AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Housle

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OSKAR NEDBAL - SONÁTA H MOLL PRO HOUSLE A KLAVÍR, OP. 9

Karolína Kocnová

Vedoucí práce : Prof. Leoš Čepický

Oponent práce: Prof. Ivan Štraus

Datum obhajoby: 13.-14.6.2022

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Violin

BACHELOR´S THESIS

OSKAR NEDBAL - SONATA IN B MINOR FOR VIOLIN AND PIANO, OP. 9

Karolína Kocnová

Thesis Supervisor: Prof. Leoš Čepický

Thesis Opponent: Prof. Ivan Štraus

Date of thesis defense: 13.-14.6.2022

Academic title granted: BcA.

Prague, 2022

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

Oskar Nedbal - Sonáta h moll pro housle a klavír, op.9

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne …… ……

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi, je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

Jméno	Instituce	Datum	Podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá osobností Oskara Nedbala. Stručně představuje jeho působení v Českém kvartetu, významná skladatelská díla a dirigentskou kariéru. Ve druhé části se zaměřuje na Nedbalovu *Sonátu h moll, op. 9* pro housle a klavír, především na její 2. větu.

Klíčová slova: Oskar Nedbal, housle, klavír, sonáta, romantismus

Abstract

This bachelor thesis´ subject is Oskar Nedbal. The first part is a basic introduction to his life, his time in the Czech quartet, his most important music works and conducting career. The second part of the thesis focuses on Nedbal´s *Sonata for violin and piano in B minor*, primarily its second movement.

Keywords: Oskar Nedbal, violin, piano, sonata, romanticism

Obsah

Úvod **7**
1. Mládí a studijní léta **8**
1.1 První skladby 8
1.2 Začátky Českého kvarteta 9
1.3 Violista a duše Českého kvarteta 9
2. Nedbal - dirigent **11**
2.1 Dirigentské začátky 11
2.2 První český světový dirigent 12
3. Tvůrce moderní české pantomimy **14**
3.1. Pohádka o Honzovi 14
3.2. Valse triste 14
3.3 Z pohádky do pohádky 15
3.4 Princezna Hyacinta 16
3.5 Čertova babička 16
3.6 Andersen 16
4. Smrt Josefíny Nedbalové, Marie Nedbalová **17**
5. Vídeň **19**
6. Němec nebo Čech? **20**
7. Návraty do Prahy **22**
8. Významné Operety **23**
8.1 Cudná Barbora 23
8.2 Polská krev 23
8.3 Vinobraní 23
8.4 Konec operetních úspěchů 23
9. Opera Sedlák Jakub **24**
10. Slovenské národní divadlo a poslední léta života **25**
11. Sonáta h-moll pro housle a klavír, op.9 ..... **27**
11.1 První věta 27
11.2 Druhá věta 31
11.3 Třetí věta 33
Závěr **35**
Seznam použitých pramenů a literatury **36**
Literatura 36
Internetové zdroje 36
Použitý notový materiál 36

Úvod

Nedbalovu *Sonátu h moll, op. 9* jsem objevila náhodou na Spotify, stejně jako CD Josefa Suka a Jana Panenky z r. 1978 (Supraphon), které obsahuje vedle Nedbalovy sonáty také sonáty Novákovu, Foersterovu a Janáčkovu. Nedbalova sonáta mě chytla za srdce na první poslech, obzvlášť její 2. věta. Rozhodla jsem se ji nastudovat pro svůj bakalářský koncert a osobnost a dílo Oskara Nedbala prozkoumat víc. Stejně jako většina mých vrstevníků, kterých jsem se před tvorbou této bakalářské práce tázala, co vědí o Oskaru Nedbalovi, jsem o něm věděla jen to, že byl violistou Českého kvarteta, jehož primáriovi přebral manželku, a skladatelem Polské krve a Vinobraní (protože se tyhle operety hrály na Pražské konzervatoři). Při čtení knih o Oskarovi Nedbalovi jsem žasla nad tím, jak byl všestranně nadaný a schopný, nad jeho krutým koncem, a také nad tím, jak je možné, že v našem povědomí není více znám jako první český světový dirigent. V první části své bakalářské práce chci stručně představit osobnost a život Oskara Nedbala, z jeho díla uvádím operety a balety-pantomimy, poněvadž to jsou díla, kterými se ve světě proslavil. Podle mého názoru je *Sonáta h moll* neprávem zapadlé dílo, které by se ctí mohlo zaznívat vedle nejoblíbenějších sonát pro housle a klavír. Ve druhé části této práce se budu zabývat jejím stručným rozborem, podrobněji se zaměřím na 2. větu. Podrobný rozbor celé sonáty by byl pro bakalářskou práci příliš rozměrný.

1. Mládí a studijní léta

Oskar Nedbal se narodil 26. března 1874 ve městě Tábor Aloisii, roz. Hejnové, a JUDr. Karlovi Nedbalovi. Otec byl místní advokát a člen tamějšího Hudebního spolku. Oskar měl tři bratry a dvě sestry. Všichni byli hudebně nadaní. Oskar se od malička učil hrát na housle od táborského ředitele kůru Enderleho a základy klavírní hry mu vštípila starší sestra Marie (z té se později stala známá klavírní virtuoska). Přestože započal studia na táborském gymnáziu, v roce 1885 mu otec dovolil přihlásit se ke studiím na Pražskou konzervatoř. Kvůli pozdnímu doručení přihlášky už ale pro Nedbala nebylo v houslovém oddělení místo. Nepohrdl ale ani studiem trubky s příslibem přeložení do oddělení houslového, až se uvolní místo. Mezitím studoval u Filipa Bláhy hru na trubku i na tympány, což se mu později při jeho dirigentské kariéře jistě hodilo. Ale ani ve studiu hry na housle nezahálel, docházel na hodiny k prof. Ferdinandu Lachnerovi. Spřátelil se s Josefem Sukem a stali se z nich nejen spolubydlící, ale i celoživotní přátelé. Navzájem se hudebně obohacovali, Suk učil Nedbala hře na housle a Nedbal Suka zase hudební teorii. Hrávali spolu i čtyřručně na klavír. Po dvou letech se Nebal dočkal přesunu do třetího ročníku oddělení houslového, kde ho vyučoval tehdejší ředitel konzervatoře Antonín Bennewitz. Zároveň studoval hudební teorii a skladbu u Josefa Foerstra a Karla Steckera. Ten ho v r. 1901 doporučil do třídy Antonína Dvořáka. V té době se sloučila konzervatoř s varhanickou školou, vzniklo kompoziční oddělení. I tam studoval spolu se Sukem a oba se zařadili mezi Dvořákovy nejlepší studenty. Oskar Nedbal byl všestranně nadaný, už tenkrát hrával na „večerech chovanců" housle, violu, klavír, harmonium i dirigoval.

1.1 První skladby

Nedbalův op. 1 jsou *Variace pro klavír,* úloha zadaná Dvořákem, která vyšla i tiskem. V roce 1891 Variacemi spolu s *Baladou pro housle a klavír* absolvoval jako skladatel a jako houslista absolvoval koncertem Henriho Wieniawského op. 14. (fis moll, č.1). Za své výkony sklidil v časopise Zlatá Praha pochvalnou kritiku:„Téměř na stejné výši jako houslista i skladatel stojí se Sukem Oskar Nedbal. Jako houslista náleží v nečetnou řadu vyvolenců, kteří hrají s pravou poesií v přednesu a při tom ponoření se ve skladbu činí dojem, jako by na své okolí zapomínali. Jeho hra jde od srdce a jde též k srdci. Jeho vedení smyčce

vyniká hojnou rozmanitostí, je smělé a plno síly. Hrál koncert Wieniawského. Také jako skladatel zasluhuje Nedbal pochvalného uznání jako talent mnohoslibný."[1]

1.2 Začátky Českého kvarteta

Přestože by rád získal místo korepetitora na konzervatoři, aby se ve volných chvílích mohl věnovat kompozici, přidal si spolu se svými kamarády houslisty Karlem Hoffmannem, Josefem Sukem a violoncellistou Ottou Bergerem ještě rok studia na konzervatoři, neboť spolu již dva roky úspěšně hráli v Českém kvartetu pod vedením Hanuše Wihana. V roce 1892 absolvoval Nedbal podruhé, tentokrát hrál Paganiniho koncert D-dur op.6 č.1 a představil své orchestrální skladby *Scherzo capriccioso* a *Slavnostní pochod*. Navíc dirigoval Symfoniettu, jež byla společnou prací všech Dvořákových absolventů. Při prázdninovém pobytu ve Dvořákově domě ve Vysoké u Příbrami, kde pobýval spolu se Sukem, vypracoval klavírní výtah Dvořákovy symfonické básně Karneval, což bylo pro studenty velké vyznamenání.

Nedbal se pro svou společenskou povahu a charisma stal obchodním vyjednavačem Českého kvarteta. V jeho bytě se také konaly zkoušky a za pozdní příchody vybíral pokuty, které ukládal do „cestovního fondu". Do něj prý nejvíce přispíval Suk. Cílem těchto talentovaných mladých umělců bylo dobýt Vídeň, centrum hudebního dění. Připravovali se na tento počin několika koncerty po českém venkově, které sice přinesly úspěch, ale peněz málo. Nedbal a Suk na těchto koncertech doprovázeli sólová čísla Hoffmanna a Bergera, v programech bývala zařazována i Nedbalova *Sonáta h moll pro housle a klavír, op.9*. Nedbal po dva roky pečlivě zapisoval koncerty a příhody Českého kvarteta do kvartetního deníku.

1.3 Violista a duše Českého kvarteta

2. dubna 1892 přednesli na koncertě Smetanův kvartet *Z mého života* - dílo, které kdysi Jednota pro komorní hudbu odsoudila jako pochybné a technicky nehratelné. České kvarteto přivedlo tuto skladbu k životu a Nedbal oslňoval nejen počátečním violovým sólem. Rád se se svým nástrojem vykláněl do obecenstva, čímž ovšem poněkud narušoval kvartetní kompaktnost.

[1] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 8

Na počátku roku 1893 se České kvarteto vydalo do Vídně, spolu se Smetanovým žákem Josefem Jiránkem, dát všanc své umění. Pokud by neuspěli, veškeré jejich úspory by přišly vniveč. Představili se právě Smetanovým kvartetem. Úspěch prvního koncertu (19. ledna 1893) byl tak obrovský, že místo jednoho plánovaného koncertu jich nakonec dávali pět. Ujal se jich známý impresário A. J. Gutmann. Nutno dodat, že posluchači znali špičková kvarteta Joachimovo, Roséovo, Winklerovo a Florentinské. České kvarteto se mezi tato známá jména zařadilo velmi záhy. Po Vídni následoval koncert ve Štýrském Hradci a pak se mladí umělci vrátili ke koncertování po české vlasti. V té době se zhoršila plicní choroba Otty Bergera do té míry, že se musel vzdát hry, a na jeho místo nastoupil profesor Hanuš Wihan.

Kolem roku 1900 již mělo České kvarteto nasmlouváno abonentní koncerty v různých evropských městech. Mezi ně zařazovali koncerty ostatní - např. jeden den strávili v Berlíně, druhý v Praze a další den cestovali opět do Německa. To bylo jistě velmi náročné. A Nedbal vše dokonale organizoval. Svou hrou na violu si vysloužil titul „krále violistů". To, že střední hlasy hráli právě on se Sukem, vynikající muzikanti a zároveň skladatelé, jistě bylo pro kvartetní duši výhodou. Nedbal se zároveň staral o všechny praktické věci, vyjednával koncerty, opatřoval lístky, stýkal se se známými osobnostmi... Mj. díky němu začal nakladatel Simrock vydávat i díla jiných českých skladatelů, nejen A. Dvořáka.[2] Dvořákovy kvartety byly hlavní specializací Českého kvarteta. V Německu získali uznání pro svou nedostižnou interpretaci děl Beethovenových.

Nedbal vynikal i ve hře sólové. Triumfoval s violovým sólem v Berliozově symfonii *Harold v Itálii* a také v Mozartově *Koncertantní symfonii pro housle, violu a orchestr*. Tu hrával s Karlem Hoffmannem a později s Janem Kubelíkem. Po roce 1910 už dal však před hraním na violu přednost jiným činnostem.

[2] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 21

2. Nedbal - dirigent

2.1 Dirigentské začátky

Nedbal toužil po uplatnění svého talentu jako dirigent. Od mládí k tomuto povolání tíhl, jak dokazuje např. tato historka z dob konzervatorních studií:„Jednou zapomněl Nedbal na hodinu franštiny a přihnal se ve chvíli, kdy už profesor vykládal. Ve své impulsivnosti se dlouho nerozmýšlel a aby ušetřil čas, vskočil do třídy v přízemí oknem. Při tom vletěl do náručí profesoru Symforienu Oudinovi. Podle jiné verze mu skočil na záda. Oudin byl sice dobrácký Francouz, ale přestupek Nedbalův, který vzbudil mezi spolužáky bouři nadšení, byl tak veliký, že z toho koukalo vyloučení z ústavu. Štěstí, jež Nedbalovi v životě tak často přálo, bylo mu příznivo i tentokrát. V kritické chvíli vstoupil do třídy ředitel Antonín Bennewitz a ptal se, kdo by si troufal řídit z listu kterousi skladbu od skladatele Karla Šebora, kterou by si skladatel chtěl poslechnout před veřejným provedením od konservatorního orchestru. Nedbal, který měl talent hrát hazardně, přihlásil se, dirigoval s úspěchem a jeho výkon ho zachránil před vyloučením.“[3]

V Praze byly tenkrát koncerty obstarávány orchestrem divadelním a orchestrem konzervatoře, které měly své dirigenty. Nedbal se na zájezdech Českého kvarteta seznámil mimo jiné i s Hansem Richterem, Arturem Nikischem a Felixem Weingartnerem, a čerpal z jejich dirigentských zkušeností.

V roce 1894 zahájil činnost Český komorní spolek. Jeho kmenovým tělesem bylo České kvarteto. V témže roce byla založena Česká filharmonie, jejímiž členy byli členové orchestru Národního divadla. Nedbal se dostal k dirigentskému pultu hned na začátku druhé sezóny v r. 1896. Bylo mu tehdy teprve 23 let. Společně s Hoffmannem sklidili úspěch za Lalovu *Symphonii espagnole* a Nedbal navíc za Dvořákovu *Symfonii d moll*, s jejímž provedením byl Dvořák naprosto spokojen. 8. ledna 1898 dirigoval s Českou filharmonií svoji suitu *Z minulých dob* (jedna z jeho nejvyspělejších prací) a Dvořákův houslový koncert, ve kterém se sólového partu ujal opět Karel Hoffmann. Oba měli velký úspěch. Bylo to den poté, co se Oskar Nedbal oženil s Josefínou Setunskou, táborskou rodačkou.

[3] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 16

2.2 První český světový dirigent

Roku 1899 se Oskar Nedbal dočkal v České filharmonii celovečerního dirigování. Řídil mj. premiéru *Maryši* od Vítězslava Nováka a první pražské provedení Dvořákovy *Písně bohatýrské*. Na tomto koncertě byl přítomen berlínský nakladatel Nicolaus Simrock, který už předtím vydal některé Nedbalovy skladby. Simrock Nedbala pozval do Berlína, kde r. 1901 ohromil jako dirigent Dvořákových skladeb . Tím se pro něj otevřel svět i jako dirigentovi, nejen členu Českého kvarteta. V Berlíně se účastnila jeho koncertu ruská pěvkyně Marie Ivanovna Golenko-Dolina, která ho v létě téhož roku pozvala do Ruska. Nedbal tam dirigoval koncert složený jen z českých skladeb a do Pavlovsku byl zván každým rokem. Rusové si cenili jeho interpretace Čajkovského *Patetické symfonie.* Nedbal sám kdysi řekl: „takovou Šestou bych chtěl někdy napsat, myslím právě tak jako Čajkovský - žít, užívat, nepřemýšlet. Nepůjde-li to dále - konec - konec..."[4]

V sezóně 1901 se Oskar Nedbal stal stálým dirigentem České filharmonie. Významné bylo provedení Händelova *Concerta grossa* (sóla hráli Hoffmann, Suk a Jan Burian) a premiéra Sukovy *Pohádky* z Radúze a Mahuleny. Ze čtyř nasmlouvaných koncertů provedl jen tři, neboť čtvrtý z nich zmařila stávka v orchestru Národního divadla. Ze stávkujících členů vznikla roku 1901 skutečně samostatná Česká filharmonie, jejímž dirigentem se stal Ludvík Vítězslav Čelanský. Ten Nedbalovi nabídl spolupráci, ale byl odmítnut. „Nechtěl být druhým tam, kde toužil být prvním. Nedbal byl vázán závazkem řídit ještě jeden koncert Filharmonie, ale při jednání o program došlo mezi ním a Čelanským ke konfliktu. A tak Nedbal řídil teprve koncert na festivalu Umělecké besedy k oslavě šedesátin Antonína Dvořáka. Svůj názor na Čelanského nezměnil Nedbal po celý život a vyjádřil jej později svým typicky lehkým vtipem. Při jakémsi banketu byl nešikovností pořadatelů posazen vedle Čelanského. Když pak byl tázán, jak se spolu bavili, řekl Nedbal: „On mi vyprávěl o černé magii - to byla totiž vášeň Čelanského - a tomu nerozumím já. Já mu zas vyprávěl o muzice a tomu nerozumí on. Tak jakápak zábava."[5]

I tak je další vývoj České filharmonie až do roku 1906 spjatý s Oskarem Nedbalem. Ročně řídil čtyři koncerty. Významné byly zejména premiéry

[4] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 27

[5] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 18

symfonických básní Vítězslava Nováka *V Tatrách* a *O věčné touze*, Mahlerova *symfonie c-moll*, Fibichova *3. symfonie*, premiéra Sukovy *Fantasie* pro housle (hrál K. Hoffmann) a Ostrčilův melodram *O mrtvém ševci a mladé tanečnici.*
Roku 1902 koncertoval s Českou filharmonií a Janem Kubelíkem v Anglii, byl to vůbec první výjezd českého orchestru do Anglie. V roce 1904 vedl velkou koncertní sezónu v Rusku, kde měla ČF 143 koncertů. Nedbal z nich řídil 43. Účinkoval také na prvním českém festivalu, kde oslnil zejména grandiózním provedením Dvořákova oratoria *Svatá Ludmila*, v němž účinkovalo 4000 pěvců.

Dr. Jaromír Doležal, Nedbalův vídeňský přítel, o něm napsal:
„I kdyby byl (Nedbal) nic nenapsal, jeho umění dirigentské by mu stačilo vždycky k pojištění slávy i po smrti, neboť byl skutečně prvním českým dirigentem, jehož jméno šlo světem starým i novým..."[6]

„Kdo chce dirigovat," napsal kdysi Nedbal „potřebuje přirozeně, aby byl dobrým znalcem partitury reprodukovaného díla. Slavný německý dirigent Hans Richter říkával: Jsou dva druhy dirigentů, ti špatní, kteří mají hlavu v partituře, a ti dobří, kteří mají partituru v hlavě. A to je pravda. Partitura je v poměru k dirigentu asi tak, jako nápověda k herci. Nic víc."[7]

[6] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 41

[7] BUCHNER, Alexandr. *Oskar Nedbal*. Praha: Panton 1976, str. 164

3. Tvůrce moderní české pantomimy

„Nedbal ve svých pantomimách buduje svá díla na příznačných motivech, jichž využívá k plastické charakteristice hlavních postav a jež duchaplně spřádá ve vypjatých scénách dramatických.“[8]

3.1 Pohádka o Honzovi

Nedbalovým ideálem bylo napsat komickou operu, nenašel však pro ni vhodné libreto. Roku 1902 napsal baletní pantomimu *Pohádka o Honzovi.* Spolu s libretistou Františkem Hejdou si dali za úkol pozdvihnout žánr baletní pantomimy z jejího dna, na kterém se v té době v Národním divadle nacházela. Podařilo se jim sloučit balet, pantomimu a výpravu v umělecky útvar, kde byly všechny složky rovnoměrně poděleny a spojeny v organický celek s logicky vyvíjejícím se dějem. Premiéra v dubnu 1902 sklidila zasloužený úspěch, také zásluhou Hany Kvapilové v roli princezny. Ač první Nedbalovo jevištní dílo, zůstalo umělecky nejhodnotnější.

3.2 Valse triste

V říjnu 1903 byla *Pohádka o Honzovi* provedena ve Vídeňské dvorní opeře. Nedbal musel dílo poupravit vzhledem ke vkusu vídeňských posluchačů, a tak vznikla čísla *Pas de cinque* a *Valse triste* - skladbička, kterou dodnes hrává jako přídavek Česká filharmonie.[9] Nedbal ji komponoval cestou vlakem z Barcelony do Vídně nejspíš roku 1903, kdy České kvarteto pořádalo turné po Španělsku. Už tehdy asi tušil, že se zařadí mezi nejpopulárnější kousky české skladatelské tvorby. Ladislav Novák ve svých Vzpomínkách uvádí příhodu, kdy s Nedbalem seděli ve vinárně, a z vedlejší místnosti se ozvaly tóny *Valse triste.* Nedbal se rozplakal a na otázku, proč pláče, vyhrkl: „Proč? Protože - a vím to jistě! - protože takový *Valse triste* už nikdy nenapíšu!“[10]

---

[8] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 45

[9] V oblibě ji měl i šéfdirigent ČF Jiří Bělohlávek.

[10] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 49

„Baletní mistr Bartík, který byl členem opery newyorské, zajímal se o *Pohádku o Honzovi* a vyprávěl jednou, kterak navštívil Nedbala v jeho bytě v Malé Štěpánské, kde prý Nedbal neměl klavír. Poněvadž Nedbal chtěl Bartíkovi *Valse triste* přehrát, napadlo ho, aby zašli k Antonínu Dvořákovi do Žitné ulice. Nedbal spoléhal na svou oblibu u Dvořáka. Dvořák, který právě něco komponoval, rozkřikl se na ně, že mu chtějí kazit vzduch valčíkem, a Bartík zděšeně prchl na schody. Za chvíli vyletěl za ním Nedbal, až do něho vrazil. Aby zachránil svou reputaci, řekl Bartíkovi vážně: Ne abys myslel, že mě vyhodil. Já šel dobrovolně."[11]

3.3 Z pohádky do pohádky

Mezi roky 1902-1907 nenapsal Oskar Nedbal žádnou skladbu. 25. ledna 1908 se v Národním divadle konala premiéra pantomimy *Z pohádky do pohádky*, k níž napsal libreto Ladislav Novák. (J. M. Květ píše: „Vedle míst hudebně skutečně silných nacházíme tu místa vídeňsky povrchní a je tu nevkusně užíváno národních písní."[12]) Původně Novák přislíbil libreto Jindřichu Kàanovi, ale při náhodném setkání Nedbala s Novákem ve vlaku z Plzně do Prahy se Nedbal pro libreto tak nadchl, že se hned následující den objevil u Nováka s tím, že mu Kàan tvorbu *Z pohádky do pohádky* přenechal a již mu přehrával své hudební nápady.
„Během zkoušek nevěřil v úspěch nové hry skoro nikdo. Jen baletní mistr Achille Viscusi, který hru scénoval, nepochyboval a svou pokroucenou češtinou prohlašoval: Nedbal bejt už dávno mrtvol, ale *Z pohádka do pohádka* bejt eště dál živo!"[13] A měl pravdu. *Z pohádky do pohádky* se dodnes objevuje na koncertních pódiích, a roku 1972 bylo dokonce filmově zpracováno, v pojetí choreografa Jiřího Němečka st. a režisérky Vlasty Janečkové.
14. března 1909 měla tato pantomima úspěch v Budapešti, i přes odpor místních nacionalistů, kteří se bouřili proti tomu, aby se v Královské maďarské opeře hrálo dílo dvou Čechů. Nedbal však vpravil do novin zprávu o tom, že jeho prastrýc bojoval v r. 1848 v řadách maďarských revolucionářů pod Košutem, v jejímž závěru bylo uvedeno, že je povinností Maďarů, aby osvědčili vděčnost vnuku

[11] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 20

[12] Tamtéž, str. 25

[13] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 55

slavného válečníka, který bojoval za jejich svobodu. Tím měl přízeň publika zajištěnou.

3.4 Princezna Hyacinta

Roku 1911 provedlo Národní divadlo v Praze Nedbalův balet s libretem L. Nováka s názvem *Princezna Hyacinta - groteskní pantomima baletní*. Inspiraci pro příběh nalezl Novák po vyprávění starce na hradu Trosky. V tomto díle mohl uplatnit svůj smysl pro humor a dosáhl s ním mnoha repríz. Do této pantomimy zakomponoval orientální nápěvy, které si zaznamenal v Egyptě. Plakát k *Princezně Hyacintě* namaloval A. Mucha.

3.5 Čertova babička

Gustav Mahler obdařil Nedbala textem od Carla von Zesky a Gertrudy Stöhrové s názvem *Čertova babička.* Mahler se tak zbavil textu, který nechtěl, a Nedbal nechtěl zklamat Mahlera ani Zesku a balet zhotovil roku 1912 během několika týdnů. Proveden byl pouze ve Dvorní vídeňské opeře. Jinde se provedení nedočkal, spíše vinou libreta než hudby.

3.6 Andersen

Roku 1914 napsal Nedbal na text L. Nováka taneční pohádku *Andersen,* premiéra se konala v Ronarchově divadle ve Vídni. Z kompozice je znát, že neměl moc času na hlubší propracování. Novák ve svých Vzpomínkách vypráví proč. Podepsali v květnu 1914 narychlo smlouvu se šéfem největšího vídeňského kostýmního ateliéru Striebrnym. Klavírní výtah měli dodat do konce roku a partituru o dva měsíce později. Nedbal Nováka k podpisu přiměl, přestože Novák neměl žádný nápad na hodně zábavný i efektní balet pro dospělé i pro děti, jak znělo zadání. O měsíc později se Novák vydal za Nedbalem do Vídně, aby mu řekl, že od smlouvy odstoupí, protože ho zkrátka nic nenapadá. Nedbal mu navrhl, aby si vymyslel nějakou národní pohádku. Novák na to odvětil: „Copak jsem Andersen?"[14] Tak začal vznikat tento balet. Předehru a dohru k němu dopsal Jaroslav Kvapil. Klavírní výtah odevzdali na poslední chvíli, na Silvestra. Úspěch *Polské krve* tato pantomima nepřekonala, ale vzbudila zájem po celém

[14] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 65-69

světě. Hrála se však jen ve Vídni, 1. světová válka překazila přípravy na světové turné. V červenci 1914 sklidil A*ndersen* úspěch ještě v Národním divadle v Praze, později v Plzeňském divadle. Tam při požáru shořely dekorace zakoupené z Vídně. Tím skončila *Andersenova* sláva a také Nedbalova tvořivost na poli pantomimy.

4. Smrt Josefíny Nedbalové, Marie Nedbalová

Sláva Českého kvarteta byla v těch letech na vrcholu, Nedbal sklízel skladatelské i dirigentské úspěchy, ale jak to tak v životě bohužel často bývá, roku 1904 ho zasáhla těžká rána. Jeho manželka ve svých 27 letech zemřela na plicní chorobu v tyrolských lázních Griesu (tam se léčil i Otto Berger). Jejich synovi Oskárkovi byly tehdy tři roky. (V červnu 1918 se Oskar zastřelil na vojně v Prešpurku - Bratislavě, mylně přesvědčen o nezájmu svého otce. Nedbalovi před sebevraždou odeslal sebekritický dopis. Otec za ním ihned vyrazil, ale nestihl přijet včas.)[15]
Nedbal se zamiloval do chotě Karla Hoffmanna, Marie. Roku 1906 spolu odjeli do Egypta, patrně aby se vyhnuli nepříjemnostem vyplývajících z jejich společensky nepřijatelného vztahu a mohli si užívat svou lásku veřejně bez odsuzování společnosti. Dnes by byl z jejich vztahu pro většinu lidí jen žhavý drb, ale tenkrát byl za tento vztah Nedbal pranýřován. I v dnešní době ho někdo označuje za proutníka, přestože se už uznává, že některá manželství se prostě nepovedla. Hoffmann se většinu času věnoval své hudební kariéře a jeho žena (svatbu měli r. 1899) si povahově sedla více s Nedbalem. Stála po jeho boku do konce jeho života a nikdy nesměla chybět v kruhu posluchačů, jimž Nedbal prezentoval své kompozice u klavíru. Nedbalovi na jejím názoru, nejen hudebním, hodně záleželo. „Jen u dirigentského pultu byl Nedbal sám, jinak bylo oba manžely vidět vždy spolu, dirigentem se zdála být spíše ona.“[16]
V červenci 1929 dirigoval Nedbal koncerty Akademického symfonického orchestru v Baku. Tam dostal nabídku, aby přijal stálé angažmá v SSSR jako dirigent státní filharmonie a profesor konzervatoře. Nedbal chtěl nabídku

[15]Oskar Nedbal. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Oskar_Nedbal#%C3%9Amrt%C3%AD_syna

[16] BUCHNER, Alexandr. *Oskar Nedbal*. Praha: Panton 1976, str. 134

přijmout a ukončit smlouvu v Bratislavě, ale Marie mu to zakázala. Přes všechny starosti jí to ale Nedbal nikdy nevyčítal.[17]

[17] BUCHNER, Alexandr. *Oskar Nedbal*. Praha: Panton 1976, str. 308

5. Vídeň

Nedbal nikdy nevydržel dlouho v nečinnosti a také si potřeboval zajistit existenční příjem, a tak se ještě v červnu 1906 rozhodli s manželkou usadit ve Vídni. Doposud ve Vídni působily dva profesionální symfonické orchestry, Vídenští filharmonici a Orchestr koncertního spolku.

Roku 1907 tam byl založen osmdesátičlenný Orchestr hudebních umělců, Tonkünstlerorchester za účelem „sblížení nejširší vrstvy za levný peníz anebo úplně zdarma s dobrou hudbou symfonickou".[18] (pozn.- funguje dodnes). Toto těleso hledalo nového dirigenta a našlo ho v Oskaru Nedbalovi, který v konkursu zvítězil nad německým skladatelem Hansem Pfitznerem a nad klavíristou Bernhardem Stavenhagenem. V čele orchestru zůstal 13 let. Nedbal dbal na to, aby hráči na smyčcové nástroje hráli stejným prstokladem a užívali stejné smyky, které jim též předepisoval, spolu s dynamickými znamínky. Během krátké doby se orchestr vyšvihl na vysokou úroveň a ještě roku 1907 vykonal turné po Německu, Rusku a Polsku.

Ve Vídni dostal ještě nabídku na místo dirigenta Lidové opery, které přijal. 4. října 1908 premiéroval *Bludného Holanďana.* Sklidil úspěch již po předehře, jejíž opakování si obecenstvo vyžádalo, což se prý v Lidové opeře nikdy předtím nestalo. Nedbal však v divadelní činnosti nenacházel uspokojení. Již 22. února 1910 napsal svému příteli, libretistovi, L. Novákovi: „Kontrakt s Lidovou operou chci zrušit. Komická opera v Berlíně nabízí mi 15.000 Mr za osm měsíců, ale mne to k divadlu táhne pouze jako komponistu, jako dirigent zůstanu raději na koncertním podiu a ve Vídni chci také zůstati, poněvadž se mi tam líbí..."[19] Zanedlouho poté se svého místa v Lidové opeře vzdal.

Nedbal byl ve Vídni populární také pro svou společenskou povahu. Rád vyprávěl anekdoty, imitoval zpěváky a jeho smích byl srdečný a nakažlivý. Pověstná byla jeho chuť k jídlu a Vídní kolovala např. karikatura, kde byl vyobrazen s husou pod jednou paží a s kachnou pod druhou. U ní bylo napsáno: Oskar Nedbal před přesnídávkou. Vídeňáci si Nedbala téměř přisvojili. Svůj český původ však nikdy vědomě nezapřel a na programech svých koncertů prosazoval českou hudbu. Nejen hity jako Dvořákovu *Novosvětskou*, Smetanovu *Vltavu*, ale i skladby svých

[18] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 32

[19] Tamtéž, str. 39

vrstevníků, např. Sukovu *Smyčcovou serenádu* či *Pohádku léta*, na kterou si dokonce vymohl devět zkoušek.

6. Němec nebo Čech?

Z jedné brožury o Českém kvartetu převzal německý žurnalista zprávu o tom, že Nedbalův otec studoval ve Vídni a ve svém mládí neovládal český jazyk zcela plynně. Bohužel toho bylo proti Nedbalovi po první světové válce využito. Ve Vídni mu nejen pro jeho počeštěnou německou výslovnost říkali „a Böhm", ale v Čechách ho odmítali jako vlastizrádce. Dalším z důvodů byla Nedbalova adopce violoncellistou Davidem Popperem, díky které získal maďarské občanství, aby mohl uzavřít uherský sňatek s Marií Hoffmannovou. Tu adoptoval koncertní mistr budapešťské opery Wilhelm Grünfeld, Popperův kvartetní spoluhráč.[20] Na počátku války bylo Nedbalovi 40 let a měl povinnost účastnit se vojenské služby u maďarského pluku. Naštěstí se mu vždy podařilo se této povinnosti vyhnout, díky jeho funkci ředitele orchestru vídeňských umělců. Byl však trnem v oku pro některé německé hráče v jeho orchestru, kteří v něm jako v Čechovi viděli nepřítele říše. V této pozici mu zrovna nepomáhalo to, že roku 1916 se na nátlak České akademie pro vědy, slovesnost a umění, zúčastnil soutěže na píseň vyjadřující přesvědčení, že každý dobrý Čech je ochoten za císaře a Rakousko bojovat i zemřít. Vykrucoval se z této soutěže celý rok, ale nakonec podlehl a cenu od České akademie dostal. Do refrénu zakomponoval melodii *Kde domov můj*. Kompozice této písně mu byla vyčítána jako vlastizrada a Nedbalův duševní stav tato aféra hluboce zasáhla. „Celá kampaň proti mně jest pouze zlobou lidskou vedena. Sám jsem kliden, jako člověk mající čisté svědomí. Člověk jako umělec zvykne si ve veřejném životě fackám, jako lichocení a hlazení. Vše je jen velká komedie - někdy veselá - jindy blbá - a často smutná, jako ty kusy na divadle. Vloni jsem nesměl dirigovat v Solnohradě, poněvadž jsem uvědomělým českým umělcem, který propaguje jen české skladby, dnes - po roce - se mi doma vyčítá, že nemám - dost talentu..."[21]

[20] ŠULC, Miroslav. *Oskar Nedbal*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959. ISBN 56/VI-3, str. 134

[21] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 93

„Dnes už tuším nikdo nepochybuje, že tento umělec nezapíral českého původu ani ve Vídni, třebas ho nevykřikoval, čímž by si byl svou uměleckou činnost nejen velmi ztížil, ale přímo znemožnil. Že je Čechem, vědělo ve Vídni každé dítě, i když neběhal po ulicích s československou trikolorou.“[22]

[22] Tamtéž, str. 37

7. Návraty do Prahy

29. března roku 1908 se poprvé vrátil do Prahy, kde už mu byl jeho útěk odpuštěn, a výkon jeho Tonkünstler orchestru byl přijat s nadšením. Druhá Nedbalova pražská návštěva se konala při příležitosti řízení jednoho z koncertů na Jubilejní výstavě pražské obchodní a živnostenské komory. Zazněla Dvořákova *Novosvětská symfonie* a Foerstrova suita *V horách* a koncert byl taktéž úspěšný. Roku 1909 přijel Nedbal do Prahy potřetí, aby dirigoval *Mou vlast*, na paměť čtvrtstoletého výročí smrti Bedřicha Smetany, v Městském divadle na Král. Vinohradech.

V roce 1911 v Rudolfinu řídil Beethovenovu *Devátou symfonii*, ku příležitosti 100. výročí založení Pražské konzervatoře. To byl Nedbalův největší pražský úspěch. Ladislav Novák ve svých Vzpomínkách píše, že takových spontánních ovací se od té doby nedočkal žádný z českých dirigentů.[23]

[23] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 35

8. Významné Operety

8.1 Cudná Barbora

Roku 1910 složil první operetu *Cudná Barbora*, která měla premiéru v městském divadle na Král. Vinohradech. Libreto mu napsali L. Jacobson a B. Bernauer, známá jména v operetním světě. Ovšem povaha sentimentálního příběhu nesedla Nedbalově povaze, a tak vzniklo nepříliš povedené dílo, přestože Nedbal ukázal své skladatelské umění v dobrém světle.

8.2 Polská krev

Nejslavnějším Nedbalovým dílem je opereta *Polská krev*. Libreto napsal Leo Stein. Námět pro něj objevila Nedbalova žena Marie v Puškinově povídce *Slečna selka.* Prostý a vtipný děj dokázal Nedbal naplnit hudbou svěží a stojící vysoko nad úrovní běžných operet (nějak jinak). *Polská krev* měla premiéru ve Vídni, v říjnu 1913, a od té doby se hrála snad všude, v tehdejší době i v Americe.

8.3 Vinobraní

Libretisté Leo Stein a Julius Wilhelm napsali Nedbalovi operetní libreto ze slovanského prostředí s názvem *Vinobraní*. Její třetí jednání se odehrává ve Vídni a při komponování se Nedbal nechal strhnout vídeňským ovzduším. Tak vznikl jihoslovansko-vídeňský hybrid. *Vinobraní* mělo premiéru ve Vídni a v Praze roku 1916, dirigoval Karel Nedbal, synovec Oskara Nedbala. Počáteční úspěchy operety po čase ochladly.

8.4 Konec operetních úspěchů

Roku 1919 napsal na text Felixe Dörmanna operetu *Erivan*, ale mezitím vídeňské publikum ztratilo zálibu v postavách princů a oficírech, jež už tou dobou byli minulostí, a tak ztroskotal i Nedbalův pokus o další operetu.
Učinil ještě poslední pokus o napsání operetního díla. Tentokrát na libreto Victora Leona a Heinze Reicherta s názvem *Donna Gloria*. Premiéru měla v 30. prosince 1925. „Pokusil se tu o nový styl, v němž se chtěl vyrovnat se změněným vkusem

vídeňského obecenstva a s moderními tanci, ale neúspěch ho poučil, že jeho čas už minul."[24]

9. Opera Sedlák Jakub

Nedbal se po pádu monarchie vrátil do vlasti. V Čechách ho ovšem nevítali zrovna s otevřenou náručí a všechna důležitá vedoucí místa byla obsazena. Rozhodl se tedy uskutečnit svůj dávný sen, a napsal komickou operu *Sedlák Jakub* na libreto Ladislava Nováka. Roku 1920 ji nabídl Karlu Kovařovicovi, tehdejšímu šéfovi opery Národního divadla. Ten ji přijal k provozování, koncem roku 1920 však zemřel a jeho nástupce Otakar Ostrčil její provedení nerealizoval. Premiéry se *Sedlák Jakub* dočkal až 13. října 1922 v Brně, pod taktovkou Františka Neumanna. U obecenstva sklidil nadšený úspěch, nepřátelští kritici však napsali, že je to „zboží, které uráží svým cynismem a je vypočítáno na efekt".[25] Objevily se ale i pochvalné kritiky. 15. prosince 1928 měl *Sedlák Jakub* premiéru v Bratislavě. Poté Nedbal operu přepracoval a Novákovi ji odevzdal přibližně měsíc před svým skonem, aby s ní naložil, jak uzná za vhodné. Po Nedbalově smrti šel Novák žádat Ostrčila o její provedení, ale ten mu operu vrátil s tím, že „na konci prvního aktu není vyznačeno, kdy má spadnout opona".[26]

[24] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 33

[25] Tamtéž, str. 31

[26] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 84

10. Slovenské národní divadlo a poslední léta života

Zatímco Nedbal se potýkal s neúspěchem, slavilo České kvarteto třicetileté výročí patnácti úspěšnými koncerty. Nedbal roku 1908, kdy České kvarteto opustil, toužil vyměnit violu za taktovku, a nyní neměl žádnou příležitost, jak by se mohl dirigentsky uplatnit. Postavil se tedy alespoň do čela nově vzniklé Šakovy filharmonie, která se snažila konkurovat České filharmonii, ale byl to boj předem marný. Nedbal se také snažil obnovit svou dirigentskou činnost v zahraničí a propagoval tam českou hudbu, ale bohužel to k jeho duševnímu naplnění nestačilo.

Spolu s existenčními problémy se začaly objevovat problémy zdravotní (cukrovka, arterioskleróza, neurastenie, později paranoia). Jako se chytá tonoucí stébla, přijal Oskar Nedbal roku 1923 místo uměleckého ředitele opery Slovenského národního divadla v Bratislavě, které se v té době nacházelo ve špatné finanční situaci. Přátelé ho od tohoto kroku zrazovali, on však byl přesvědčen, že nemá na výběr, a jakoby tušil, že se mu tohle rozhodnutí stane osudným.

Nedbal měl zakázáno v Bratislavském divadle hrát operetu, čímž přišel o velké zdroje příjmů. Operetu nahradil baletem a pantomimou, které byly srozumitelné i pro cizince. Baletní soubor vedl Achille Viscussi. Nedbal díky své povaze rychle pozvedl orchestrální morálku a zvýšit uměleckou úroveň. „Za jeho vedení měl repertoir bratislavského divadla pestrost, která přitahovala všechny vrstvy obyvatelstva. Vedle běžného světového repertoiru pěstoval Nedbal především opery slovenské, české a slovanské vůbec.“[27]

Nedbal sklízel s bratislavskou operou úspěchy ve Vídni, Budapešti i ve Španělsku. Hráli *Prodanou nevěstu* a *Rusalku,* výpravu inscenoval Jaroslav Kvapil. V Barceloně dokonce získali nabídku na zájezd do Jižní Ameriky, museli ji však odmítnout. Mimo vedení divadla se Nedbal staral o činohru, dirigoval symfonické koncerty, byl šéfem rozhlasu, lektorem na Komenského univerzitě a v Hudební akademii, řídil hudební vysílání bratislavské pobočky Radiojournalu. Mezitím stíhal dirigovat v cizině, zejména Švýcarsku, Dánsku a Rusku (1929). Nedopřával si ale odpočinek a jeho zdravotní stav se horšil.

V letech 1928-29 převzal vedení bratislavské činohry Ján Borodáč a Václav Jiříkovský byl povýšen na hospodářského ředitele. Operním šéfem se stal Karel

[27] KVĚT, Jan Miroslav. Kdo je Oskar Nedbal. Praha: Orbis 1947, str. 32

Nedbal, synovec Oskara Nedbala. O. Nedbalovi bylo vytýkáno, že za jeho působení vzrostl divadelní deficit na půl milionu pro jeho nezájem o administrativní činnosti, přestože administrativu měli v divadle na starosti jiní lidé. Přes všechny jeho úspěchy bylo nemožné, aby si divadlo samo na sebe vydělalo.

Nedbal však 1. srpna 1929 podepsal podnikatelskou smlouvu, kterou si vzhledem k situaci uvázal oprátku kolem krku. Získal tím povinnost ručit za obrovský divadelní schodek, ale zároveň se vzdával ve prospěch divadla přínosu inventáře. Nedbal byl ale optimistický i tvrdohlavý a věřil, že situaci zvládne napravit. Rozpočtový schodek však ještě zvýšil na 1 200 000 Kč zájezdem do Prahy, kde hráli před poloprázdným divadlem. Výjimkou bylo představení *Borise Godunova,* pro které se Nedbalovi podařilo získat nejslavnějšího ruského pěvce té doby, Feodora Šaljapina.

Již v srpnu 1930 pozoroval u Oskara Nedbala jeho lékař dr. F. Rosol tělesné i duševní zhroucení. „Když Nedbal poznal, že přes všechno úsilí nedosáhl po čem tak vášnivě toužil a že snad ani svých vloh skladatelských plně nevyužil a když se přesvědčil, že není s to, aby překonal překážky, kterými mu zlá vůle jeho nepřátel zatarasila cestu vedoucí k cíli, nastal rozvrat a tělesné i duševní zhroucení."[28]

Ministerstvo národní osvěty v polovině prosince 1930 navrhlo Nedbalovi, že za něj zaplatí deficit slovenského divadla, jen když se vyrovná s věřiteli, ač sám zadlužen. Žádost o příspěvek na úhradu věřitelům mu byla zamítnuta. Přes snahy L. Nováka a dr. Rosola, kteří Ministerstvo upozorňovali na Nedbalův zdravotní stav, se nic nezměnilo, přestože kontrola z ministerstva uvedla, že z Nedbalovy strany nedošlo k pochybení a většina divadelního deficitu nevznikla za jeho vedení.

V prosinci 1930 řídil Nedbal v Záhřebu s místní filharmonií několik koncertů a premiéru *Pohádky o Honzovi.* Dopoledne na Štědrý den se šel rozloučit s ředitelem záhřebského divadla a po odchodu od něho se rozhodl ukončit svůj život skokem z okna.

Pohřben byl na záhřebském hřbitově Mirogoj. Houslista Josef Suk (vnuk Josefa Suka, který hrál s Nedbalem v Českém kvartetu) zařídil spolu s Ministerstvem

[28] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 107

zahraničních věcí převoz ostatků do ČR, a tak od 12. května 2006 odpočívá Oskar Nedbal na pražském Slavíně.[29]

11. Sonáta h-moll pro housle a klavír, op.9

Tato třívětá skladba byla prvním a posledním Nedbalovým pokusem o skladbu cyklickou. Vznikala v letech 1893-1894, v době, kdy se začala proslavovat Českého kvarteto, Nedbalovi tehdy bylo 20 let. Na koncertech Českého kvarteta Sonáta často zaznívala v podání houslisty Hoffmanna a Nedbala za klavírem. Sonátu několikrát přepracoval, než ji odevzdal svému nakladateli Simrockovi. Byla mu za ni udělena třetí cena České akademie, v konkurenci Dvořákovy Novosvětské a Sukových kvintetů, což vypovídá o jeho skladatelském nadání.

Vyžaduje vysokou technickou zdatnost klavíristy a po houslistovi se žádá vřelý tón. Nedbal dovedl využít na maximum zvukových možností obou nástrojů. Houslový part se klene nad velice zahuštěným rytmickým doprovodem.

11.1 První věta

První věta (h moll) je přechodným typem mezi sonátou a rondem.[30] Obsahuje tři hudební myšlenky. Větu uvádí 37 taktová pomalá introdukce (*Andante maestoso*), která připravuje uvedení hlavní myšlenky. Ta nastupuje v dramatické náladě *Allegro con moto* a provází nás v různých podobách až do konce. Prvních 16 taktů *Allegro con moto* je typické pravidelné téma s předvětím a závětím. Dále už o pravidelnosti nemůže být řeč. Nedbal tvořil vždy jen, jak cítil.[31] A to je ze *Sonáty* poznat. Tryská z ní mladistvá energie a svěžest. Hojně využívá hravého synkopovaného rytmu. - notový příklad na následující straně

[29] Oskar Nedbal. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Oskar_Nedbal

[30] ŠULC, Miroslav. *Oskar Nedbal*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959. ISBN 56/VI-3, str. 42

[31] NOVÁK, Ladislav. Oskar Nedbal v mých vzpomínkách. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, str. 85

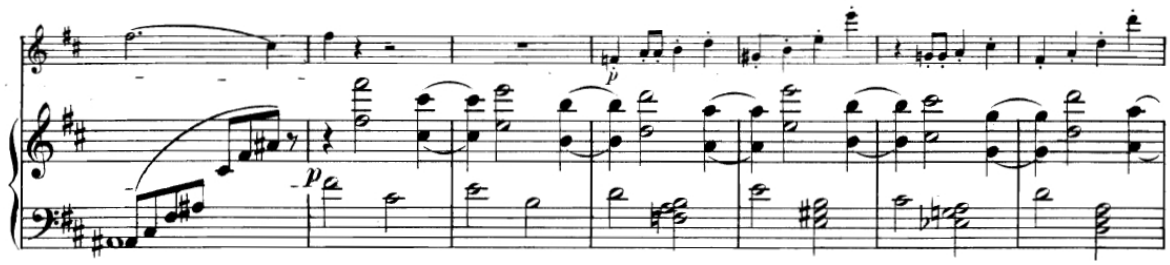

Na str. 6 zaznívá hlavní téma o oktávu výše, klavír má zahuštěnější part. Po dvanácti taktech (*sfp*) přináší nový motiv gradující v prvním řádku na str. 7, kde je krásný příklad zvukového využití nástrojů - housle se naplno rozeznívají na dlouhých tónech a klavír pod nimi „vyšívá" ostošest.

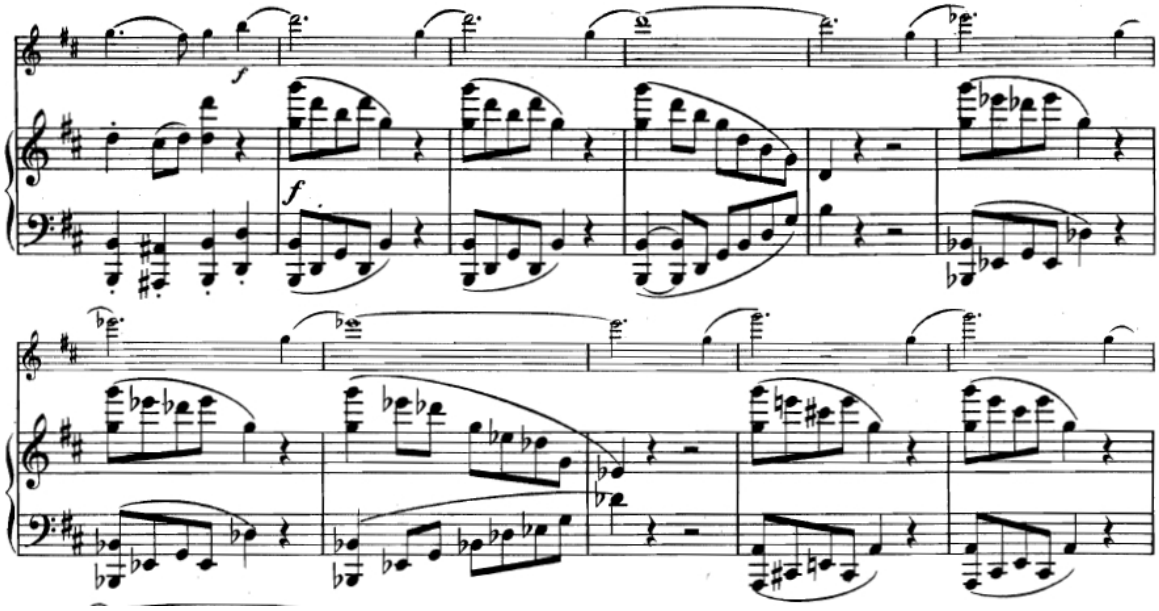

Další část *affettuoso* přináší další vášnivý motiv, vystupňovaný ve *ff*, kde má klavír sestupný postup ve velkých triolách. Napětí se postupně uvolňuje až k 6/4 taktu, kde začíná *poco tranquillo*, sladké, ne však táhlé vedlejší šestnáctitaktové téma. V následujících 10 taktech zazní v lehce pozměněné podobě, klavírní doprovod je členitější. Tři takty před *Tempo I* připravuje Nedbal efektní rytmickou změnou a *accelerandem* jeho nástup - notový příklad na následující straně.

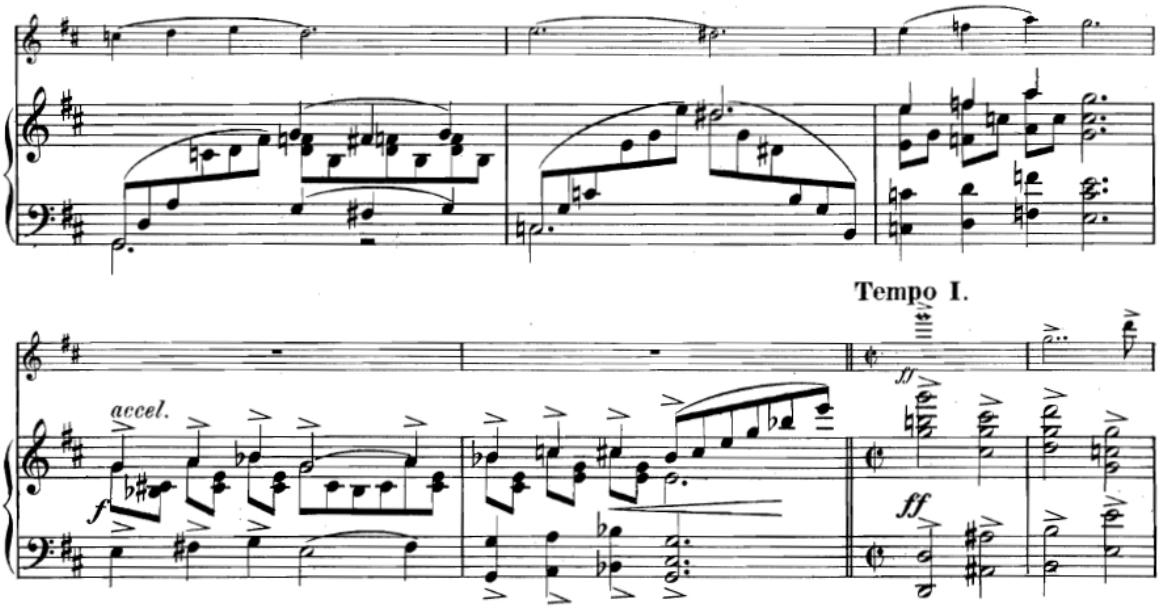

Tím končí oblast vedlejšího tématu a nastupuje oblast rázného tématu závěrečného, které má dva 16 taktové úseky. Následuje 18 taktová mezihra, takové zastavení, otázka. Na str. 11 začíná "provedení", nebo spíše motivická práce. Kánon / ozvěny v klavíru připomínají začátek bouře.

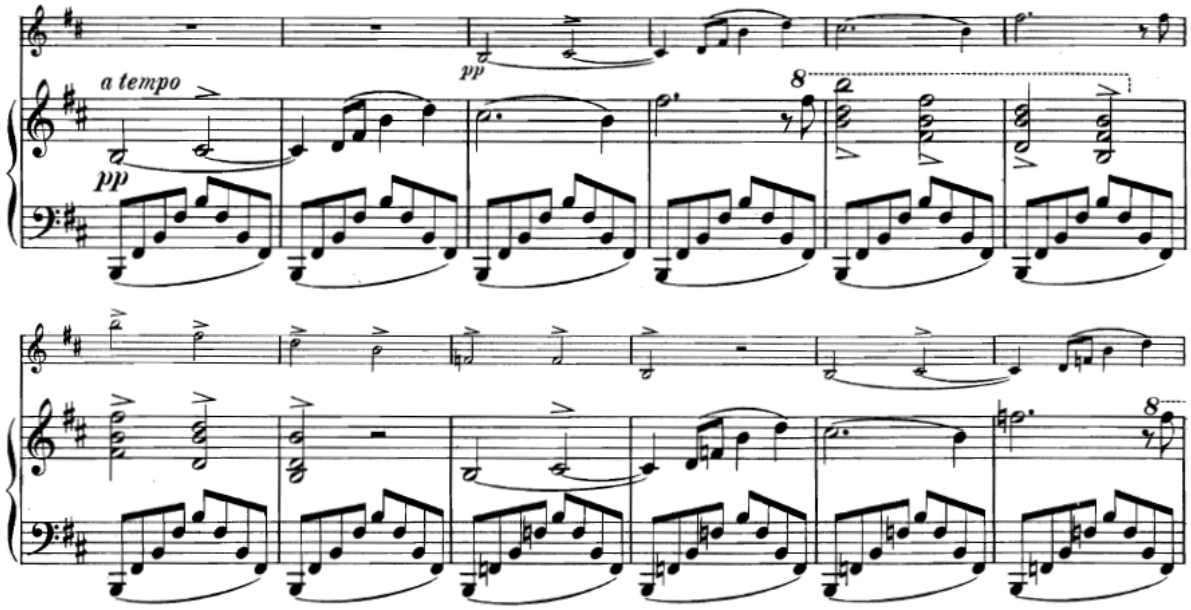

Na posledním řádku str. 11 v klavírním partu zaznívá předzvěst melodie cody 3. věty.

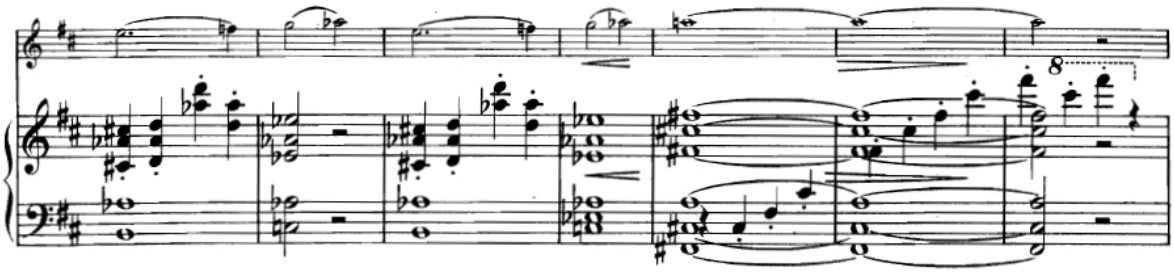

Pro srovnání coda 3. věty:

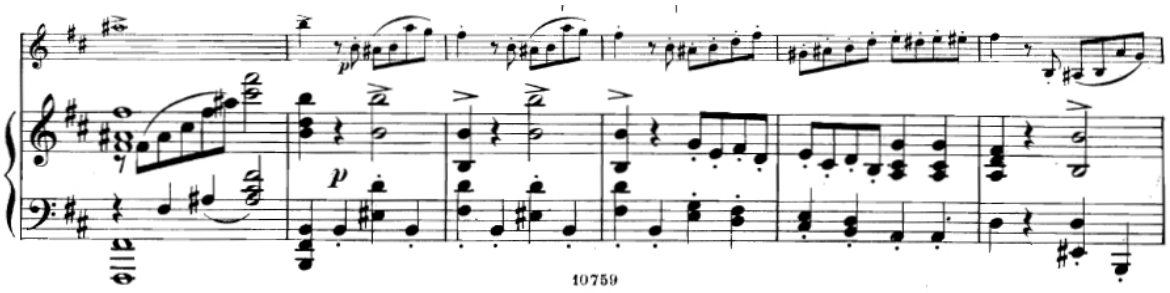

Na str. 14 sekvenčně zpracovává vedlejší téma. Druhým taktem str. 15 začíná repríza. Melodii zahajuje klavír a housle jej doprovází efektními dvojhmaty přes struny. Až do *Poco tranquillo* na str. 16 zpracovává oblast hlavního tématu a v *Poco tranquillo* pracuje s oblastí volného tématu vedlejšího. Nástupem *Tempo I* na str. 17 začíná repríza závěrečného tématu. Spolu s a*ccelerandem* následuje sekvenční modulační postup, který se zastaví na *ff* prvního řádku str. 18. Označením *Andante maestoso* začíná Coda. Kopíruje počátek první věty, ale po 4 taktech dochází k překvapivému zastavení (v tomto místě si člověk vzpomene na rčení, že pomlky jsou také hudba).

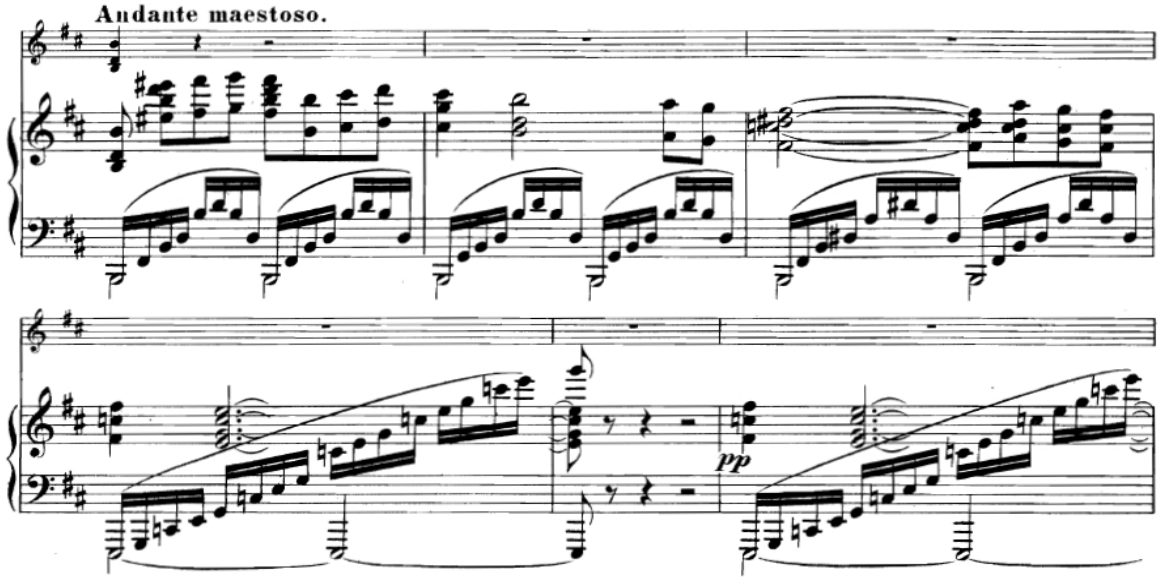

Allegro molto na str. 19 uvádí poslední připomínku hlavního tématu a 1. věta *crescendem* i nepsaným *accelerandem* eskaluje ke svému konci. Celá poslední strana je příkladem toho, jak efektní je využití melodického potenciálu houslí a propracovaného klavírního partu. Také toho, jak je tato skladba vůči interpretům nespravedlivá, vzhledem ke složitosti jednotlivých partů.

Z pohledu houslisty není první věta příliš technicky náročná, ale vyžaduje znělý tón a určitý drive / náboj. Interpret si musí dát pozor, aby celá věta nepůsobila jen jako valící se masa hudby, ale aby obsahovala svěžest a lehkost v místech, kde je to vhodné. Je třeba si hlídat nasazení ve *f a ff*, aby zůstala kultivovaná.

11.2 Druhá věta

Miroslav Šulc označuje 2. větu jako dvoudílnou písňovou formu s charakterem romance. (str.43) Dá se ale popsat i jako malá třídílná forma s "přidanými" takty 25-32 a 57-66, malými reprízami. Pro lepší přehlednost jsem díly označila velkými písmeny a jejich části malými.

A

takty 1-8 — předvětí (**a**). Začíná hlavním tématem v D dur.
takty 9-16 — první závětí (**b**).
takty 17-24 — druhé závětí (**b**), během 15 taktu moduluje do A dur.
takty 25-29 — pak se vrátí (**a**) melodie, ale rychle se stane novým materiálem v taktu 29, a moduluje do Fis dur. Ve 27. taktu přichází nový rytmus.

B

V taktech 33-40 (**c**) je sekvenční postup. Nejprve po 4 taktech o malou tercii výše.

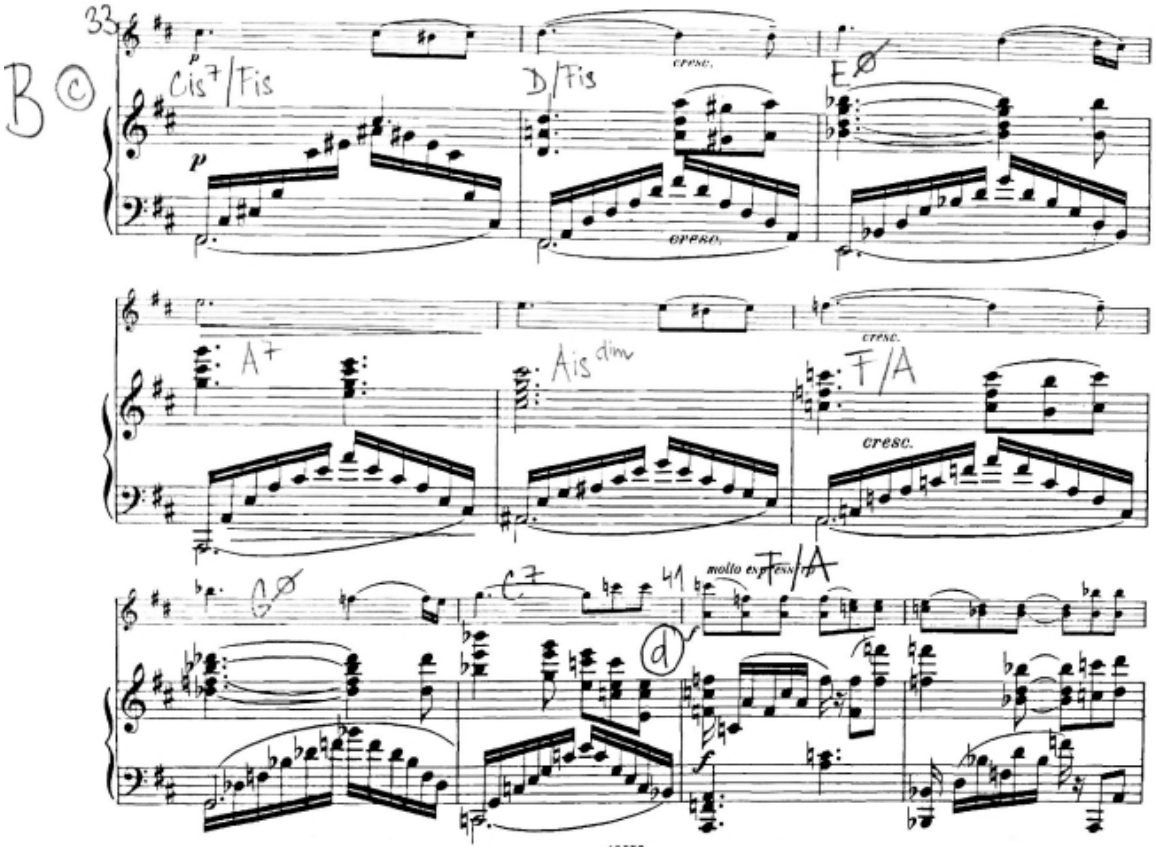

41-48 (**d**) - Melodie se rozvíjí v tónině F dur, tyto takty jsou jakýmsi závětím k taktům předchozím (c). Během taktů 45-48 melodie vrcholí.

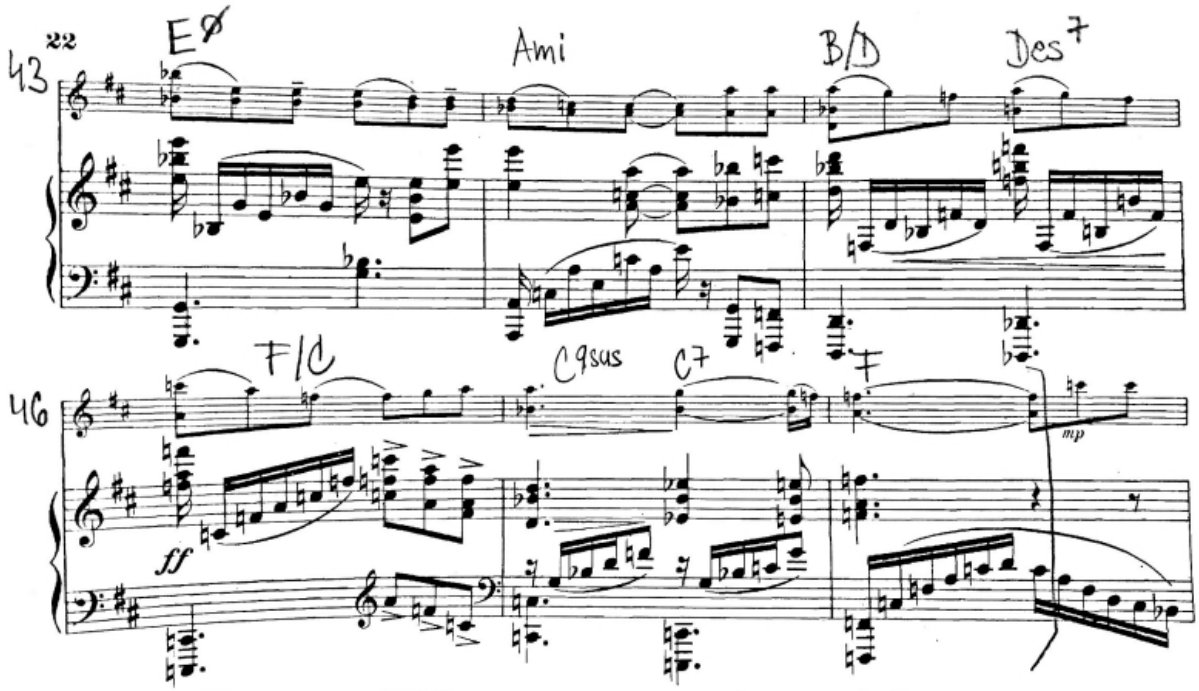

49-56 (**d**) - předchozí materiál se ve variaci opakuje, tentokrát se ale melodie neuzavírá a přechází v první repríze počátečního tématu (A.a) do taktu 57, odkud pokračuje až do reprízy v taktu 66.

V taktech 61-65 Nedbal hojně užívá chromatické medianty. V taktu 65 použil zmenšeně malý septakord, který v posluchači vzbudí jiné očekávání (Es/G), než pokračování do reprízy v D dur.

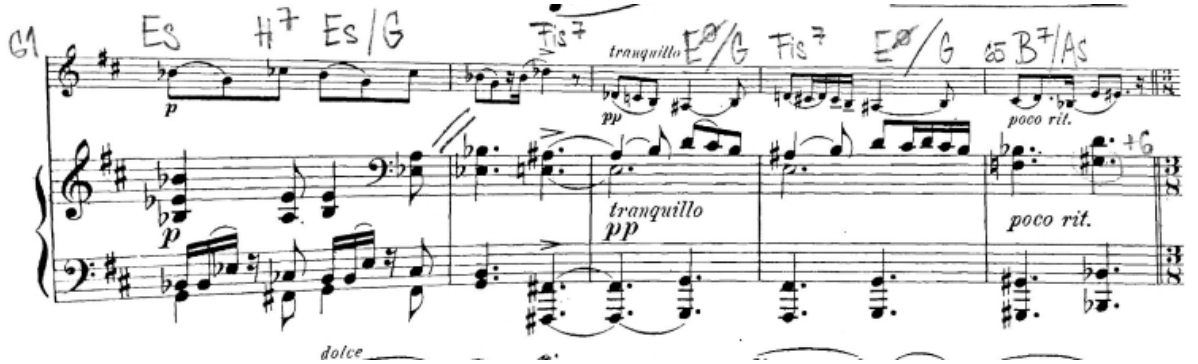

A

66-74 — vrací se hlavní téma (**a**), housle jej hrají o oktávu výše, klavírní doprovod je zahuštěnější.

75-90— začíná jako (**b**) od taktu 9, ale od 77. taktu graduje do 86. taktu. V taktech 77-78 opakuje téma 75-76, ale v nové harmonii, na jeho základě přichází s novou myšlenkou 79-80. Z klavíru "vylézá" melodie o takt později, což vytváří hezký efekt ozvěny. Používá sekvence (81 a 82) a fragmentace (83-85).

V 86. taktu melodie vrcholí v tónině F dur a během dalších čtyř taktů (87-90), kdy padá a zklidňuje se.

Pro přechod na codu zvolil Nedbal klamný spoj. Namísto očekávaného přechodu z C7 na F se přesune do původní tóniny D dur.

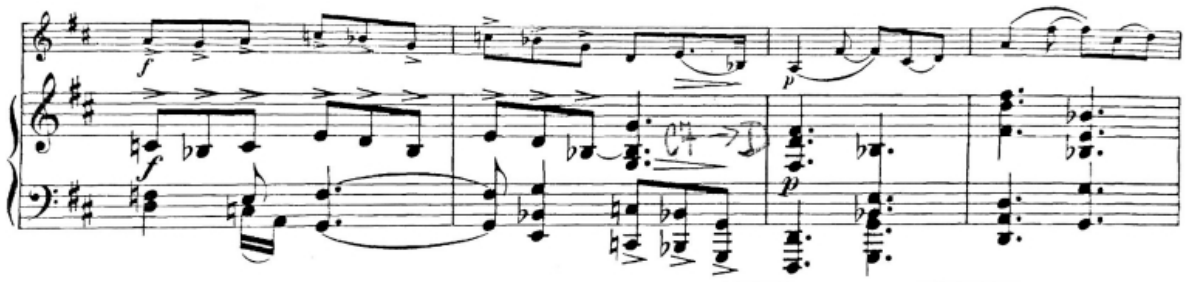

V prvních dvou taktech **cody** (91-97) zazní naposledy hlavní myšlenka, stejně jako na začátku reprízy. Tentokrát už klavír nerytmizuje, jen jednoduše harmonicky doprovází. Pak se melodie zastaví a 2. věta zasněně skončí.

Téma 2. věty začíná *sul G* až do tónu *d2*, což vyžaduje určitou technickou a tónovou vyspělost. Stejně tak dvojhmaty v *molto espressivo* a intonačně i na souhru obtížné místo v *pianu* na třetím řádku od konce. V rámci celé věty je potřeba se hlídat, aby interpret nesklouzl k příliš pomalému tempu a aby hudba stále plynula kupředu (nefrázovat po dvoutaktích, ale po delších úsecích). Důležitá je samozřejmě vřelost tónu.

11.3 Třetí věta

Až 3. věta je typicky sonátová. Hned úvodem zaznívá v houslích rázné hlavní téma (a) v *Allegru,* ovšem netypicky v *pianu*. Klavír jej doprovází osminovým doprovodem. Společně s vzestupnou a sestupnou dynamiko i melodií po dvoutaktích vytváří hudba dojem vln. Po 16 taktech zní po dobu čtyř taktů jiný motiv (b). Další část (c) je rytmičtější, stále v *pianu*. Na začátku str. 26 se objevuje další téma (d), které ve čtvrtém systému přechází v a´, kde už zní ve zkrácené podobě hlavní téma naplno ve *forte*. Jako překvapení se hned po osmi taktech zjeví další část (e) v *pianu*. To graduje až do *cantabile* na str. 27. Obzvlášť hezké je místo, kdy v klavíru zazní začátek hlavního tématu a následně se roztříští v chromatickém sestupu směřujícímu ke *cantabile*, kde začíná oblast vedlejšího tématu - notový příklad na následující straně.

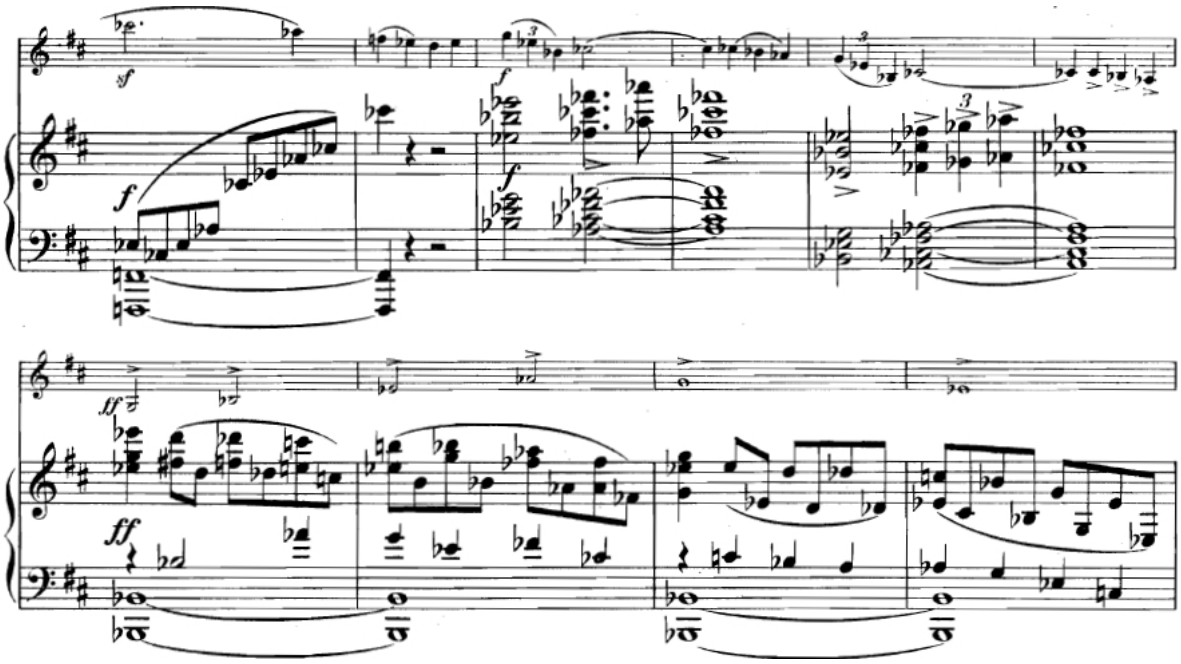

Vedlejší téma lze po 28 taktech rozdělit na části f a g. Charakterem je klidnější a Nedbal zde stejně jako v 1. větě užívá kánonu - ozvěny. Část g začíná tři takty před *grandiosem* na str. 29. V *grandiosu* klavírem burácí téma, které se později objeví ke konci třetí věty v houslích. Housle klavír doprovázejí akordy, dvojhmaty a rozloženými oktávami. Na str. 30 zůstává vůdčí úloha klavíru. Označením a *tempo* začíná mezivěta. Klidná melodie v houslích, ale pod ní skotačí neposedný klavírní motiv, který už zazněl v oblasti hlavního tématu.
Ve druhém systému na str. 31 začíná v *pianu* provedení. Housle a klavír si zde oproti mezihře vymění úlohu. V provedení Nedbal zpracovává nejvíce motivy hlavního tématu.
Na str. 34 začíná označením *Tempo I* repríza. V oblasti hlavního tématu pracuje s motivy a, d a e. Na str. 36 označením *cantabile* začíná oblast vedlejšího tématu, která stejně jako v expozici čítá 56 taktů . Její první polovinu můžeme označit jako f´a druhou, *grandioso*, jako g´. *Grandiosem* celá skladba vrcholí a na posledním systému str. 38 začíná v *pianu* oblast závěrečného tématu, která směřuje ke Codě - *Più mosso.* Sonáta končí pouze tónem *H*, který po bouři akordů a množství nesčetných hudebních nápadů navodí klid v duši.

Třetí věta od interpreta vyžaduje smysl pro rytmus a schopnost podat zábavně jednotlivé motivy. Přestože obsahuje mnoho zajímavých motivů a jejich zpracování, je věta poměrně dlouhá, takže by se mohlo stát, že posluchač začne být z poslechu unaven. Je potřeba zachovat si energii až do konce, vyzpívat melodická místa a šetřit s dynamikou tam, kde to je možné.

Závěr

Předmětem této bakalářské práce je stručný přehled díla Oskara Nedbala a jeho putování životem. Nedbal se proslavil jako violista Českého kvarteta a jeho dirigentské a skladatelské úspěchy vyjma Polské krve jsou většině hudebníků téměř neznámé. Touto prací jsem chtěla mj. dokázat, že Nedbal nebyl jen skladatelem lehkého operetního žánru (do kterého ale přispěl snad nejlepší operetou vůbec), ale i jako dirigent šířil po světě slávu českých skladatelů, jejichž skladby často premiéroval, přestože by mohl jít snadnější cestou osvědčených skladeb skladatelů již známých. *Sonáta h moll, op.9* obsahuje spoustu hudebních nápadů, svědčí o Nedbalově talentu a skladatelských schopnostech. Je škoda, že se téměř nehraje, neboť se svou kvalitou vyrovnává sonátám často hraným. Doufám, že si k ní i díky této práci najde cestu více interpretů a zařadí ji do svého repertoáru.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

BUCHNER, Alexandr. *Oskar Nedbal*. Praha: Panton 1976, 359 s.
KVĚT, Jan Miroslav. *Kdo je Oskar Nedbal*. Praha: Orbis 1947, 28 s.
NOVÁK, Ladislav. *Oskar Nedbal v mých vzpomínkách*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje 1939, 112 s.
ŠULC, Miroslav. *Oskar Nedbal*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959. ISBN 56/VI-3, 377 s.

Internetové zdroje

Oskar Nedbal. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Oskar_Nedbal

Použitý notový materiál

NEDBAL, Oskar. *Sonáta pro housle a klavír, op. 9.*
Berlin, N. Simrock G.m.b.H., 1896
Dostupné z https://imslp.org/wiki/Violin_Sonata,_Op.9_(Nedbal,_Oskar)

OSKAR NEDBAL

op. 9

Sonate

für

Violine und Klavier

Verlag und Eigentum für alle Länder von

N. SIMROCK G. M. B. H.

BERLIN LEIPZIG

LONDON W.
Alfred Lengnick & Cº Ltd.
14, Berners Street

PARIS
Max Eschig & Cº
48, Rue de Rome

Öffentliches Aufführungsrecht vorbehalten.

Public Performing Right reserved.

Tous droits d'exécution et de reproduction réservés pour tous pays.

Copyright for the British Empire by Schott & Cº London

SONATE.

I.

Oskar Nedbal, Op. 9.

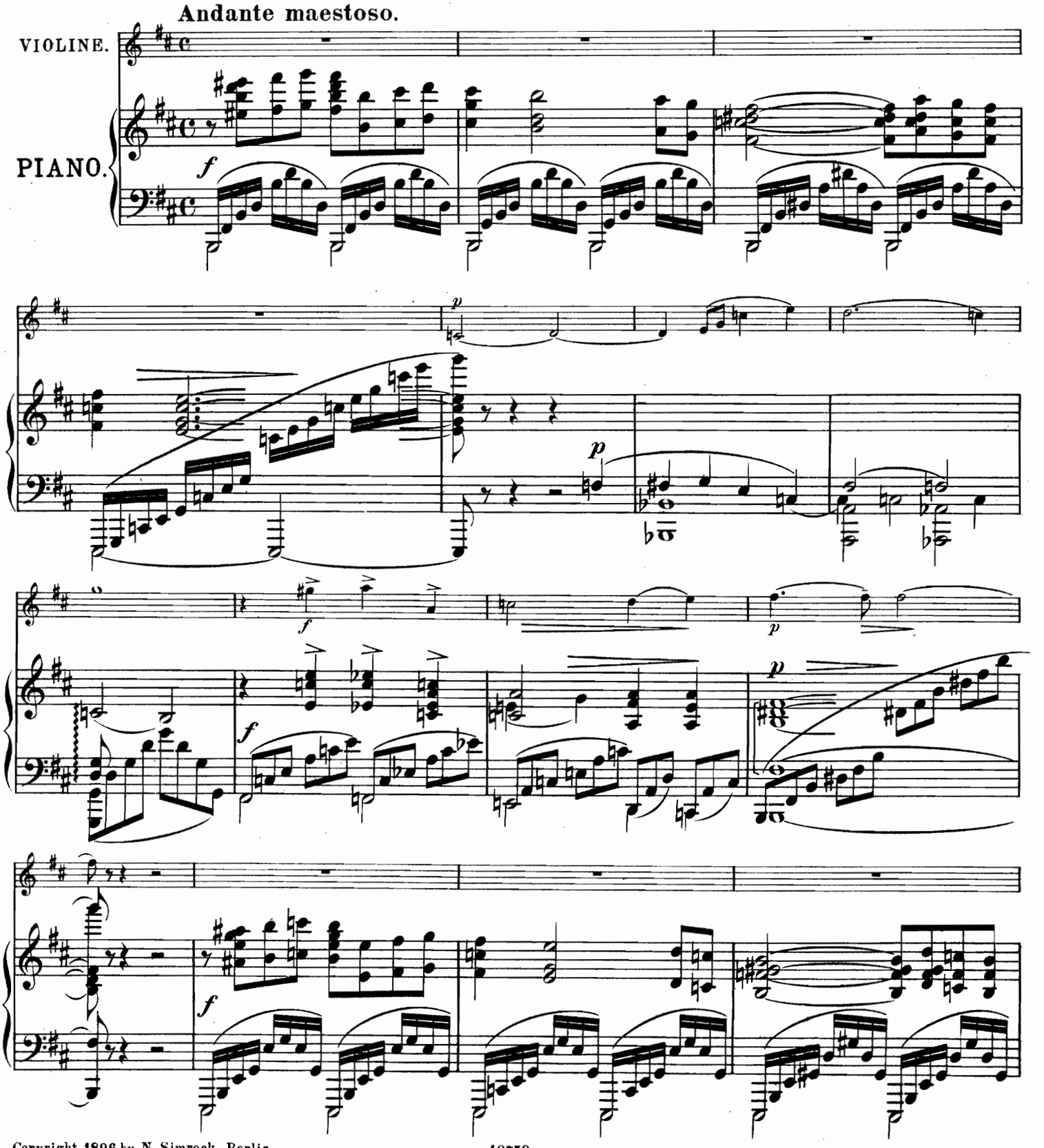

Copyright 1896 by N. Simrock, Berlin.

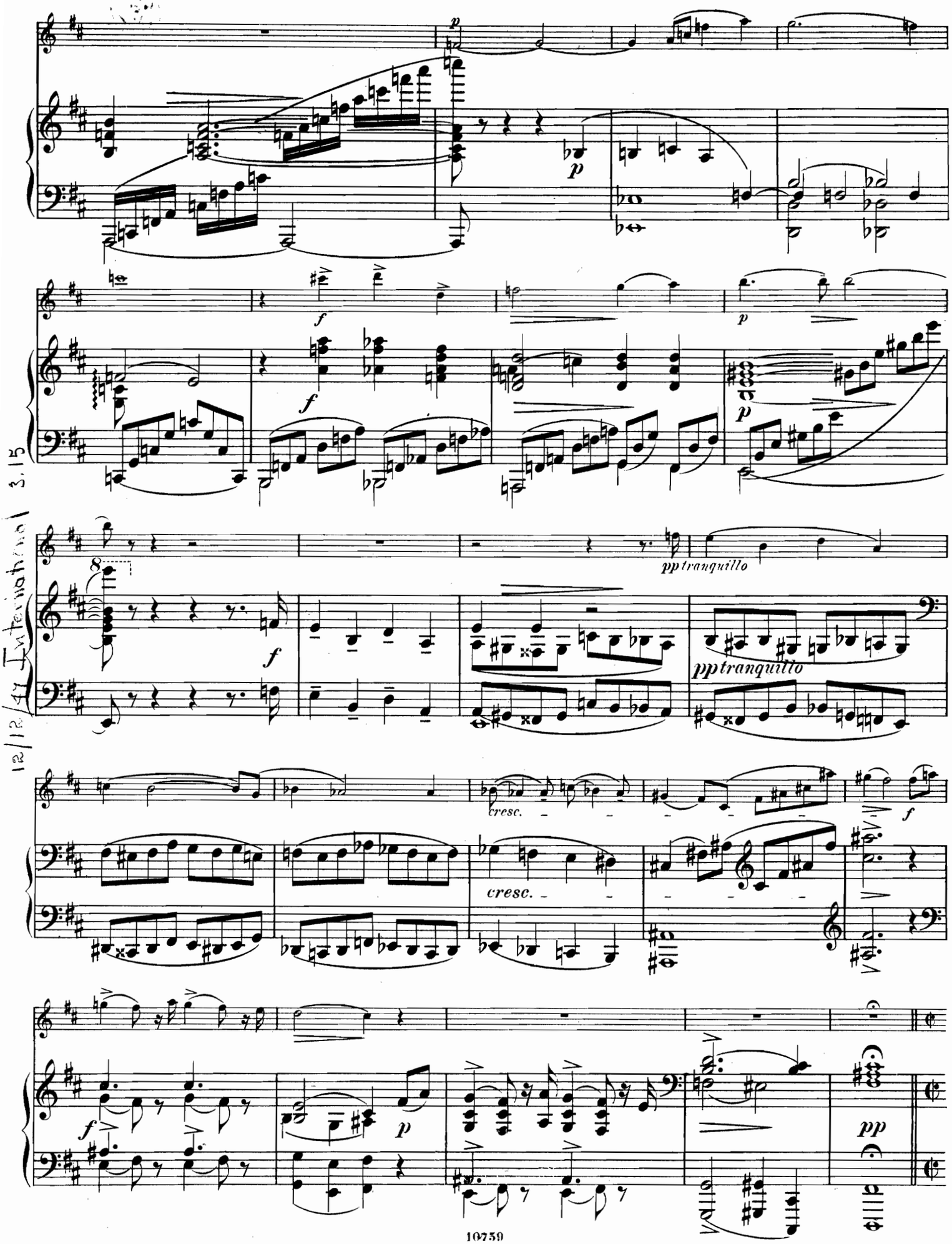
p
p
f
f
p
p
8
f
pp tranquillo
pp tranquillo
cresc.
cresc.
f
f
p
pp

Allegro con moto.

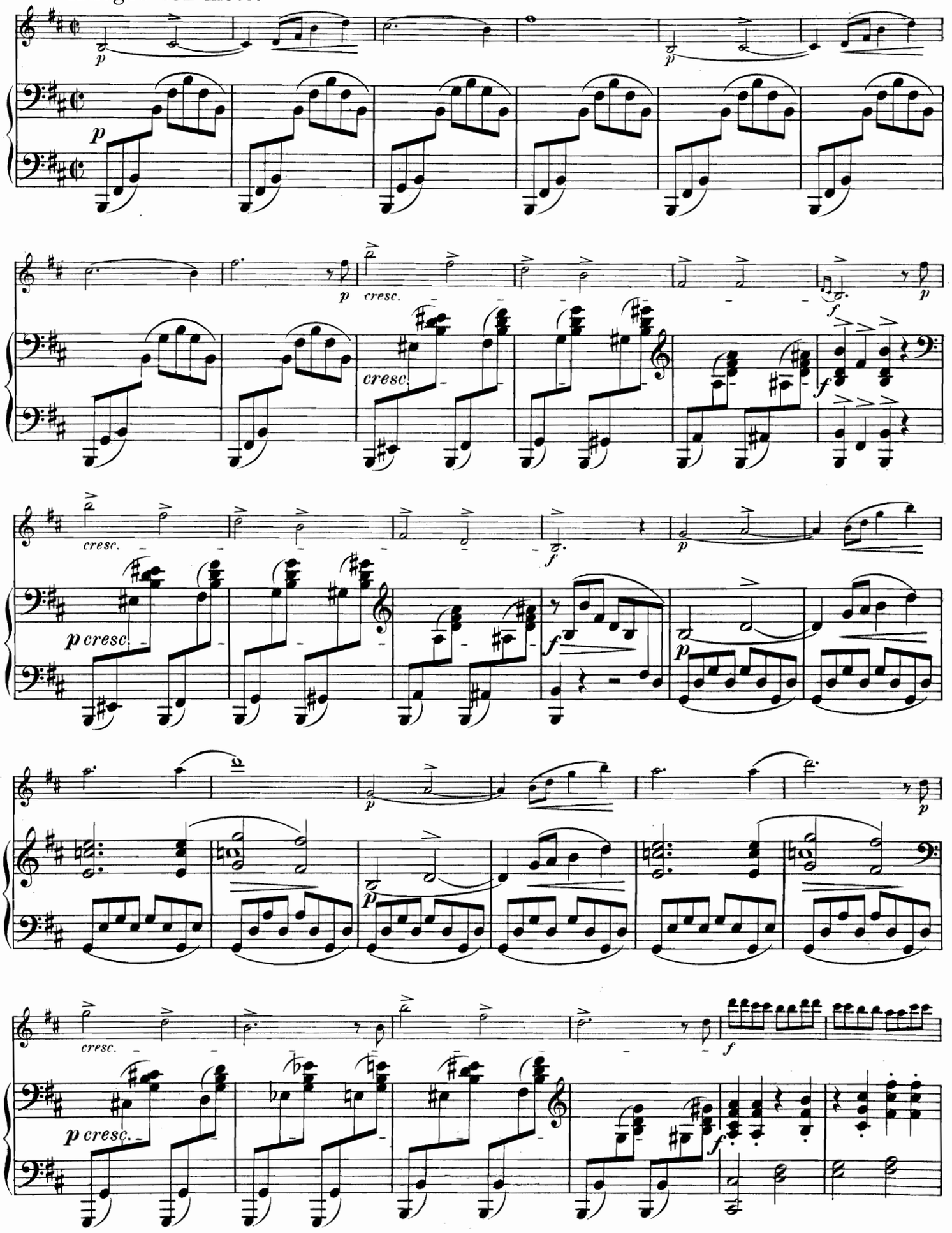

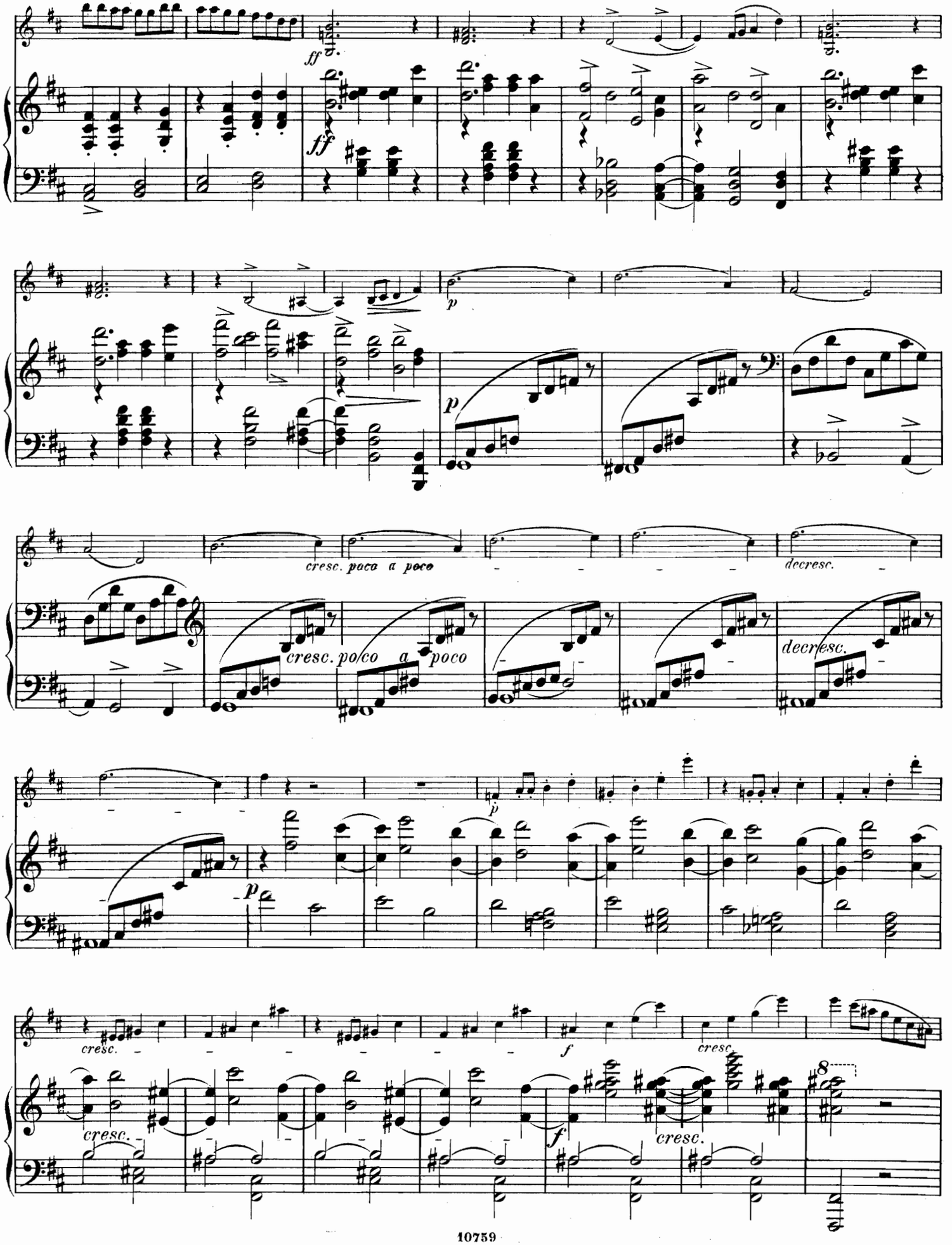
ff
ff
p
p
cresc. poco a poco
decresc.
cresc. poco a poco
decresc.
p
p
cresc.
f
cresc.
cresc.
f
cresc.
8

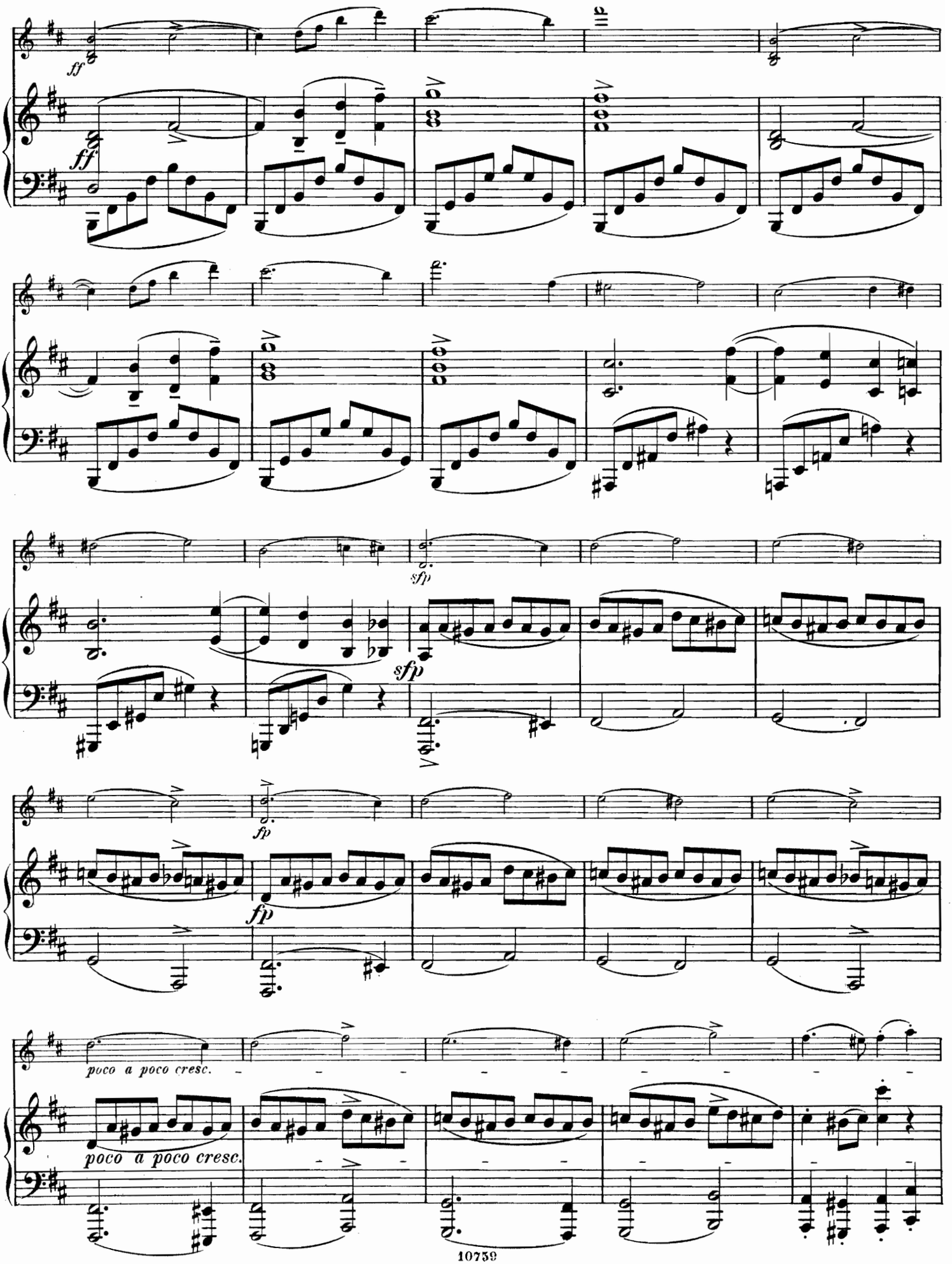
ff
ff
sfp
sfp
fp
fp
poco a poco cresc.
poco a poco cresc.

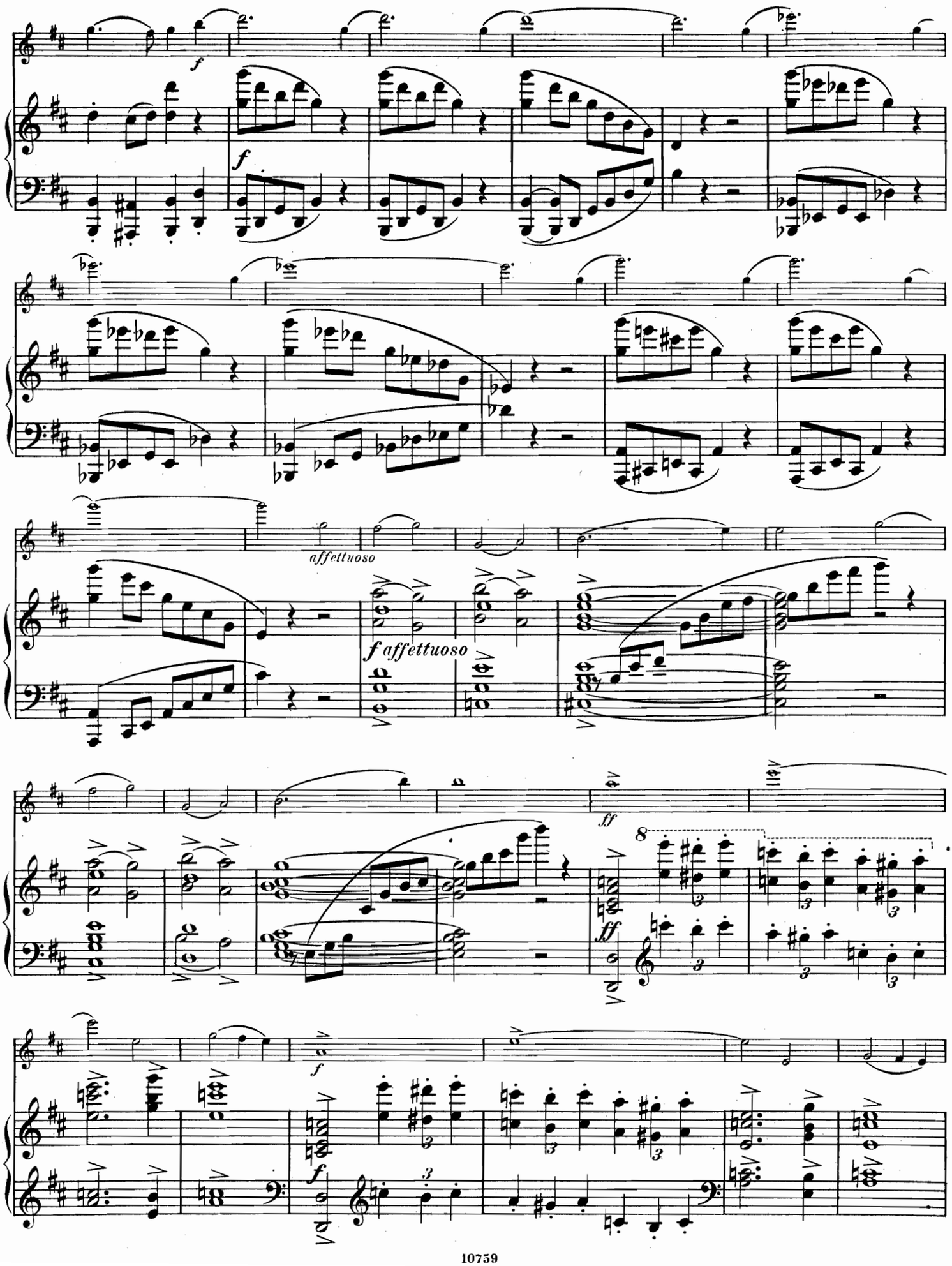
f
f
affettuoso
f affettuoso
ff
ff
8
f

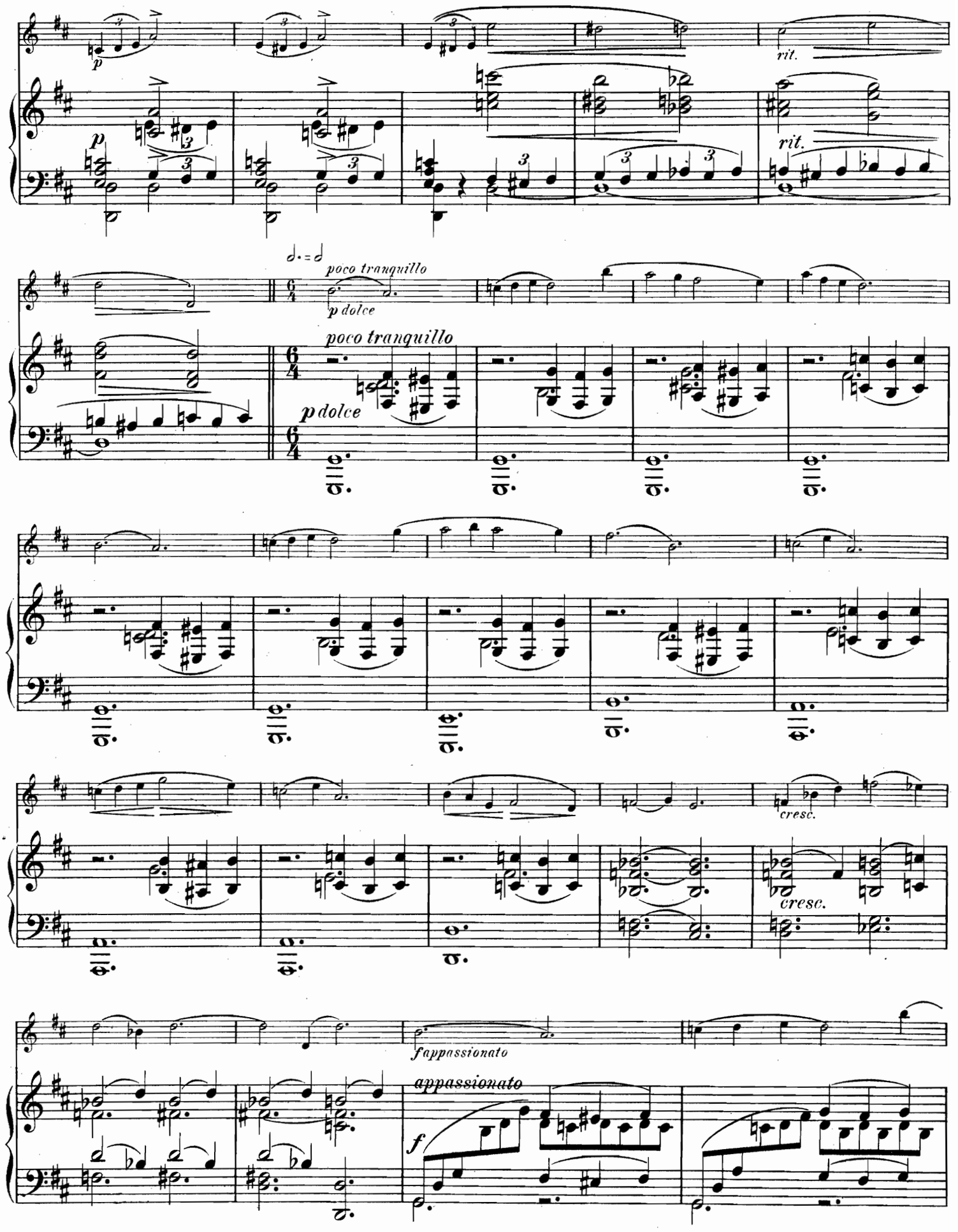
p
rit.
poco tranquillo
p dolce
cresc.
f appassionato
f

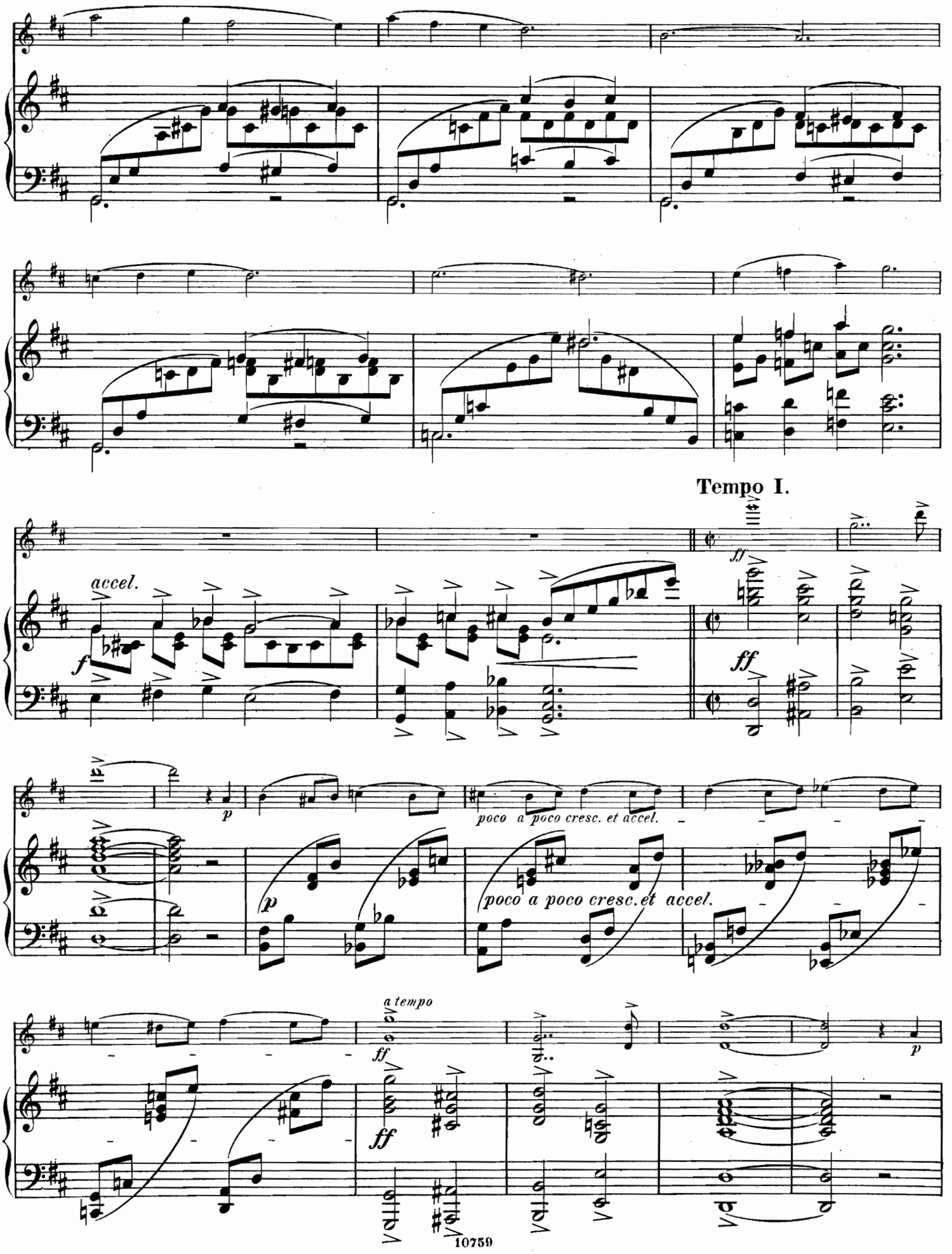
Tempo I.
accel.
f
ff
p
poco a poco cresc. et accel.
poco a poco cresc. et accel.
a tempo
ff
ff
p

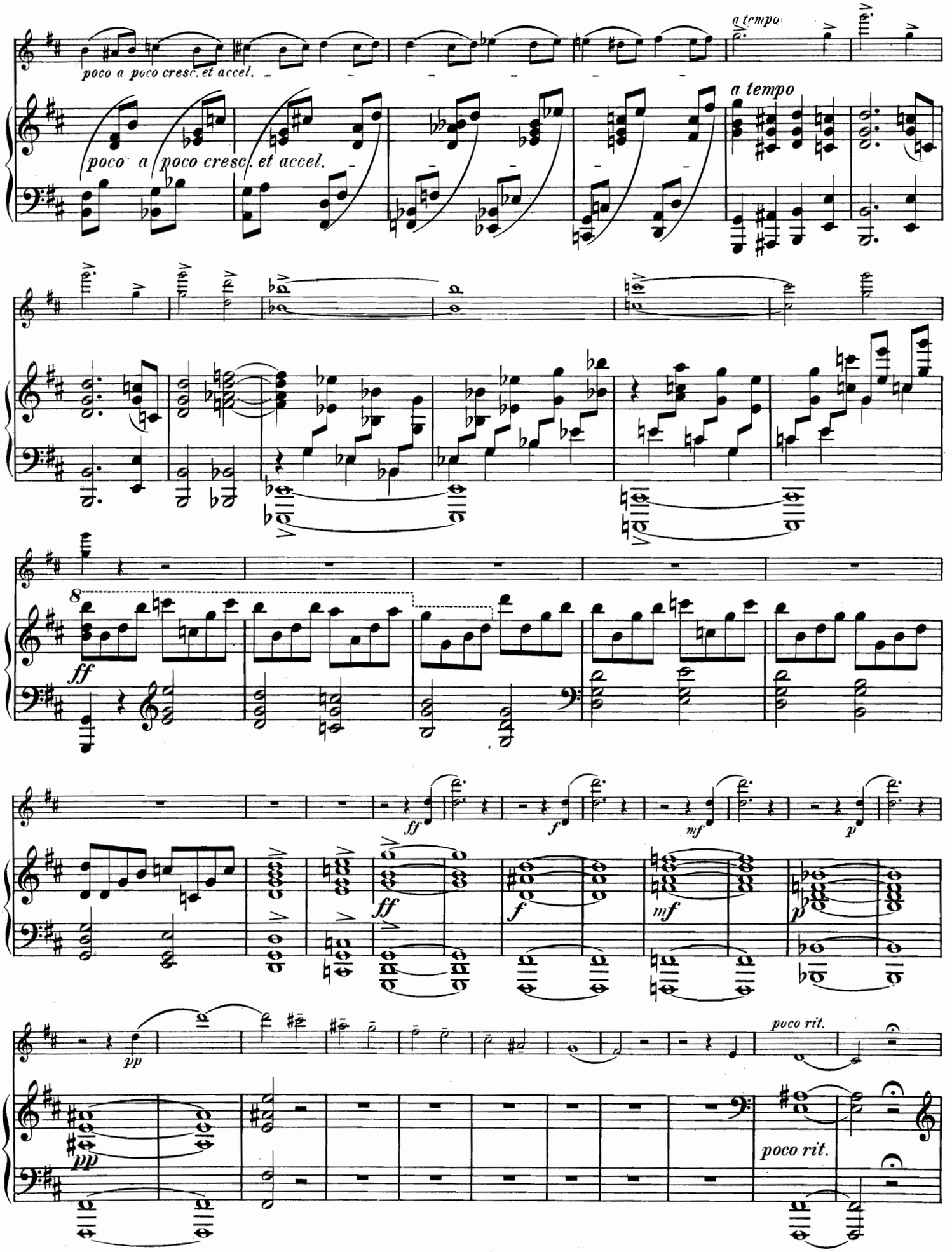
poco a poco cresc. et accel.
poco a poco cresc. et accel.
a tempo
a tempo
ff
ff
f
mf
p
pp
pp
poco rit.
poco rit.

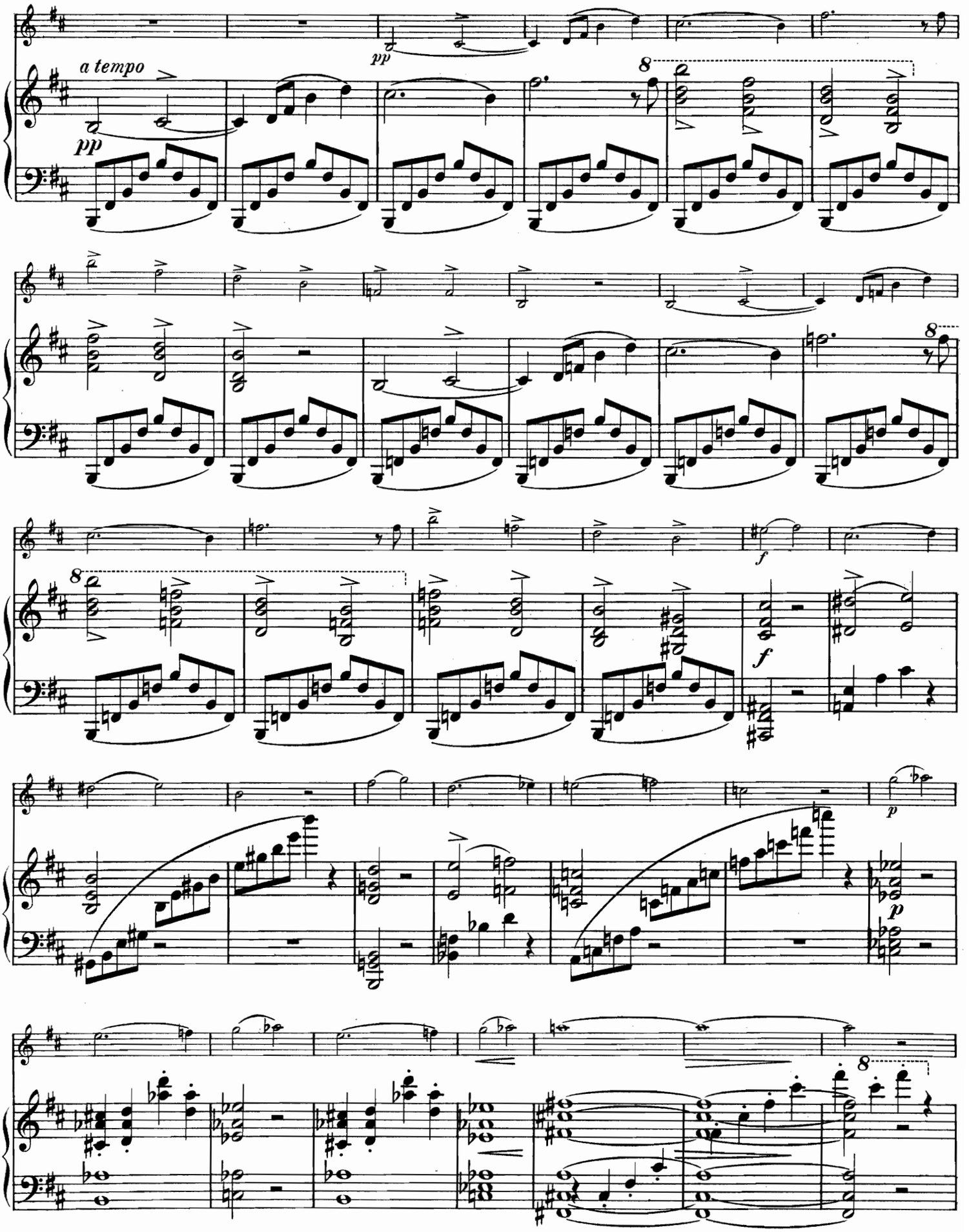
a tempo
pp
pp
8
8
8
f
f
p
p
8

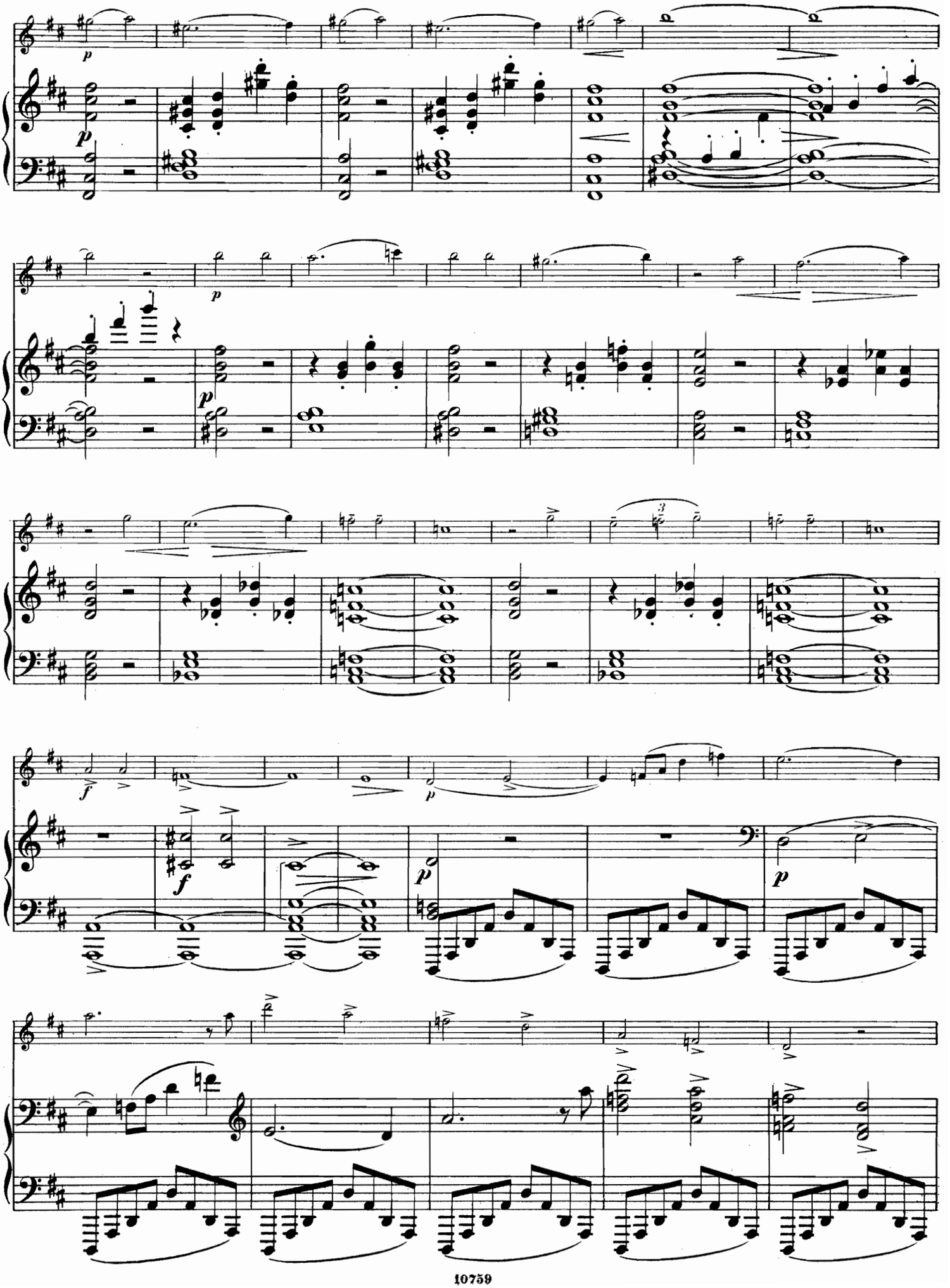

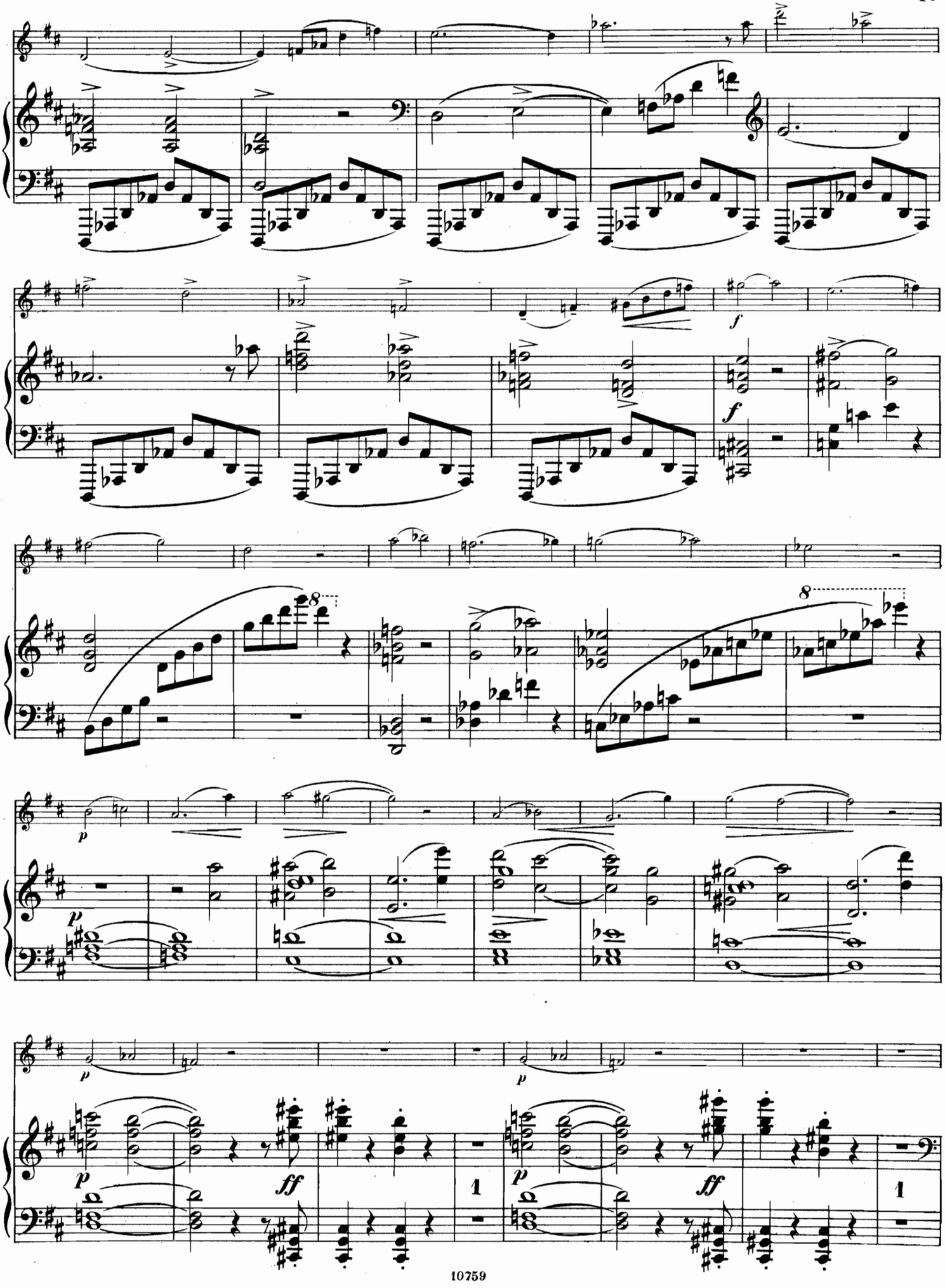
f
f
8
8
p
p
p
ff
1
p
ff
1

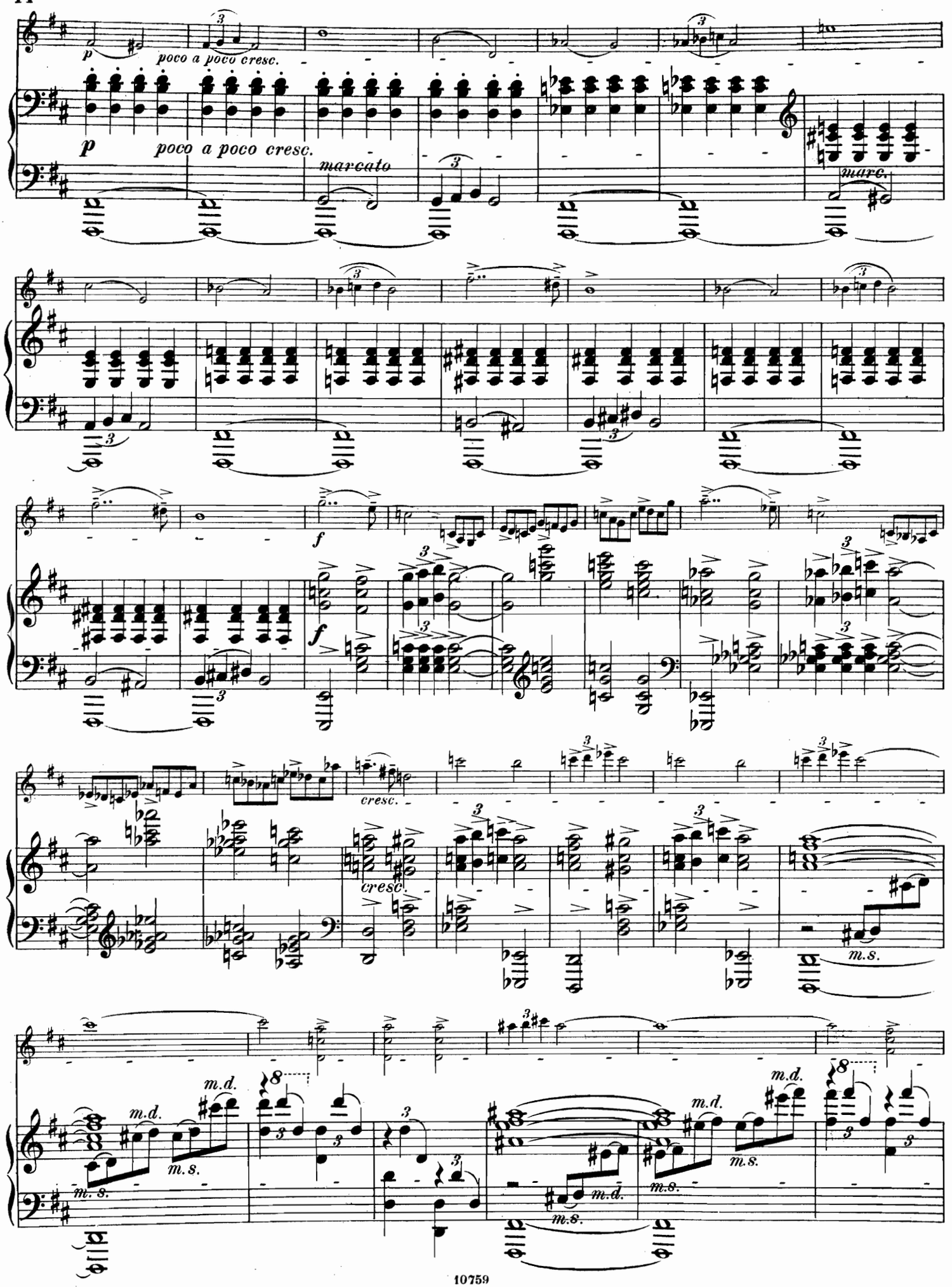
p
poco a poco cresc.
marcato
marc.
f
cresc.
m.d.
m.s.

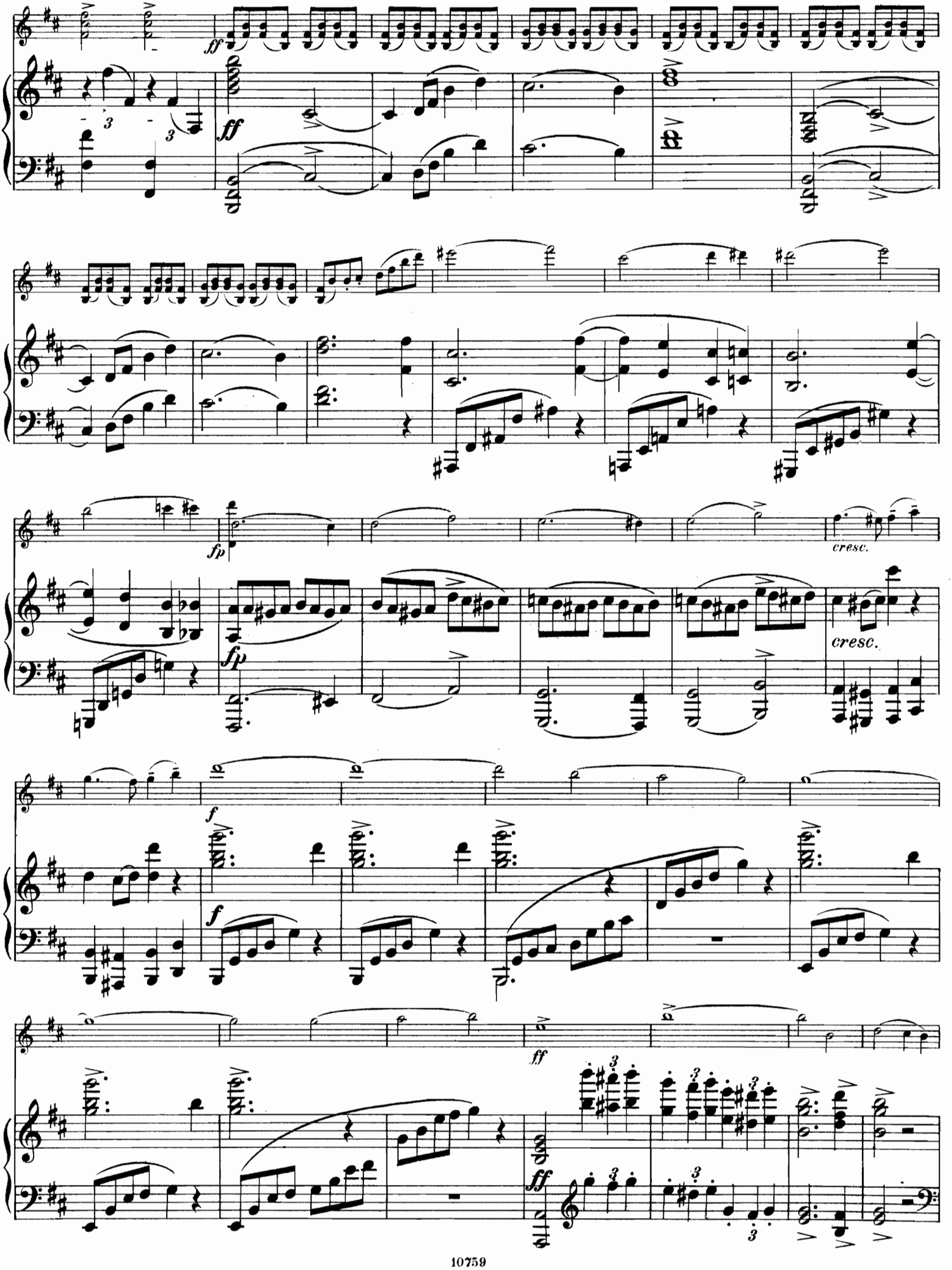
ff
ff
fp
fp
cresc.
cresc.
f
f
ff
ff

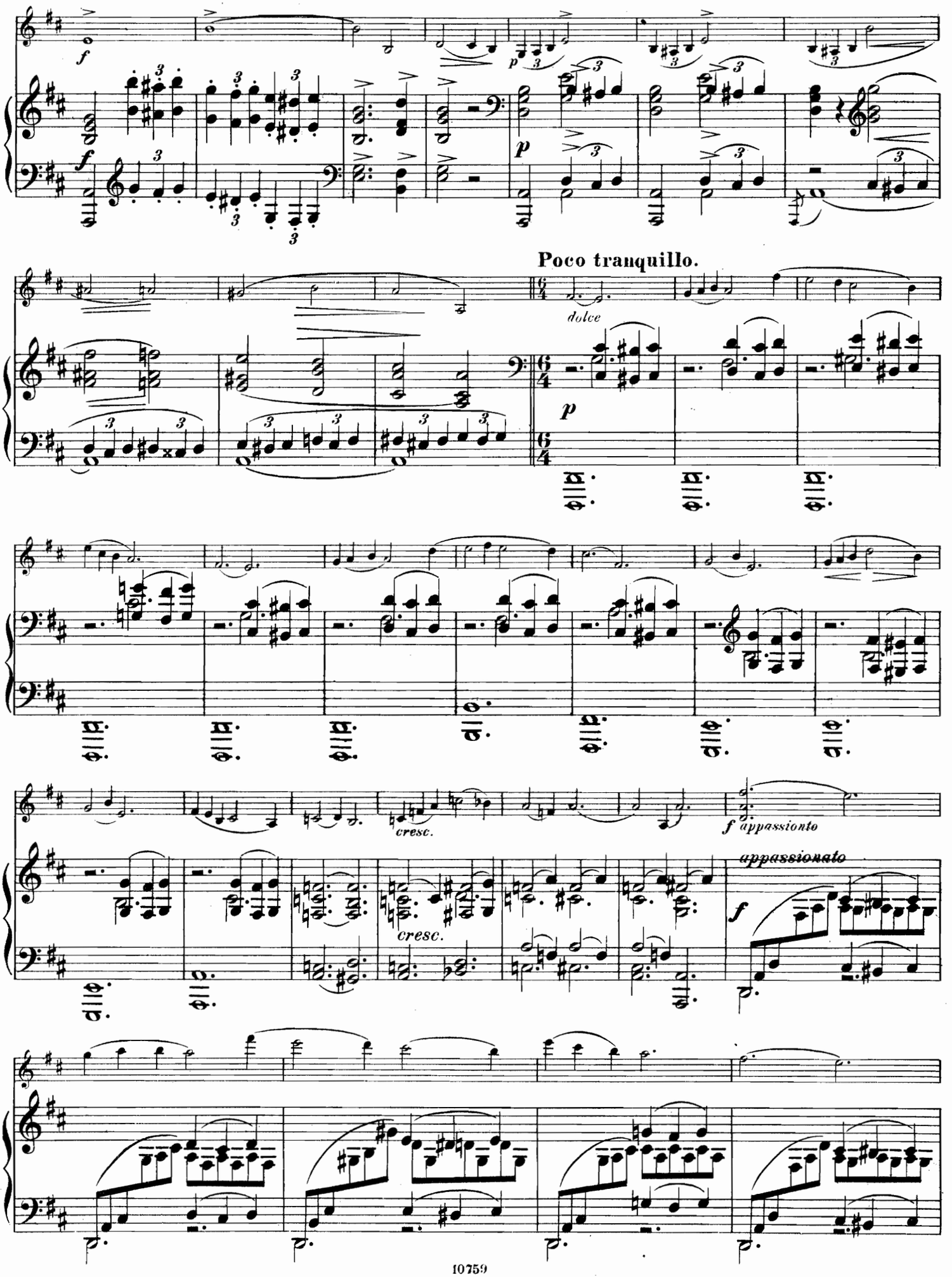
Poco tranquillo.
dolce
cresc.
cresc.
f appassionato
appassionato

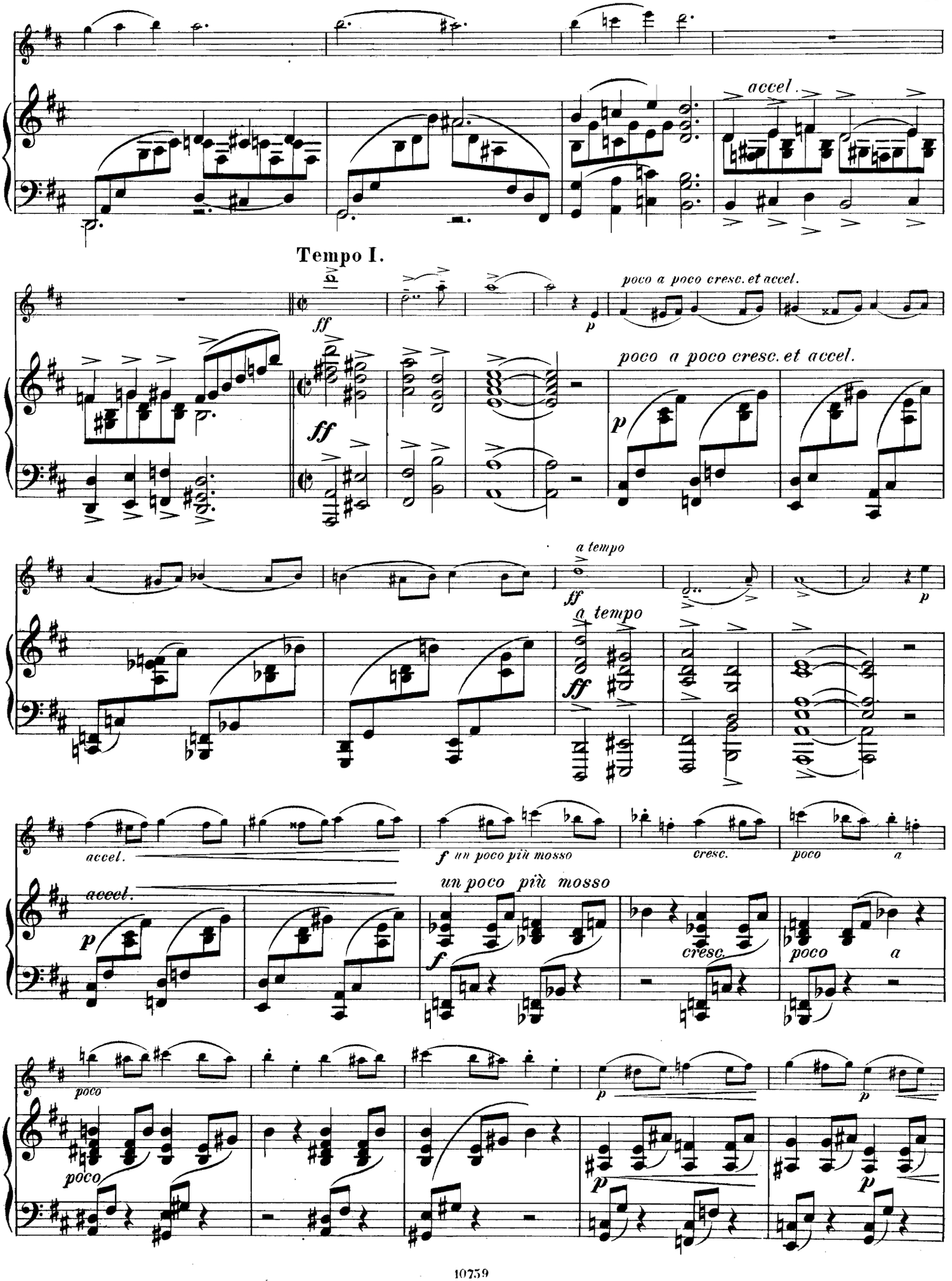
accel.
Tempo I.
poco a poco cresc. et accel.
poco a poco cresc. et accel.
a tempo
a tempo
accel.
f un poco più mosso
cresc.
poco
a
accel.
un poco più mosso
cresc.
poco
a
poco
poco

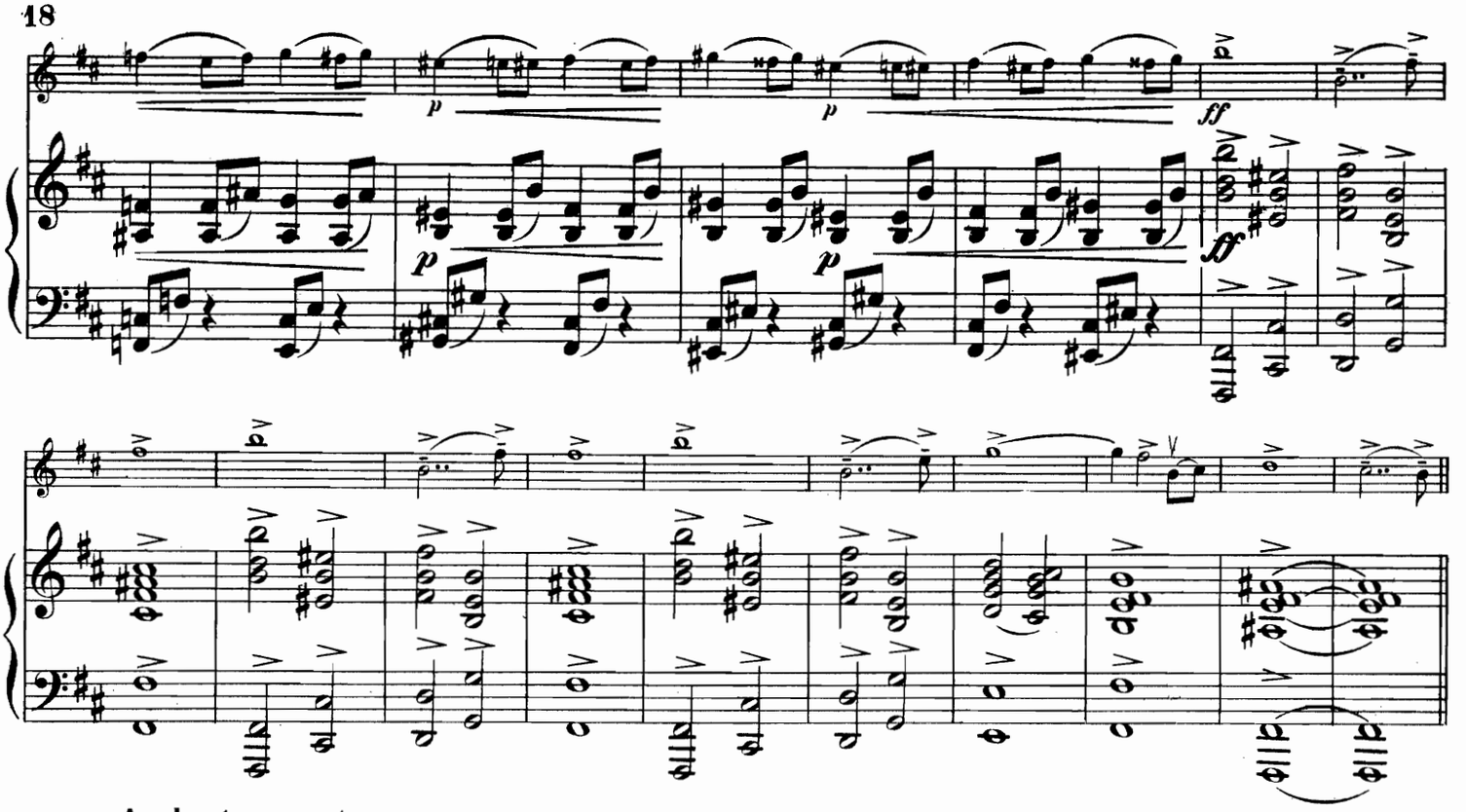

Andante maestoso.

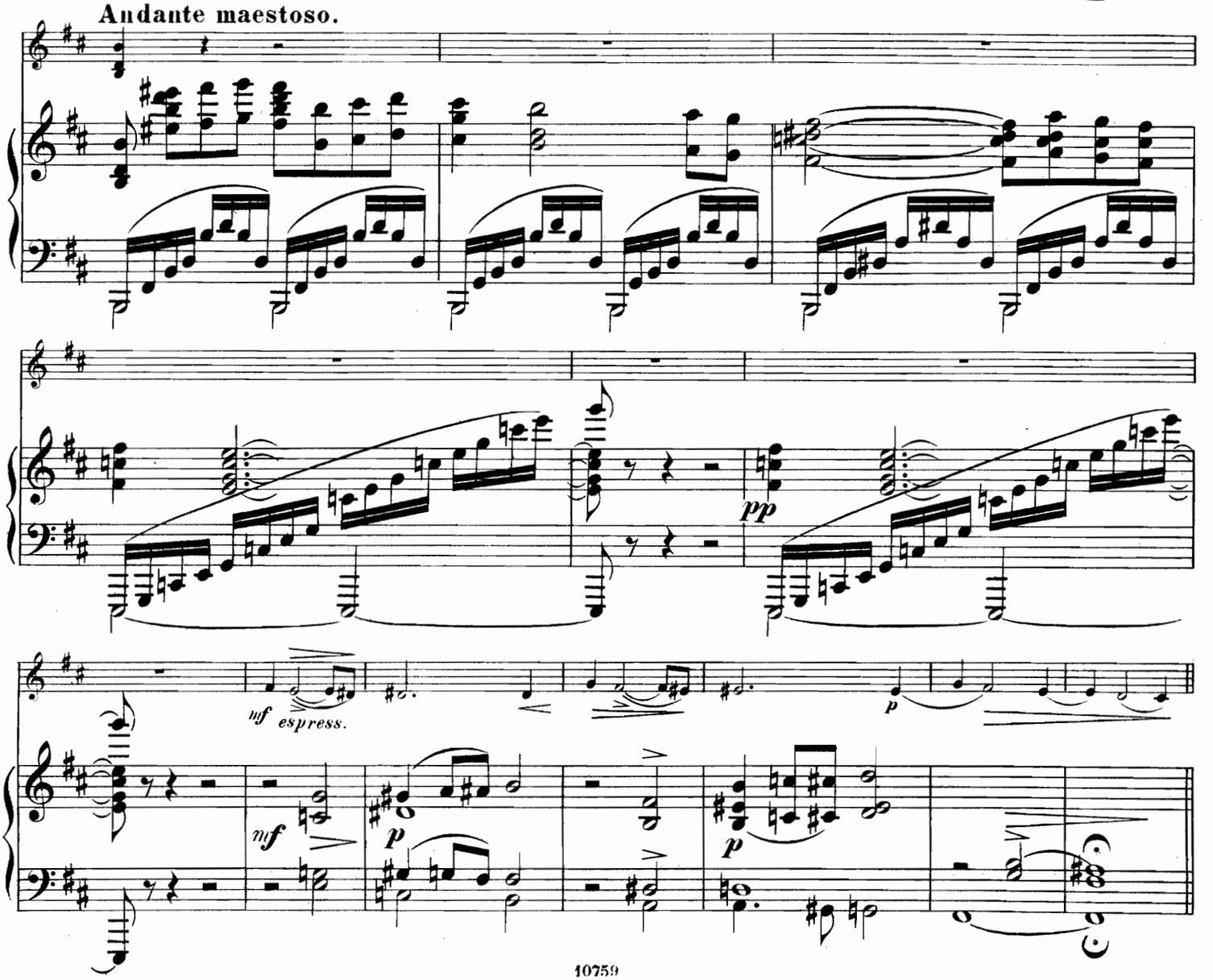

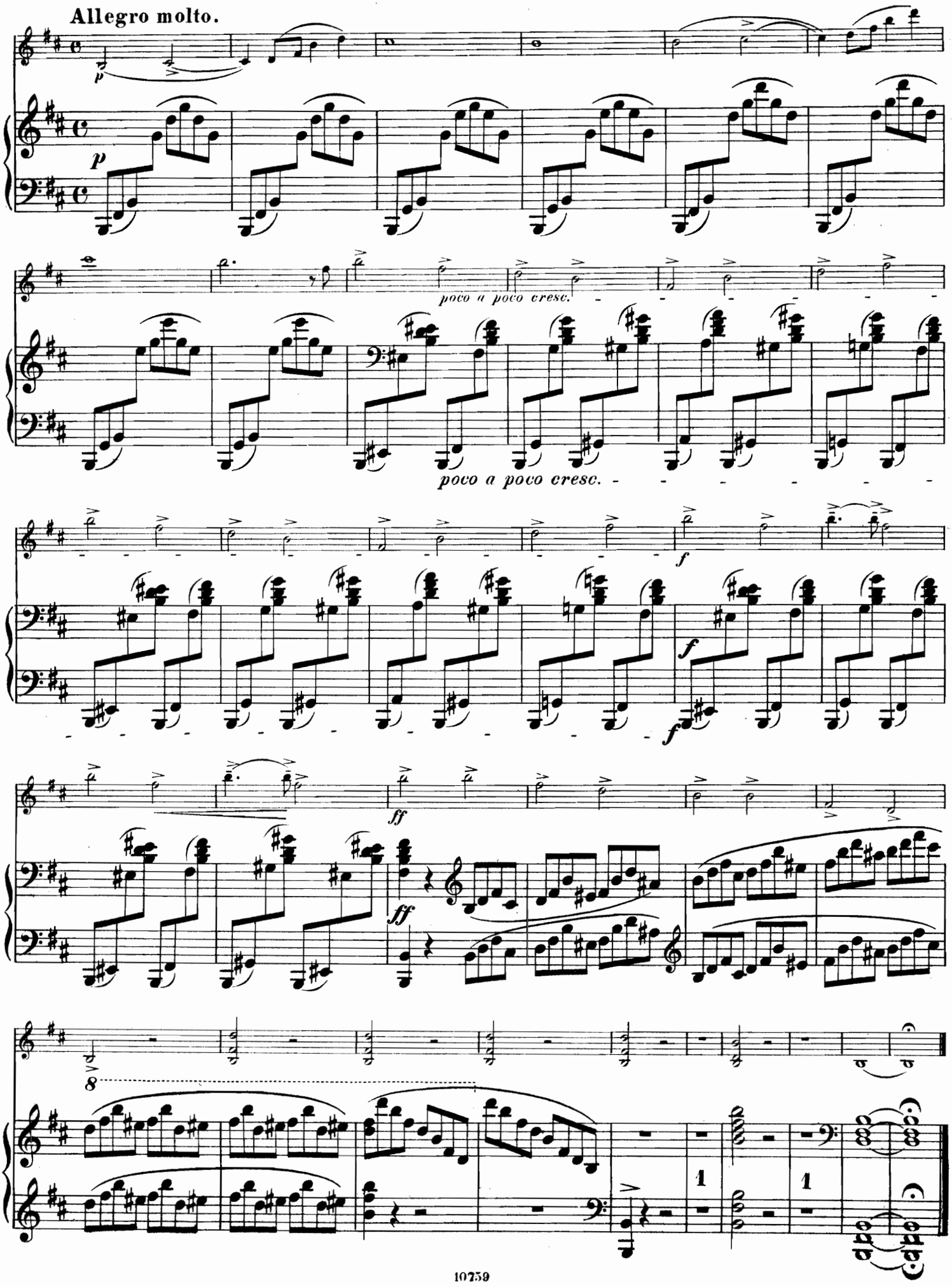
Allegro molto.
p
poco a poco cresc.
poco a poco cresc.
f
f
ff
ff
8
1
1

II.

Andante con moto.

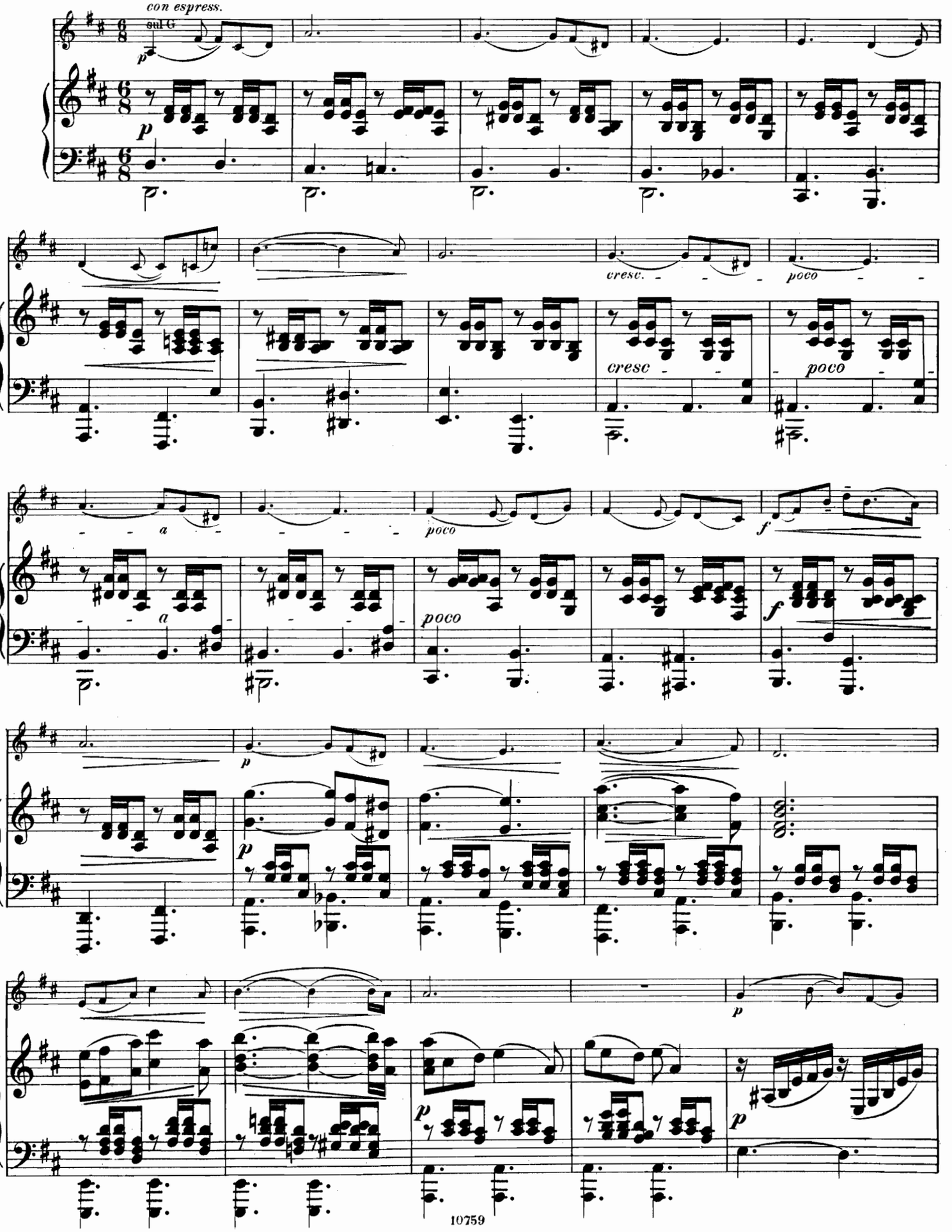

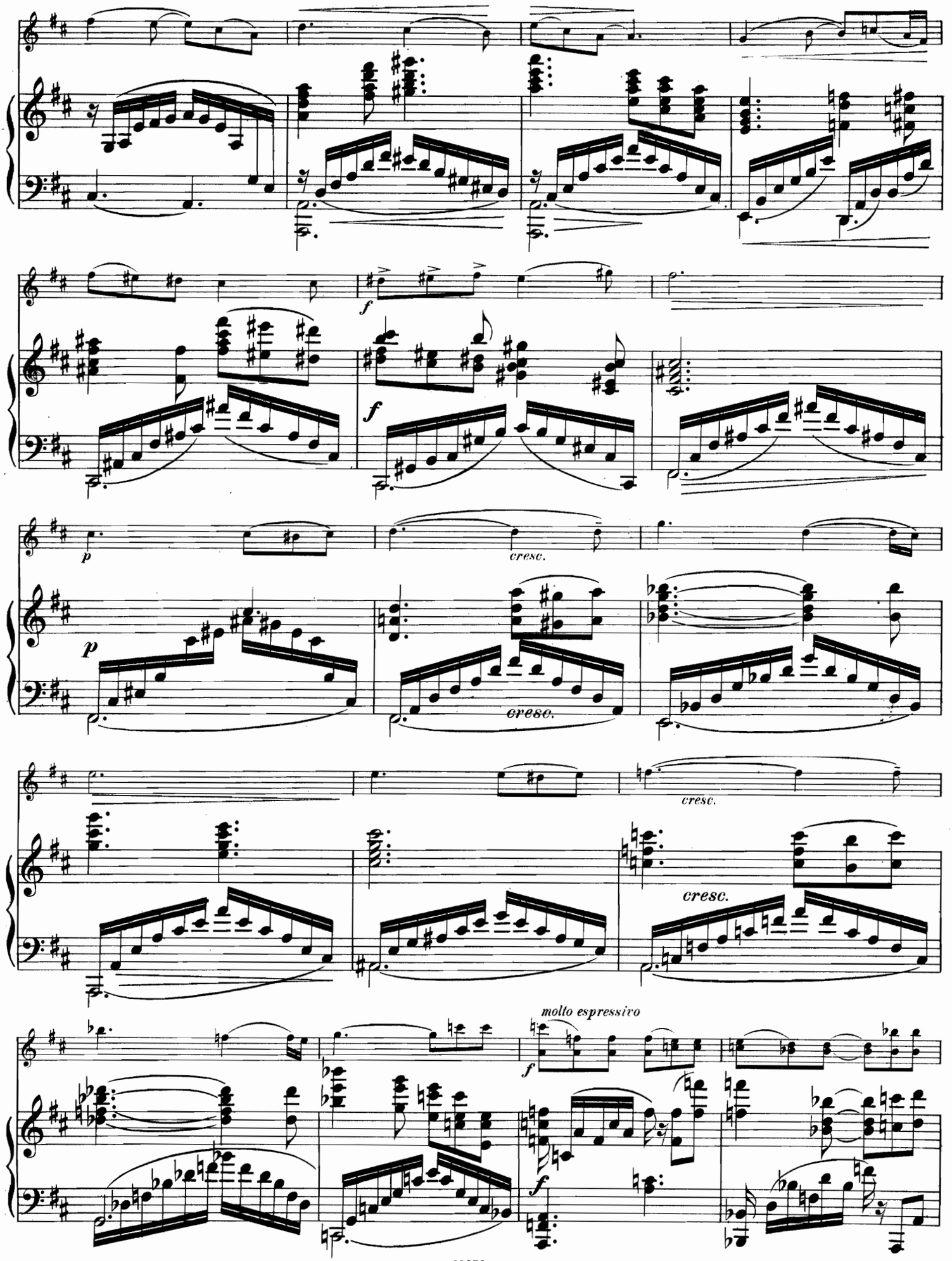
f
f
p
cresc.
p
cresc.
cresc.
cresc.
molto espressivo
f
f

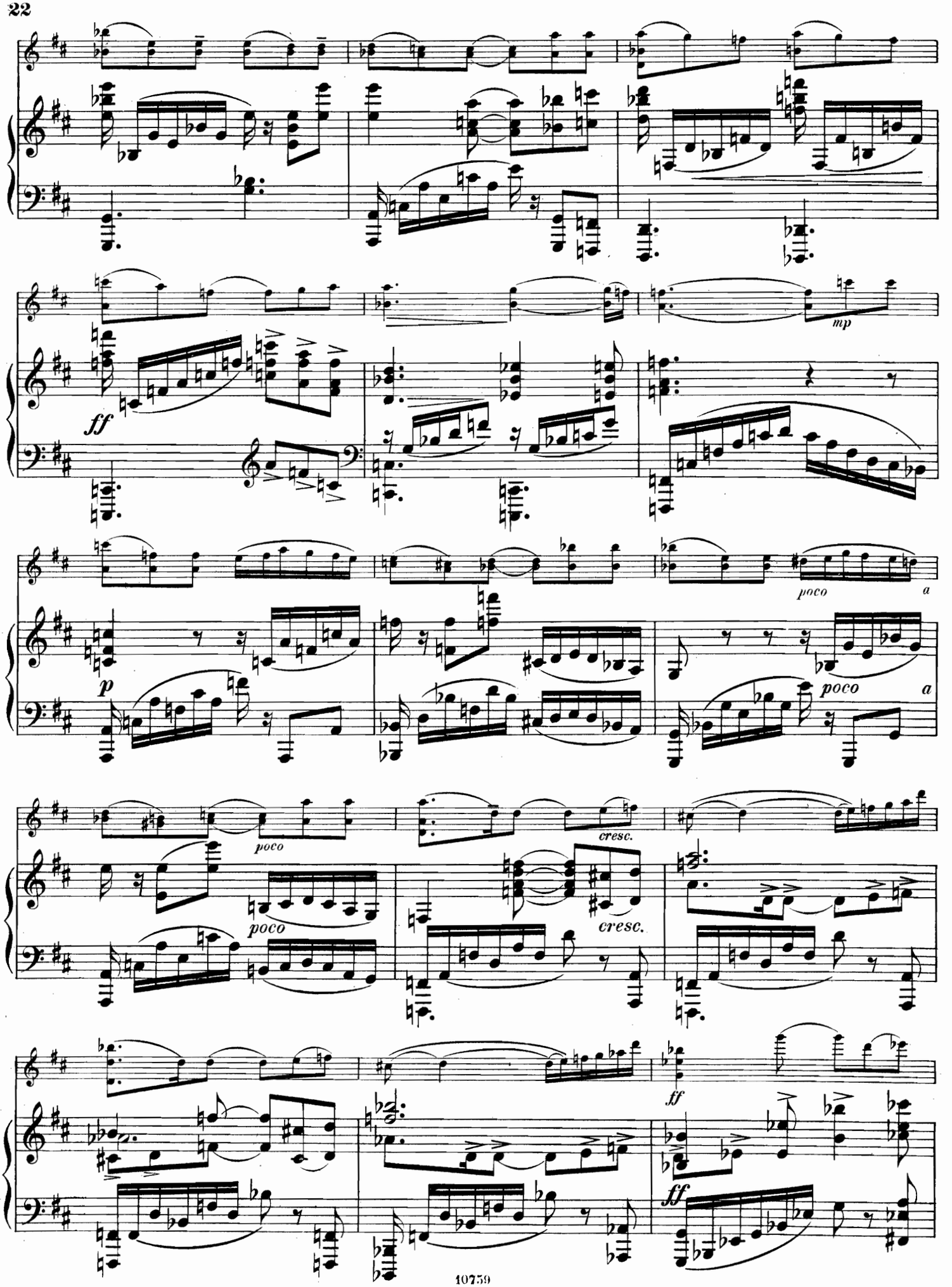
ff
mp
p
poco
a
poco
a
poco
poco
cresc.
cresc.
ff
ff

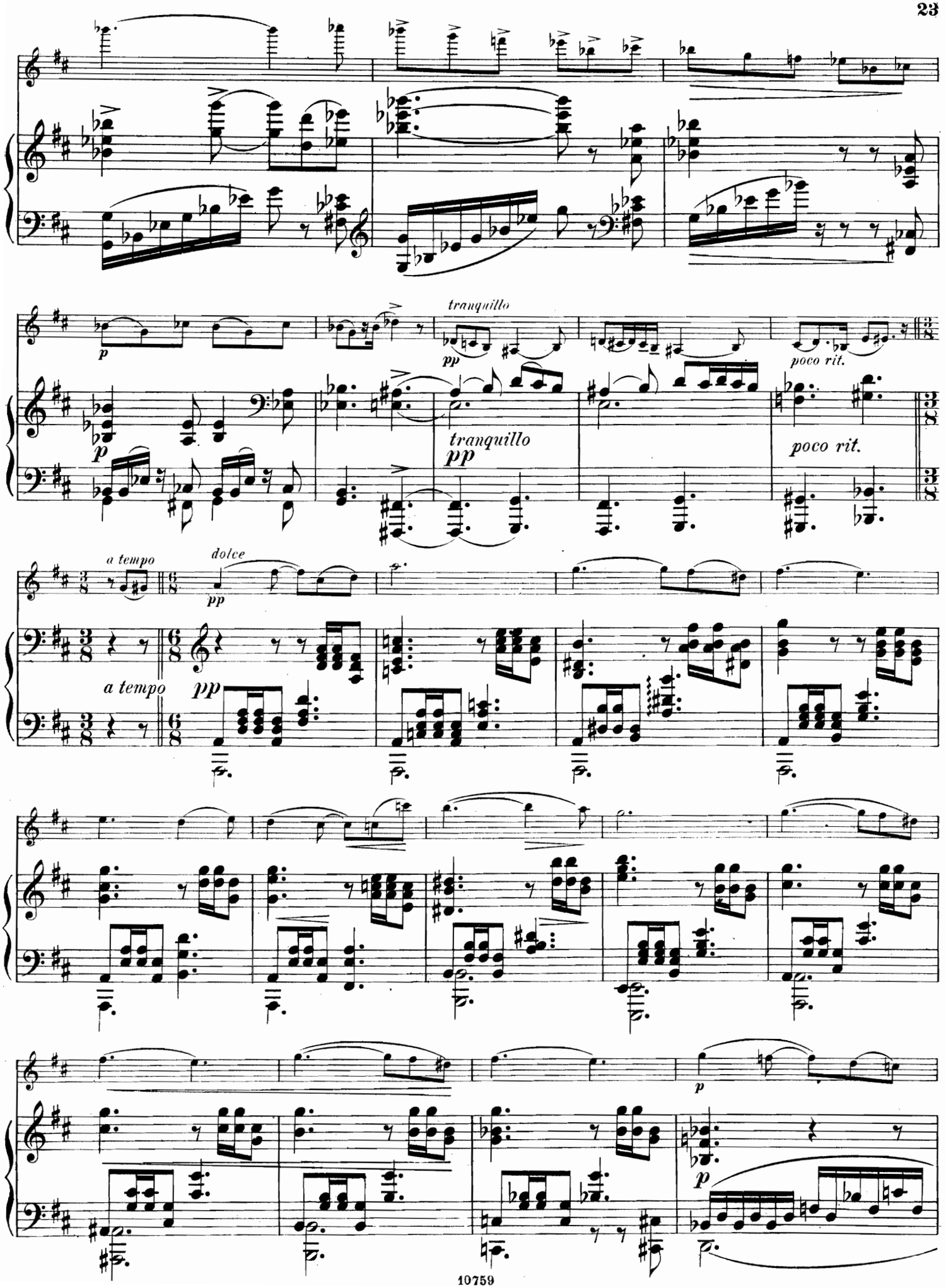
tranquillo
pp
poco rit.
tranquillo
pp
poco rit.
a tempo
dolce
pp
a tempo
pp
p
p

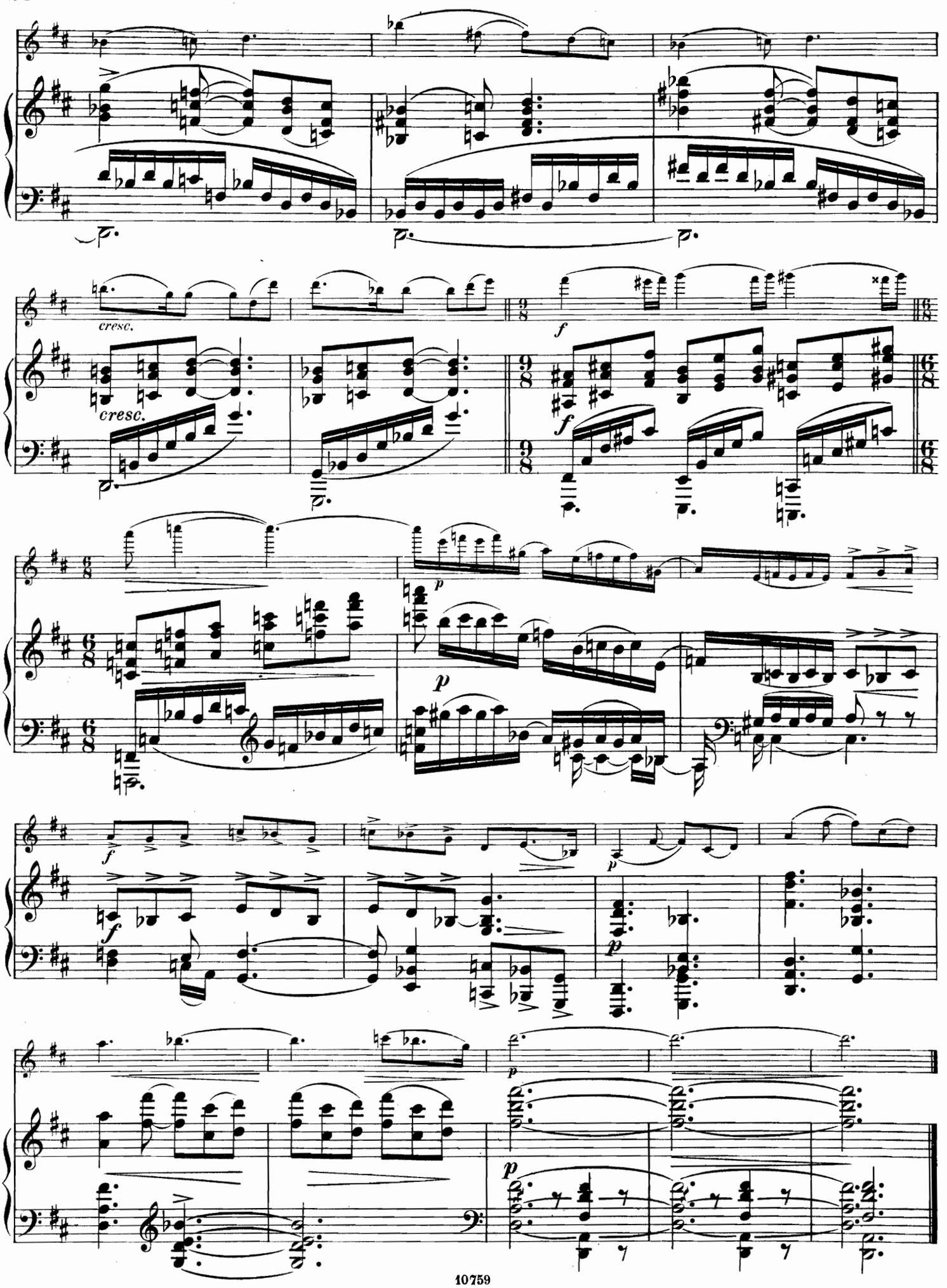
cresc.
cresc.
f
f
p
p
f
f
p
p
p
p

III.

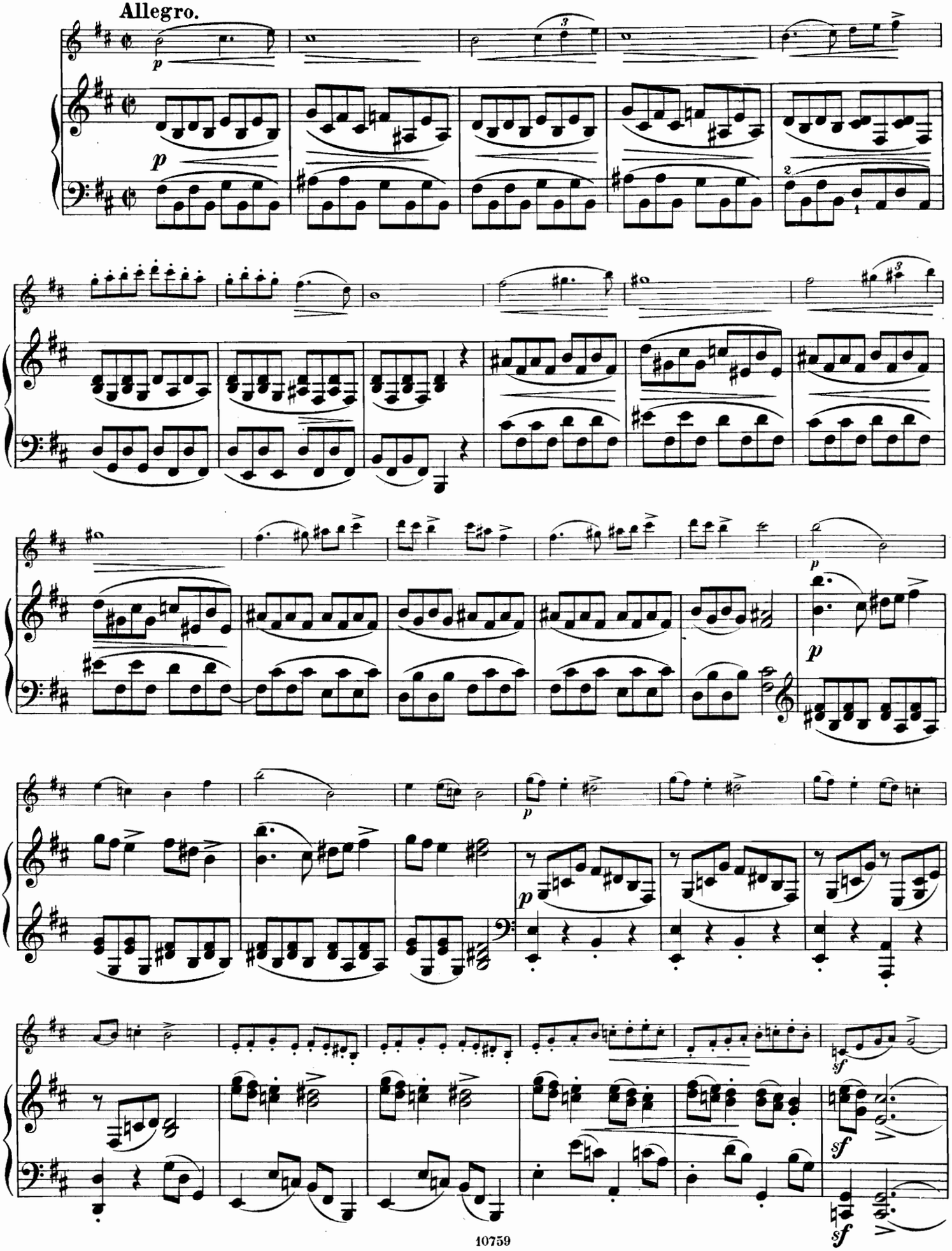

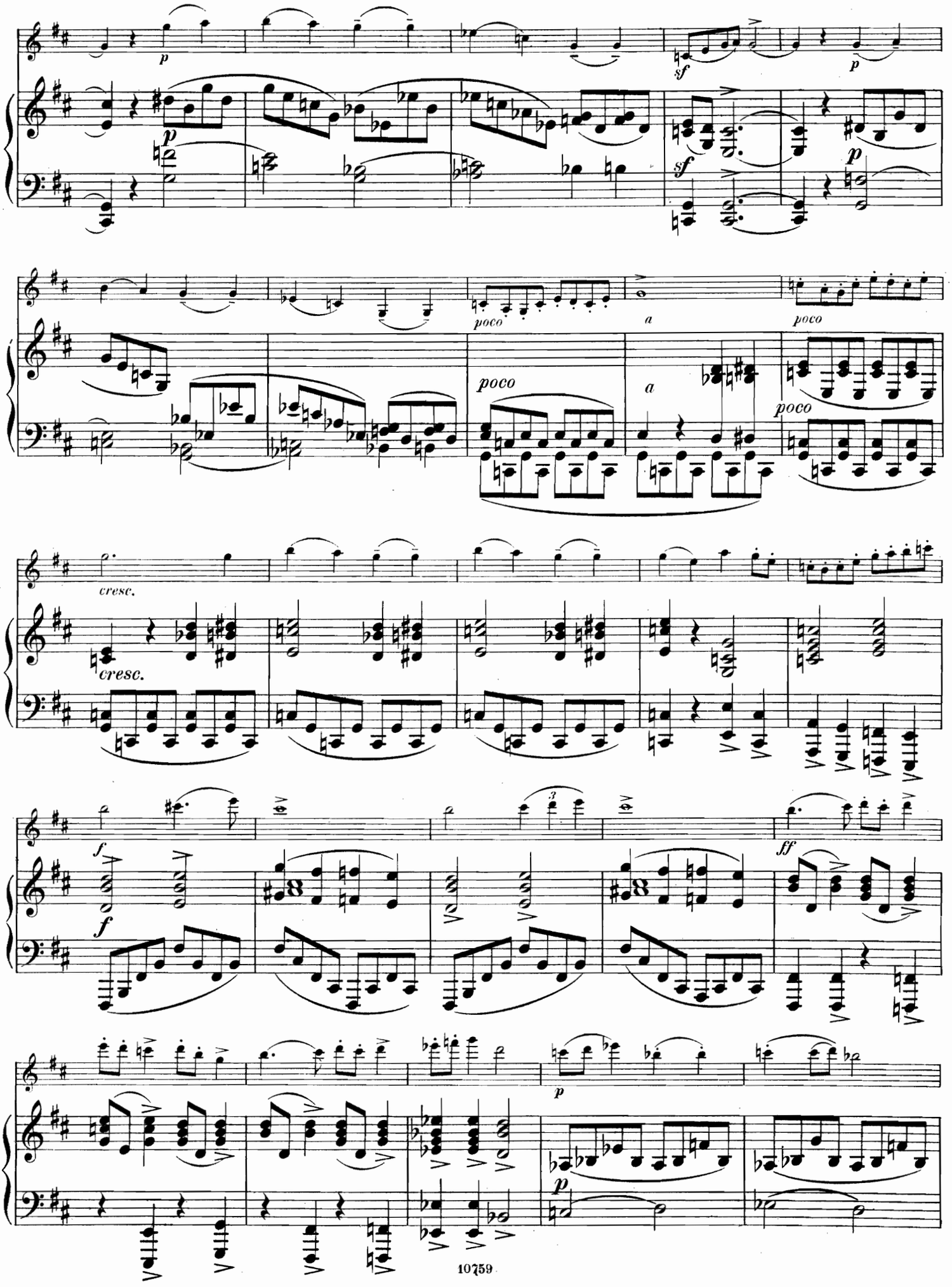
p
sf
p
poco
a
poco
cresc.
f
ff
p

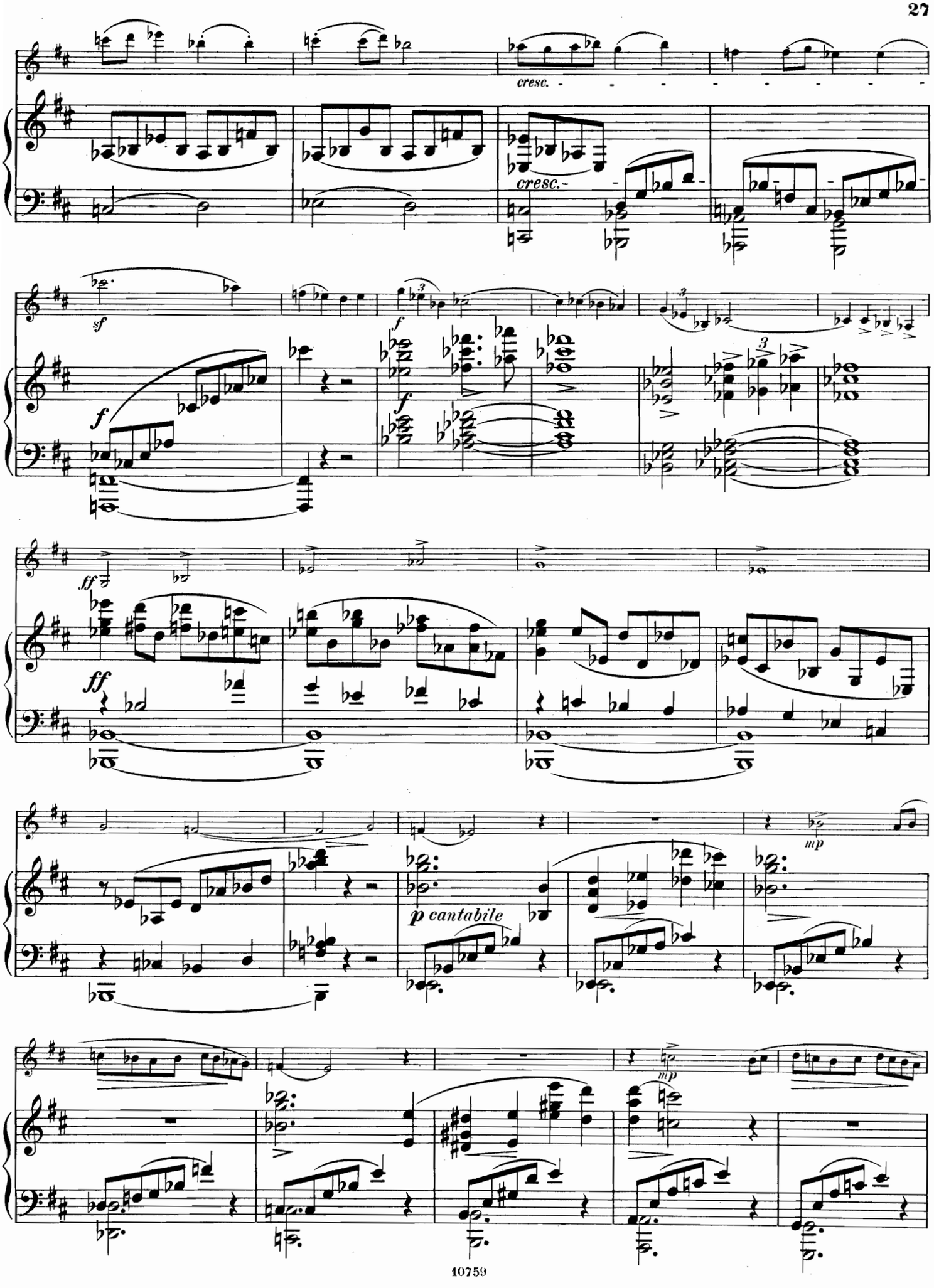
cresc.
cresc.
sf
f
f
f
ff
ff
mp
p cantabile
mp

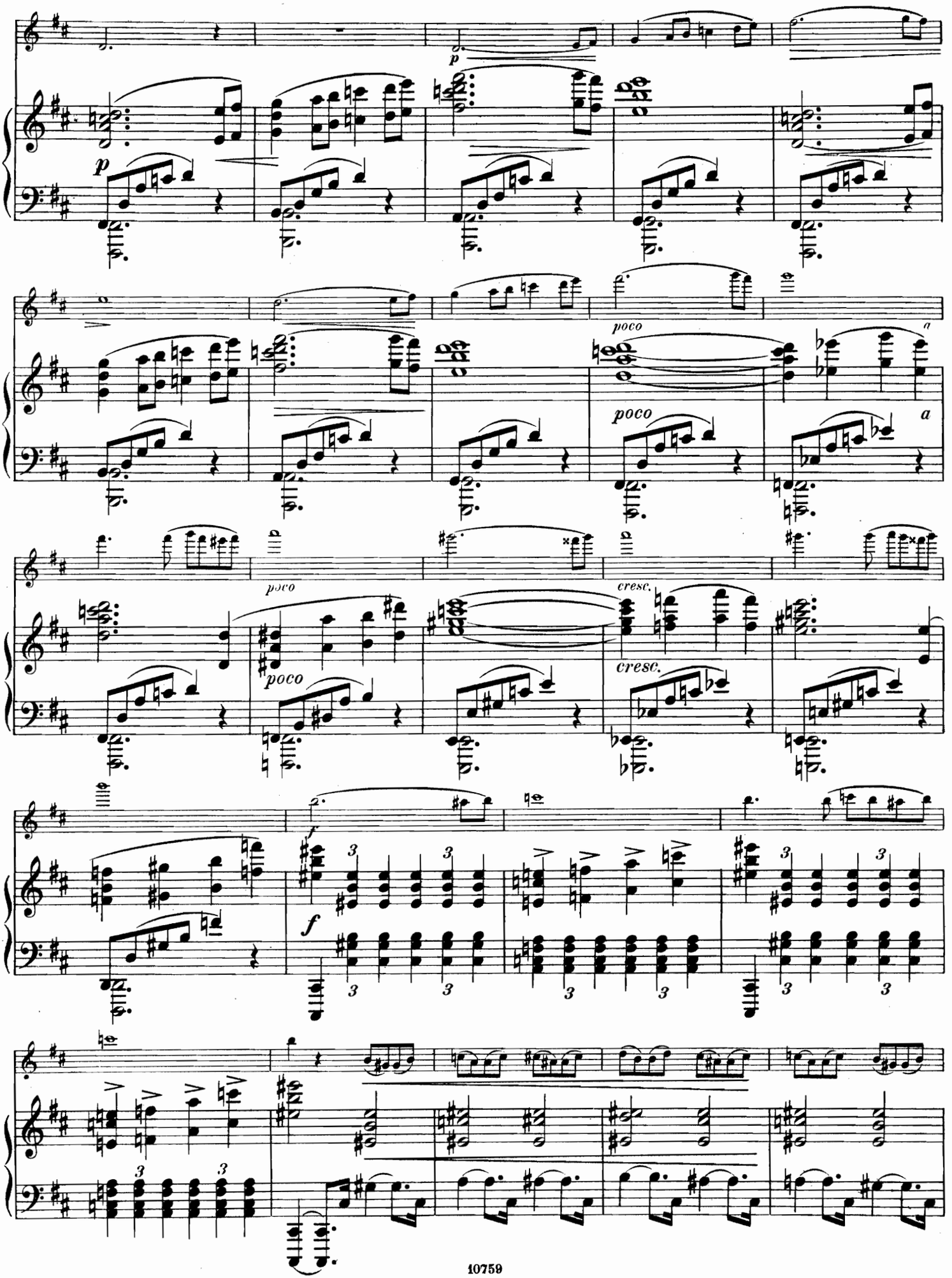
p
poco
a
cresc.
f

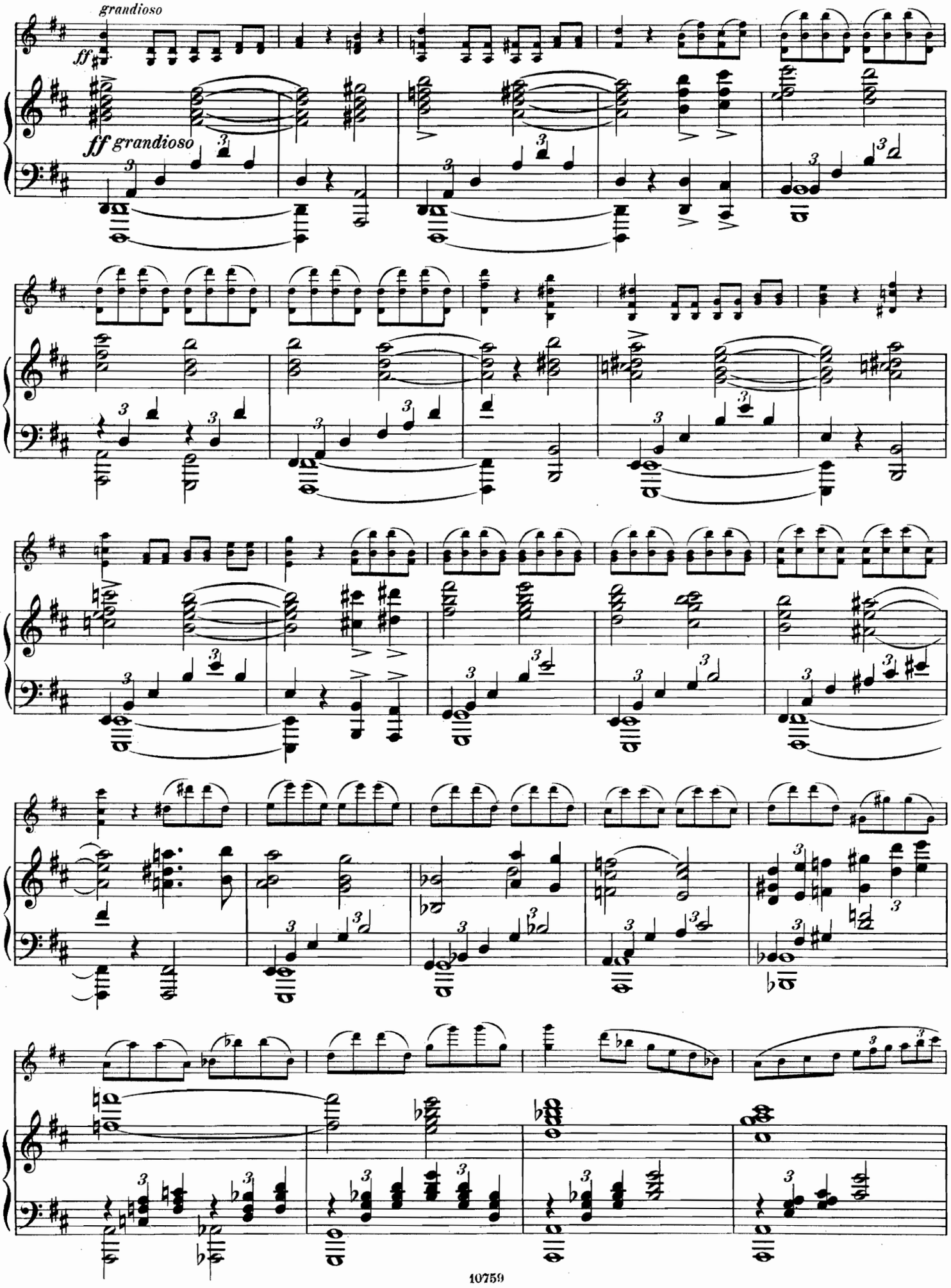
grandioso
ff
ff grandioso

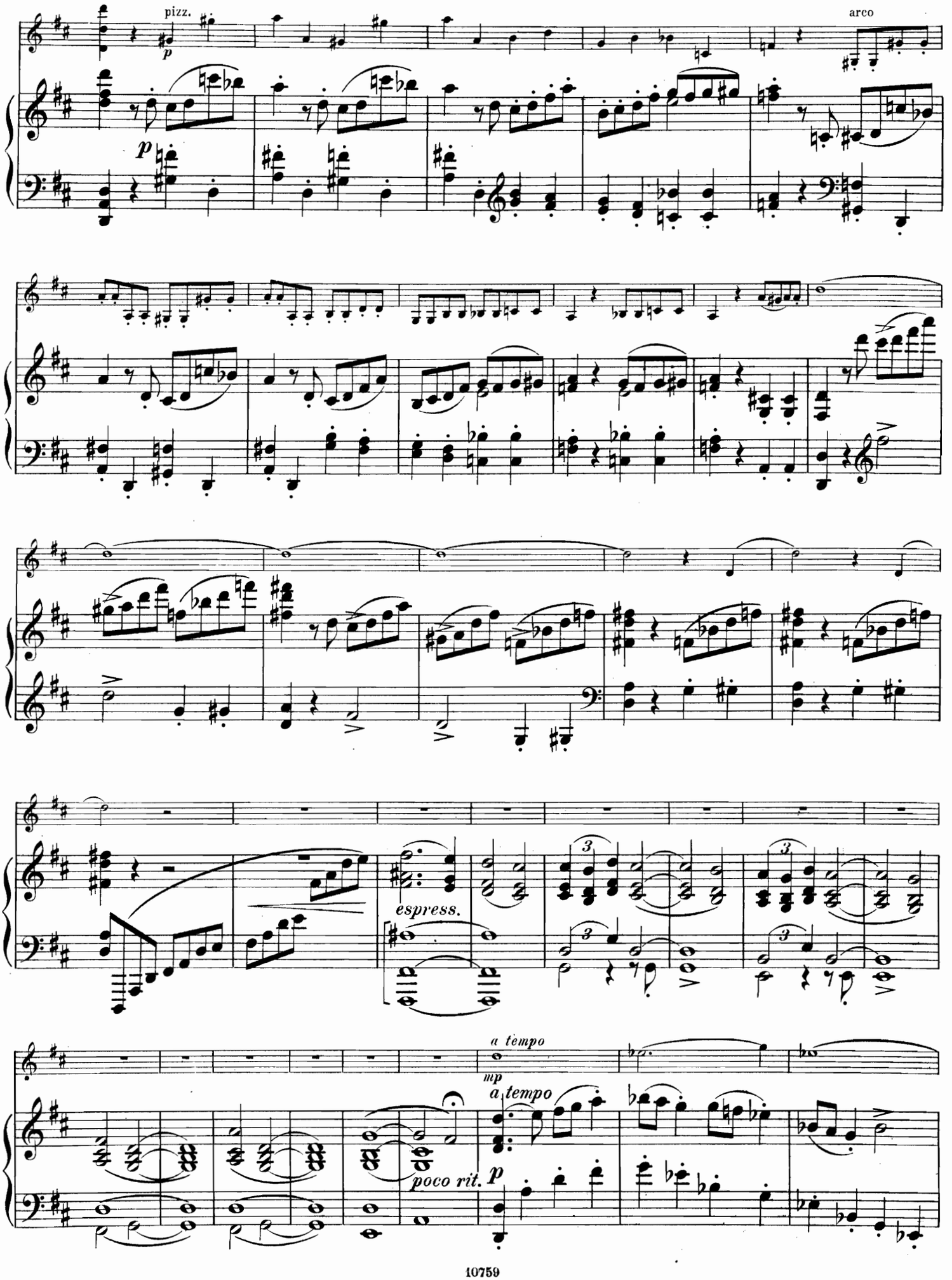
pizz.
arco
espress.
a tempo
mp
a tempo
poco rit.
p

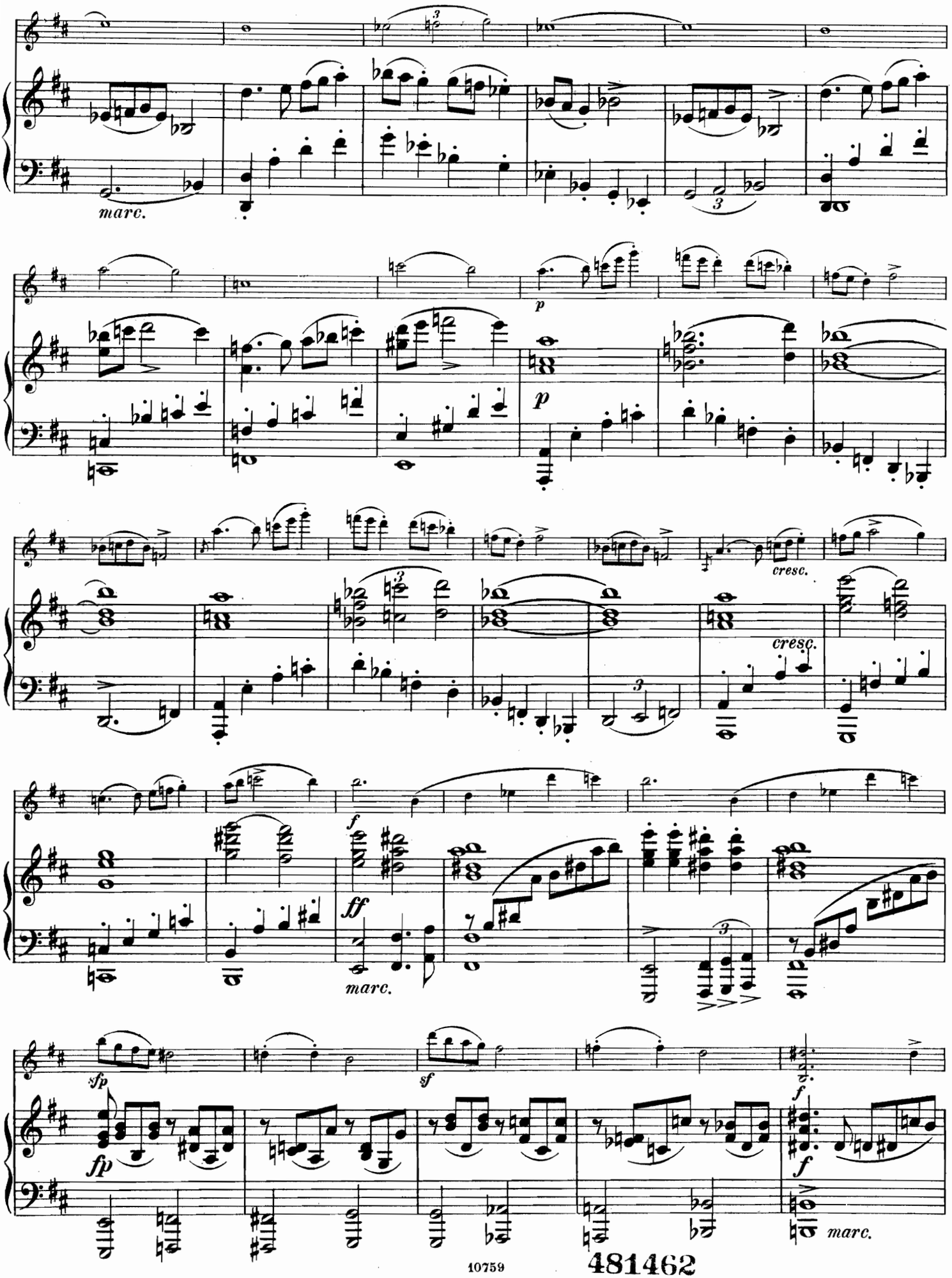
marc.
p
p
cresc.
cresc.
f
ff
marc.
sfp
fp
sf
f
f
marc.

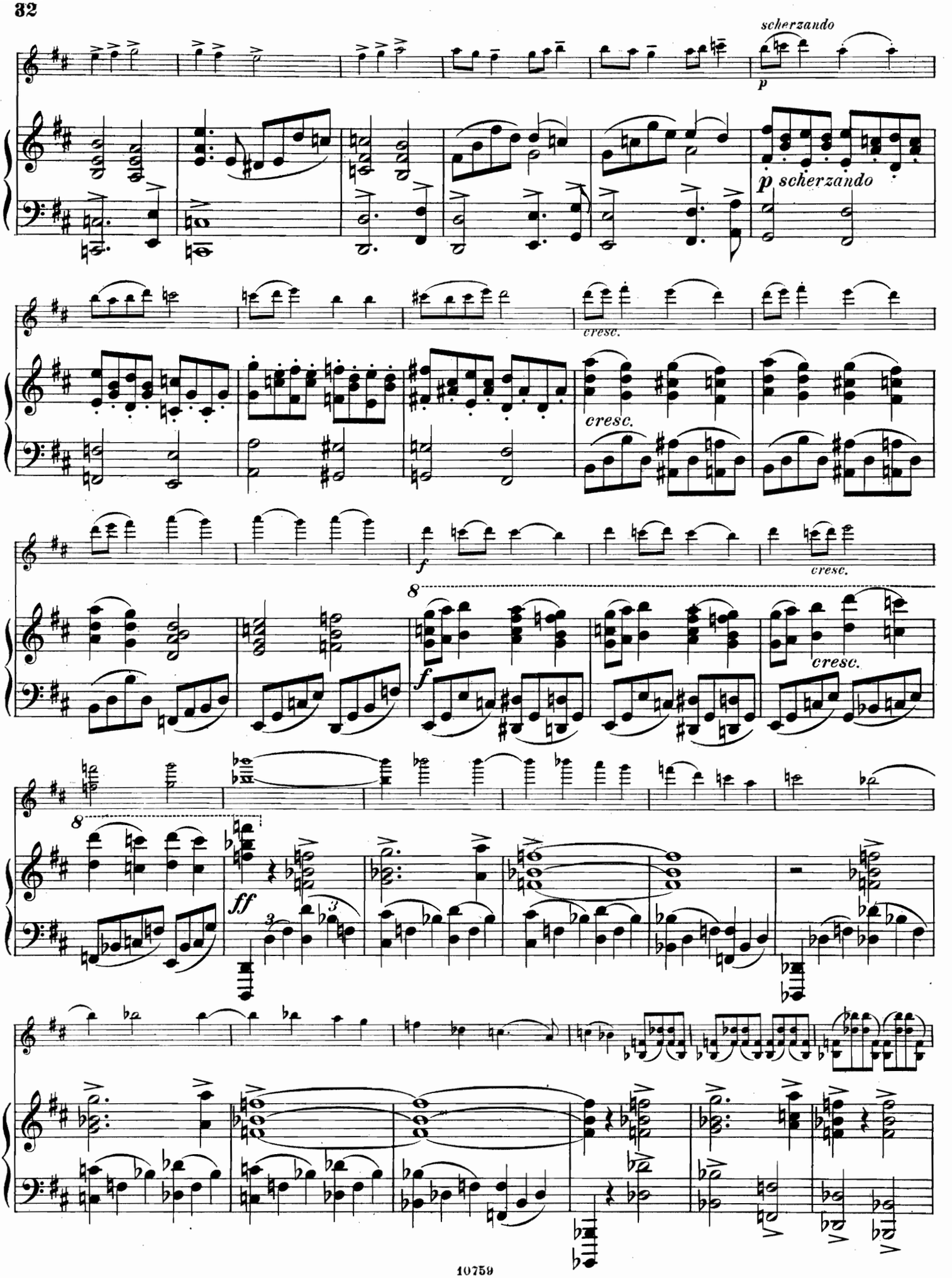
scherzando
p
p scherzando
cresc.
cresc.
f
cresc.
8
f
cresc.
8
ff
3
3

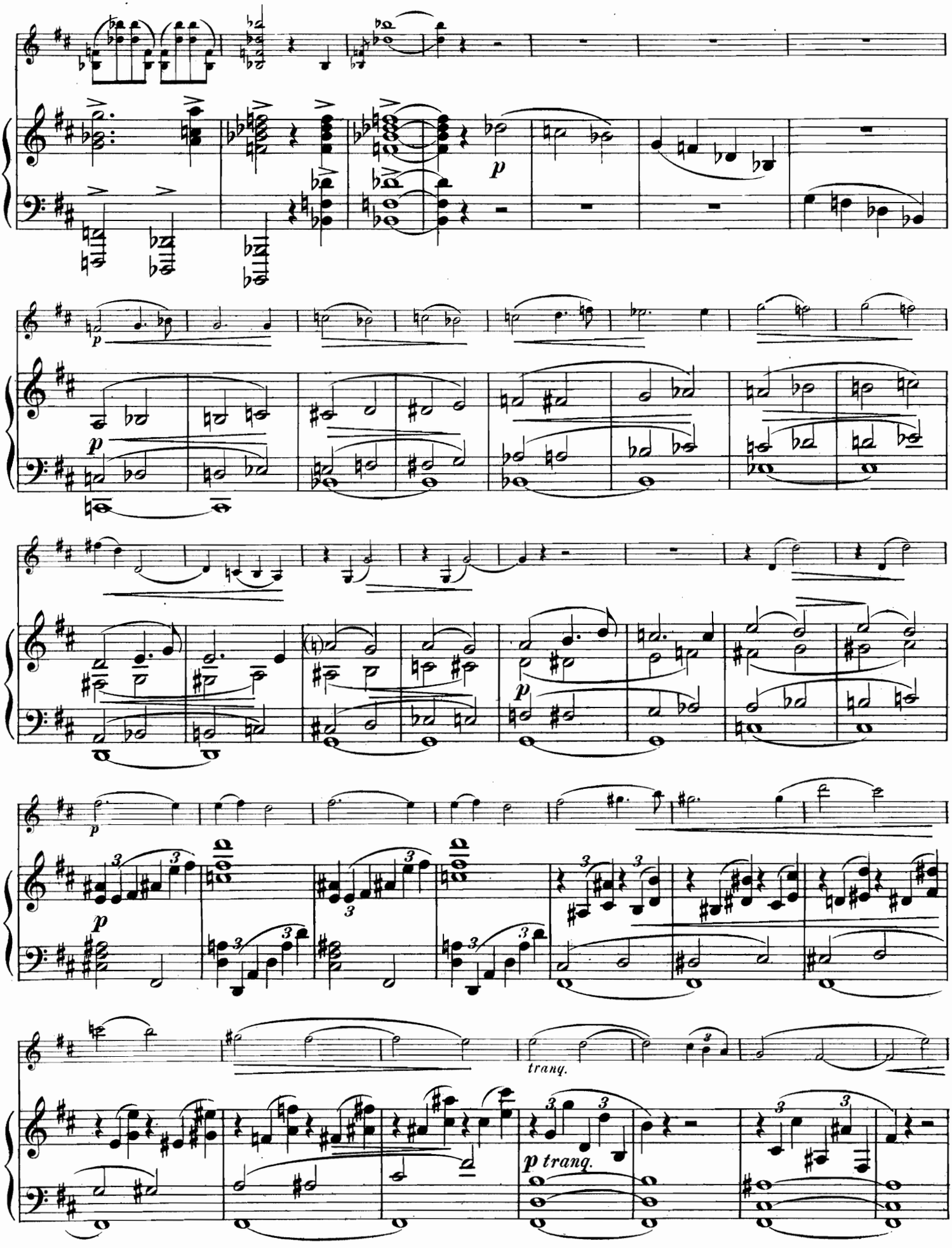
p
p
p
p
p
tranq.
p tranq.

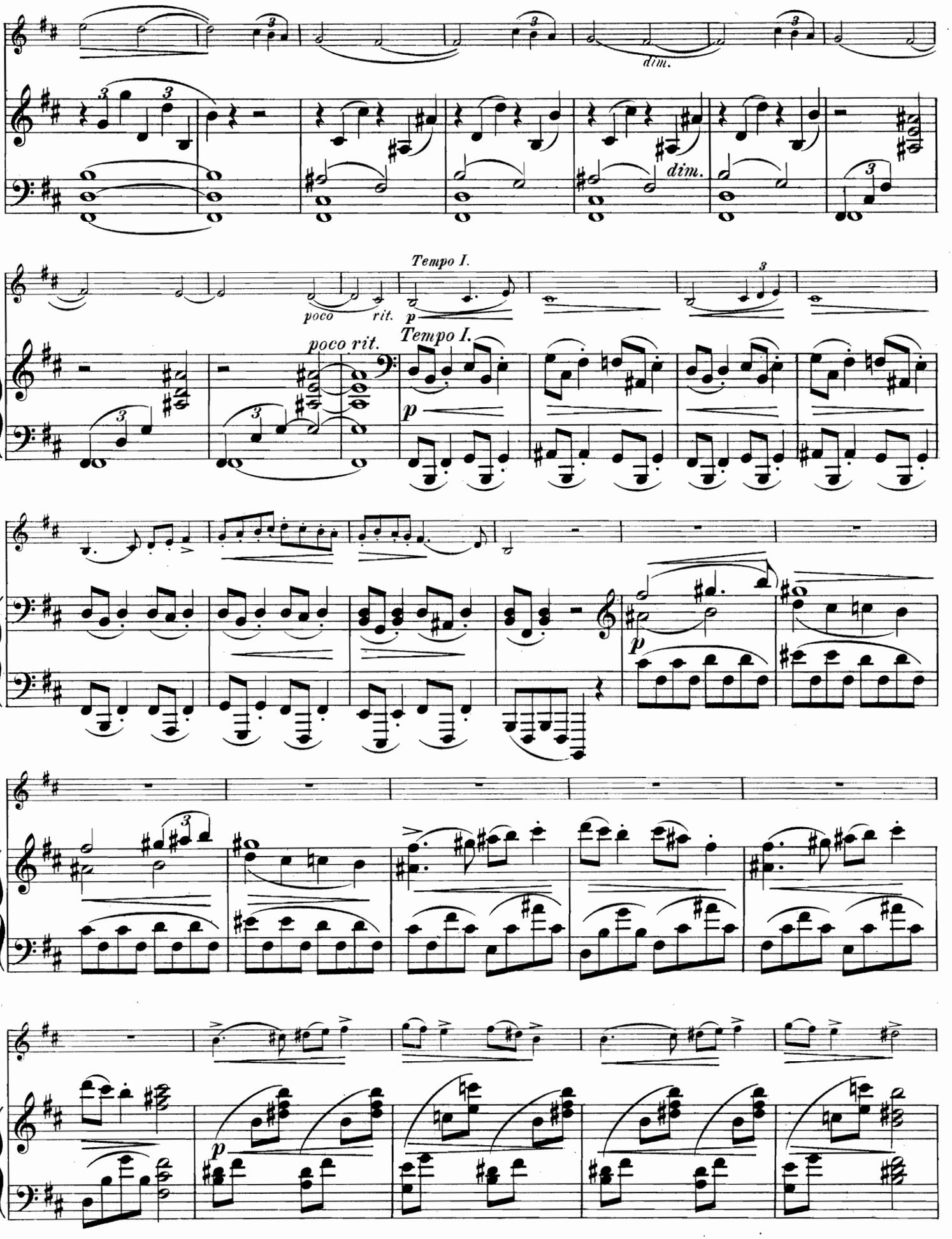
dim.
dim.
poco rit.
Tempo I.
p
Tempo I.
poco rit.
p
p
p

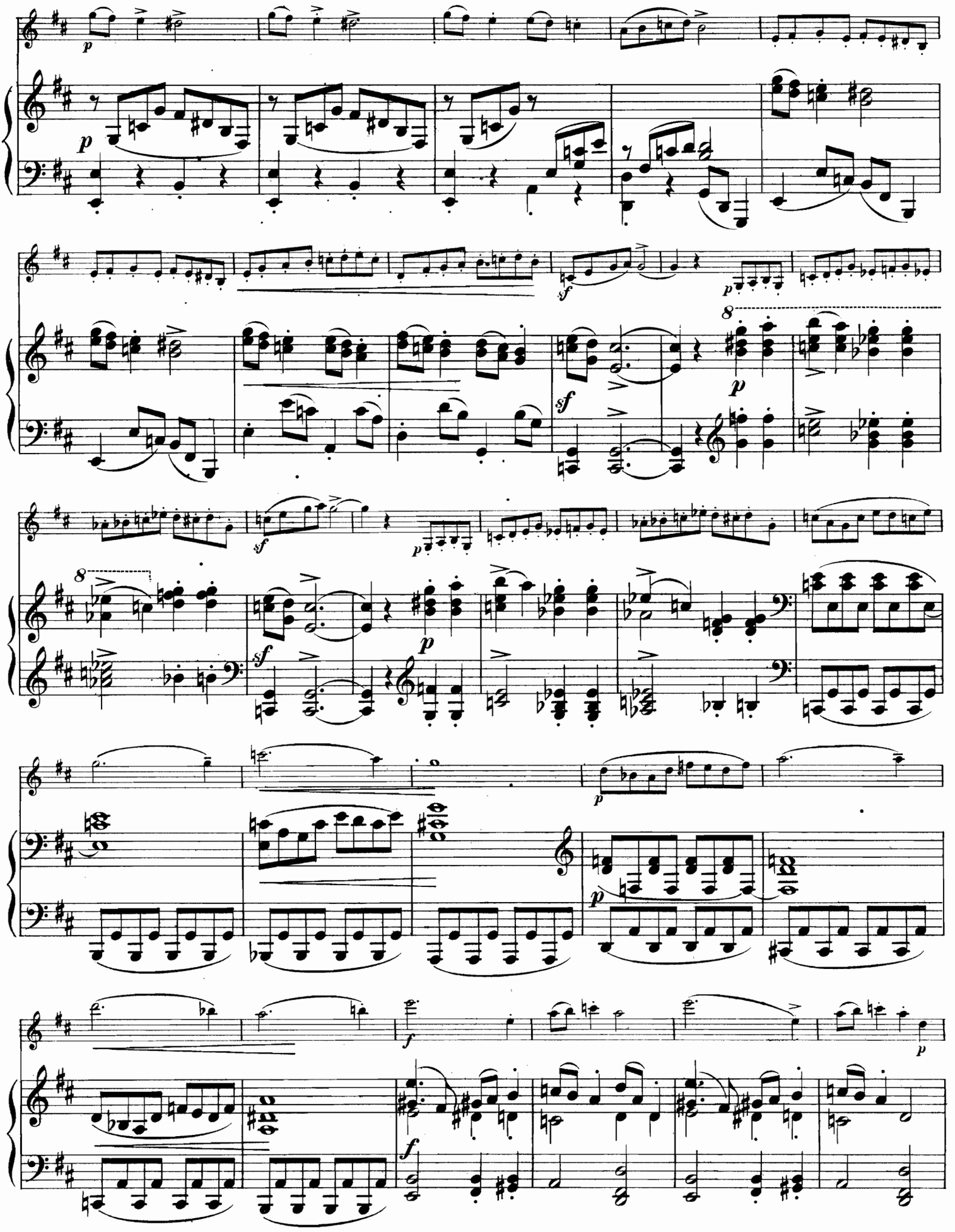

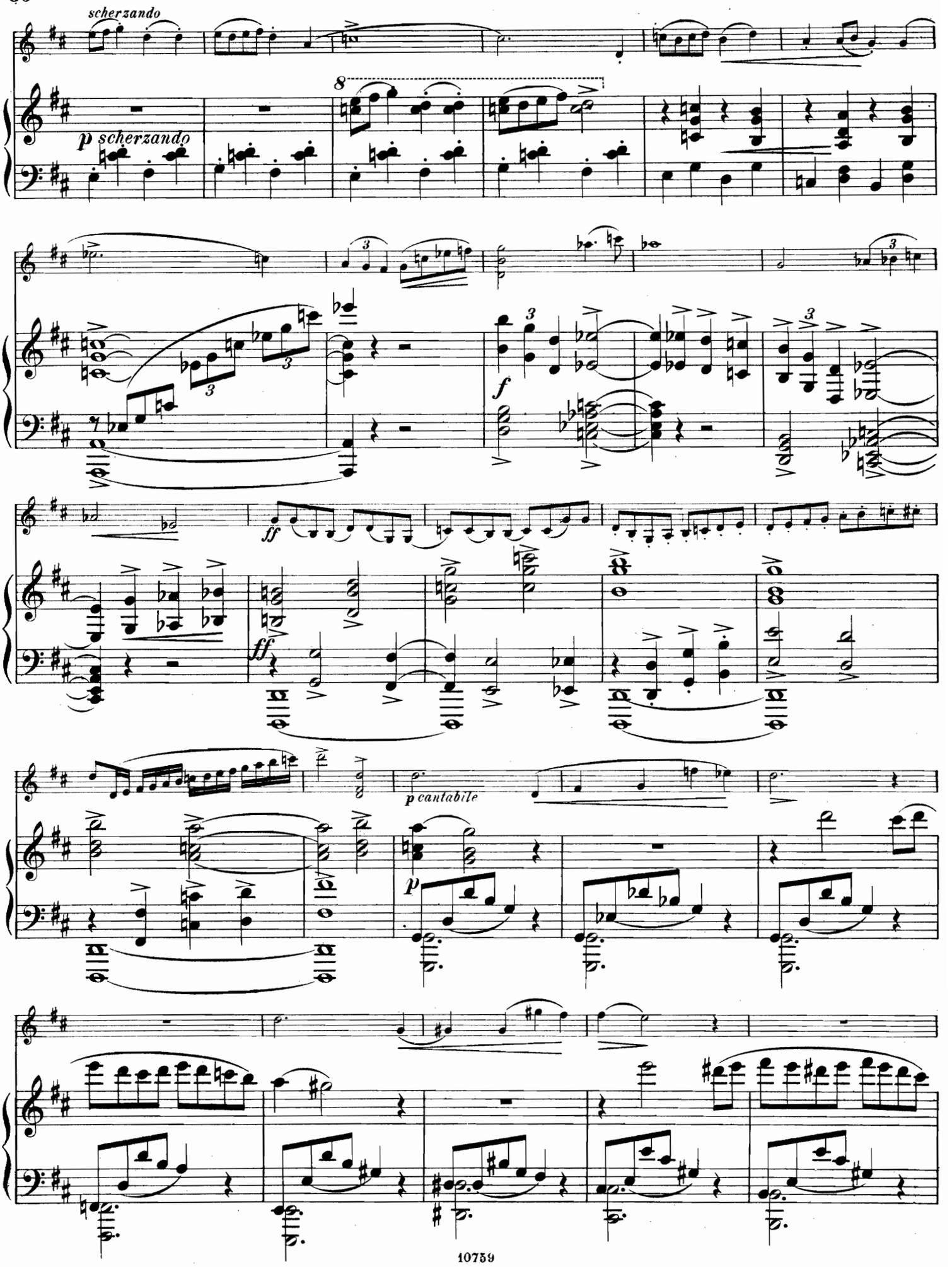
scherzando
p scherzando
8
f
ff
ff
p cantabile
p

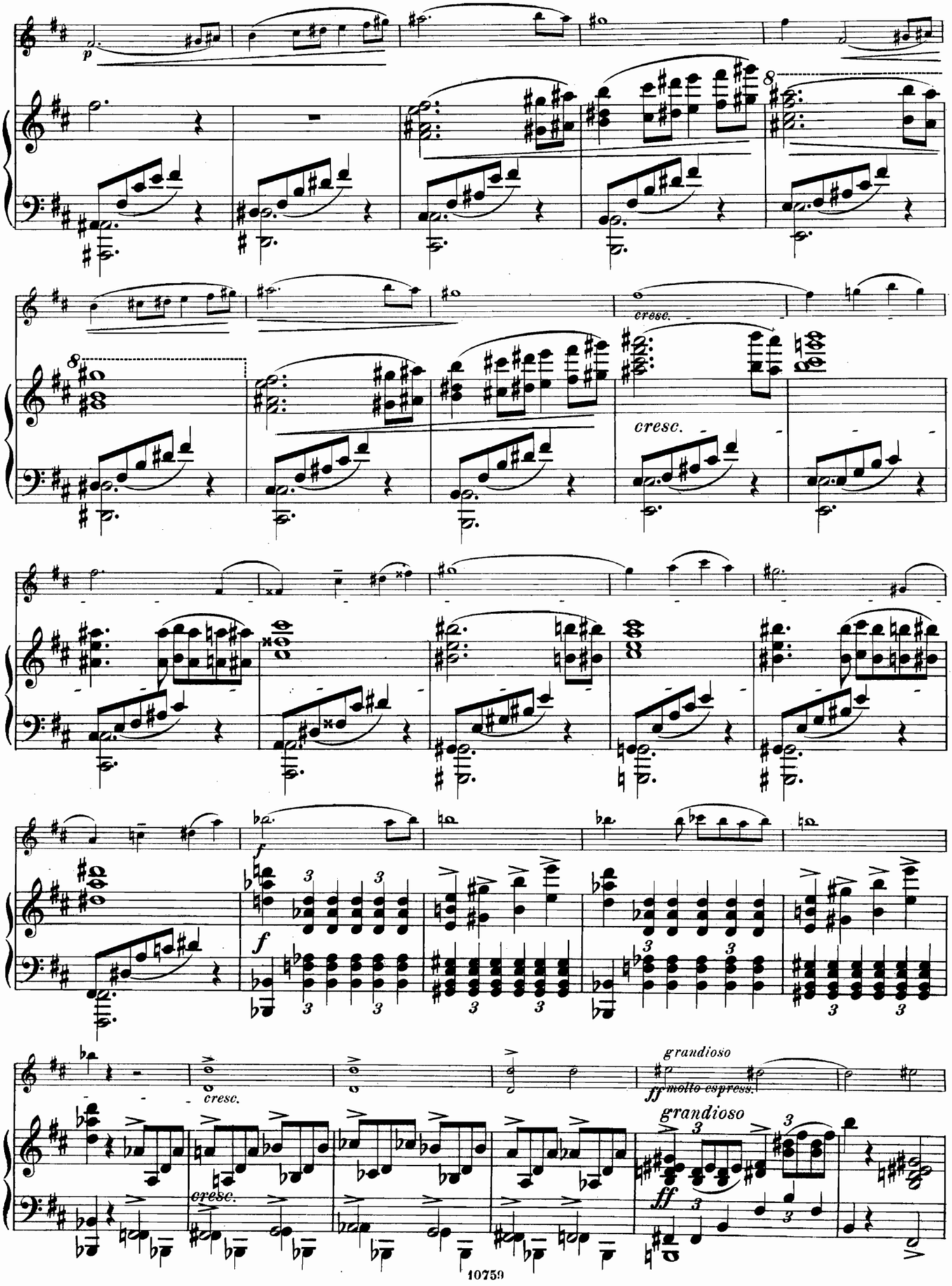
p
cresc.
cresc.
f
f
cresc.
grandioso
ff molto espress.
grandioso
cresc.
ff

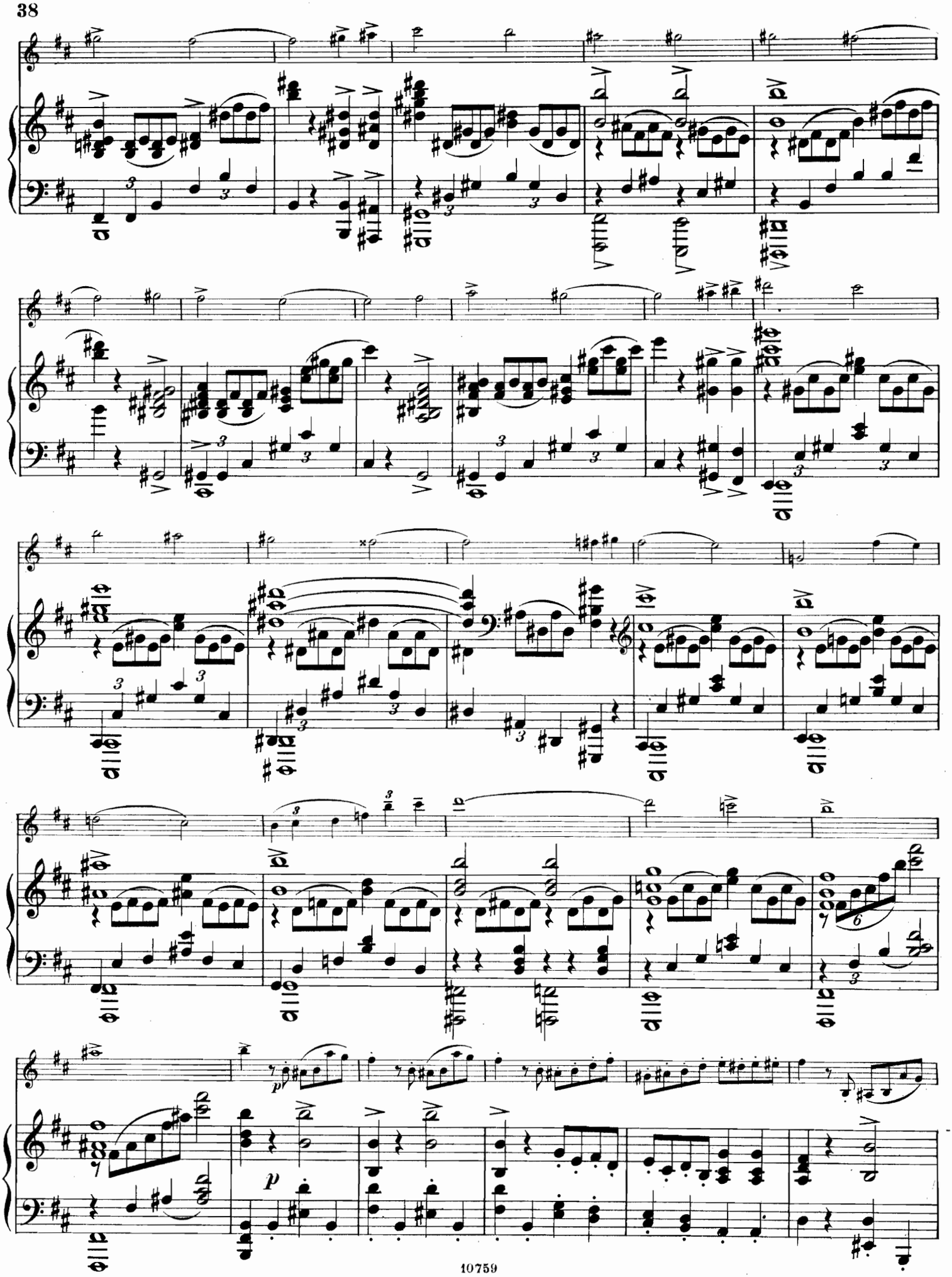

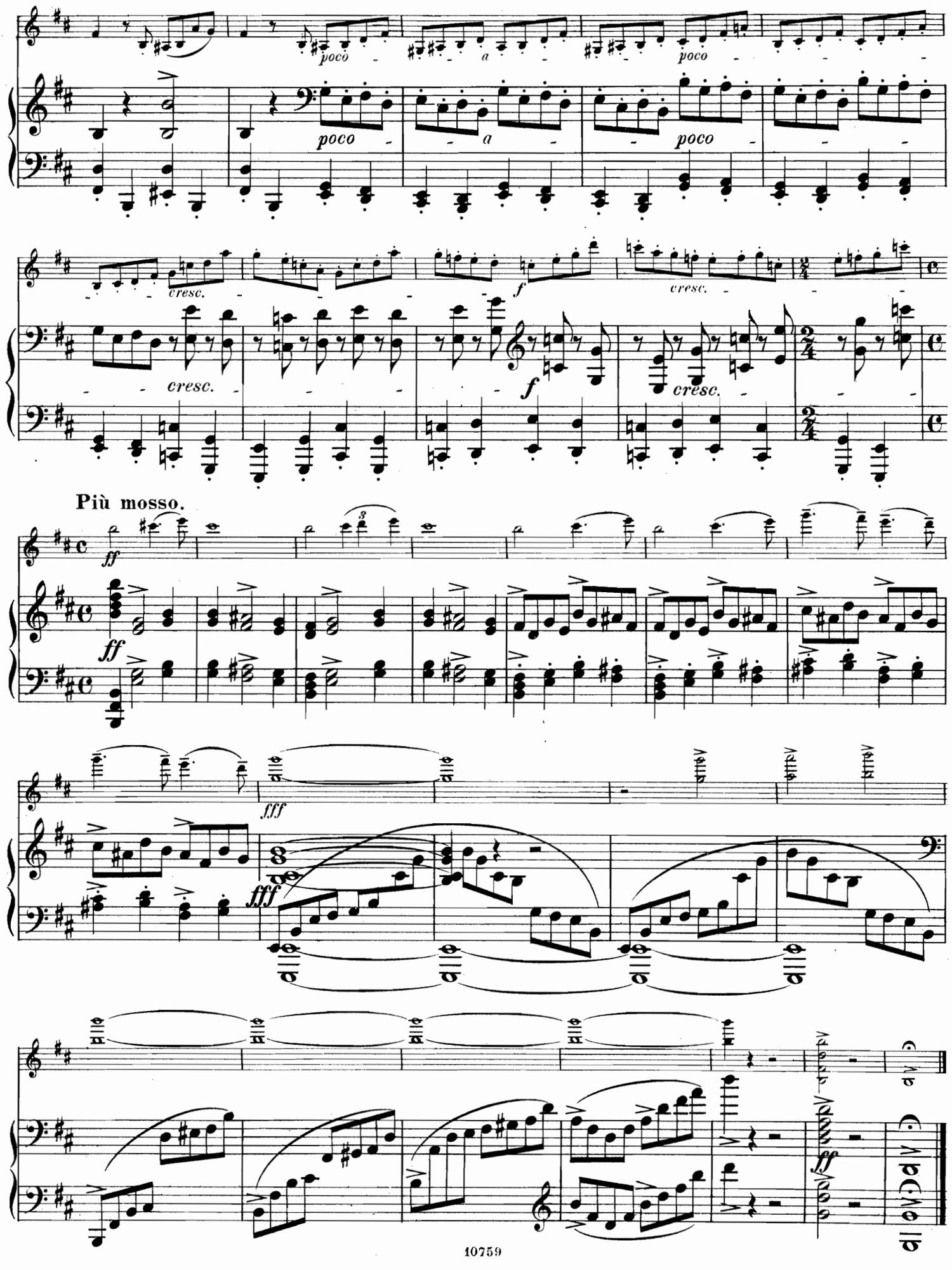
poco
a
poco
cresc.
f
Più mosso.
ff
fff